

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ε. ΑΒΤΖΙΓΙΑΝΝΗΣ

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1941

5 €

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ε. ΑΒΤΖΙΓΙΑΝΝΗΣ

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Απρίλιος 1941

ΒΙΒΛΙΟ 39

ΑΘΗΝΑ - ΜΑΪΟΣ 2004

ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ Α.Ε.

Εισαγωγή

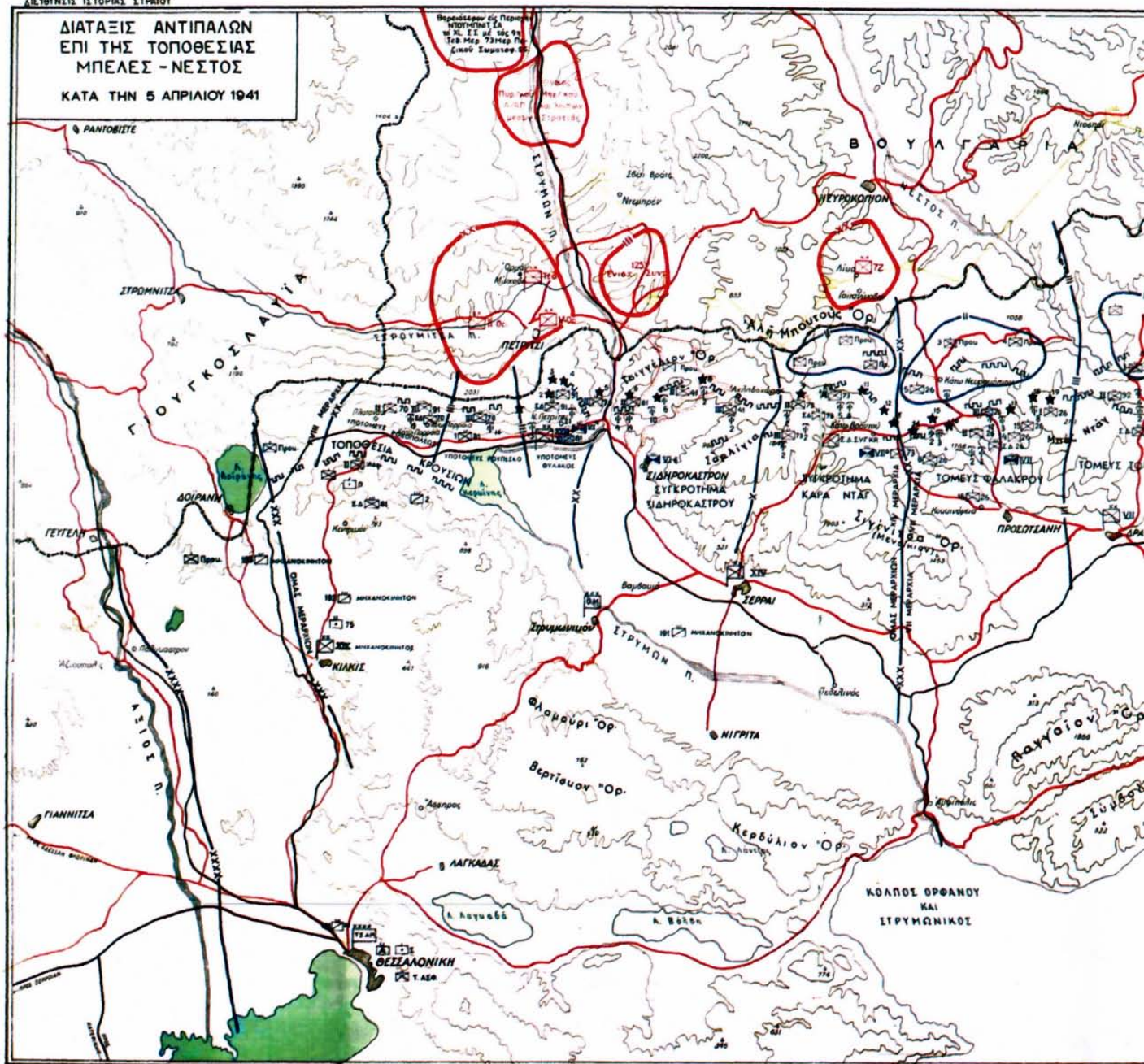
Κατά την επέτειο της γερμανικής επίθεσης της 6ης Απριλίου 1941 για την κατάληψη της Ελλάδας, γίνονται κάθε χρόνο οι συνηθισμένοι, μάλλον τυπικοί, πανηγυρισμοί, οι οποίοι βεβαίως, όπως και κάθε επετειακός πανηγυρισμός δεν εμβαθύνουν στα ιστορικά γεγονότα αλλά αρκούνται σε επιφανειακές αναφορές και ευχο-

λόγια. Οι Έλληνες δικαιούμαστε να είμαστε υπερήφανοι και για την αντίσταση, την οποία προέταξε η χώρα μας εναντίον του ασύγκριτα καλύτερου στρατού εκείνης της εποχής. Ενός στρατού, που η πιο μακρόχρονη αντίσταση που αντιμετώπισε μέχρι τότε ήταν 45 ημέρες, από τη Γαλλία, την υπερδύναμη της εποχής. Άλλες

ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ ΜΠΕΛΕΣ - ΝΕΣΤΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ 5 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1941

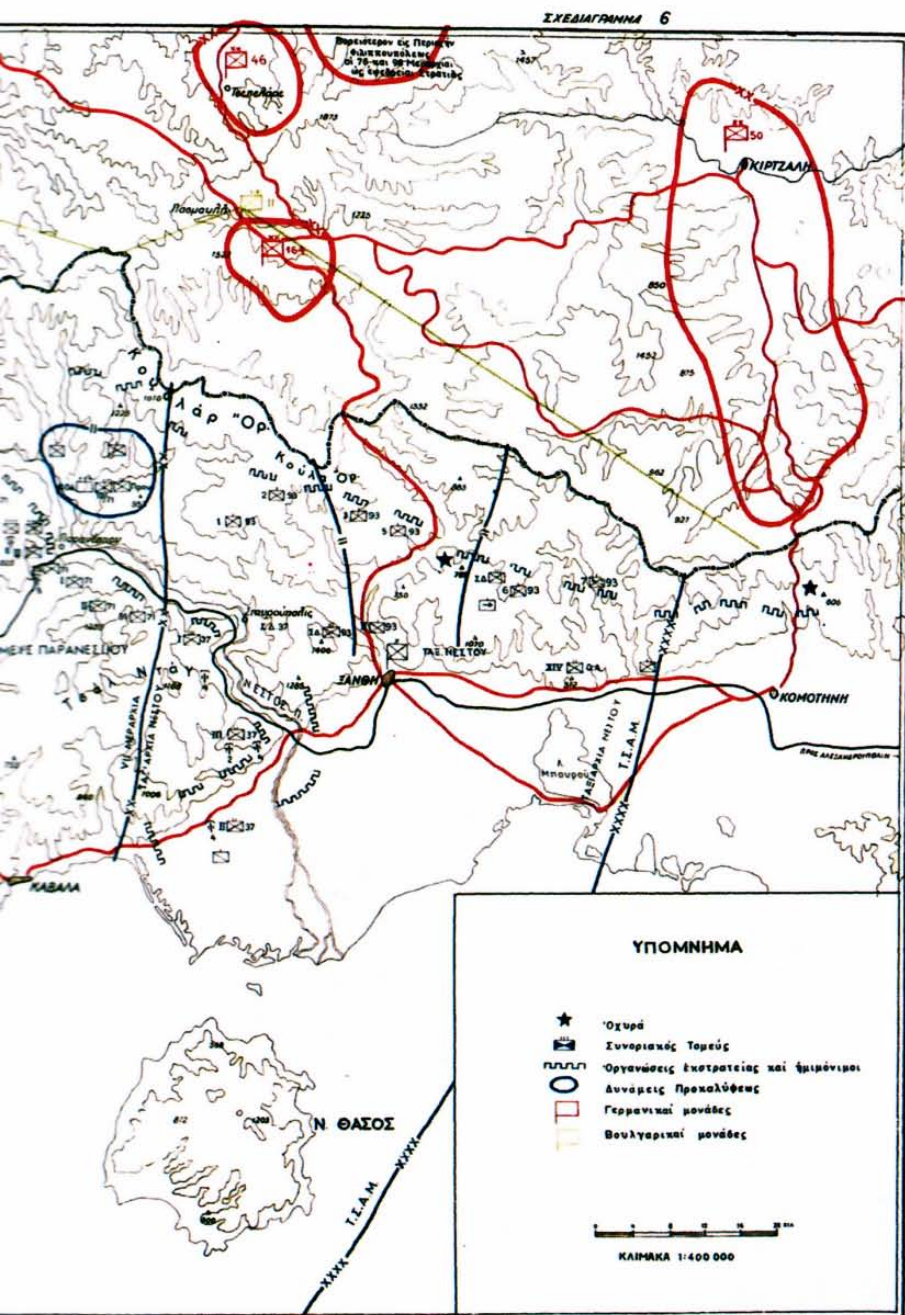

ευρωπαϊκές χώρες είχαν αντισταθεί πολύ λιγότερο ή είχαν παραδοθεί ουσιαστικά αμαχητί, με εξαίρεση την δύστυχη Πολωνία, της οποίας τα στρατεύματα αντιστάθηκαν με ηρωισμό στον κεραυνοβόλο πόλεμο της Βέρμαχτ. Δυστυχώς όμως πολλοί νεώτεροι, όχι μόνο δεν έχουν καταλάβει πόσο σημαντικό ρόλο επιτέλεσε η μικρή Ελλάς τότε, αλλά συγχέουν τα γεγονότα και ασφαλώς στα σχολεία δεν διδάσκεται το μεγαλείο της ηρωικής εκείνης περιόδου.

Την 6η Απριλίου 1941 η Ελλάς, πολεμώντας γενναία και ουσιαστικά μόνη επί πεντάμηνο, είχε ήδη νικήσει την Ιταλία, η οποία είχε εκδηλώσει την απρόκλητη επί-

θεσή της την 28η Οκτωβρίου 1940. Μία επίθεση, η οποία ήταν αποτέλεσμα της φιλοδοξίας και ματαιοδοξίας του γελοίου Ιταλού δικτάτορα Μουσολίνι να μη υστερήσει από τον συνεταίρο του σε «δόξα» στα πεδία των μαχών. Η χώρα μας την άνοιξη του 1941 ήταν κουρασμένη από τον πεντάμηνο αγώνα. Ο Ελληνικός Στρατός συνέχιζε βεβαίως να μάχεται και να νικά τους Ιταλούς, αλλά ήδη άγγιζε τα όρια της αντοχής του, εάν δεν τα είχε ήδη ξεπεράσει. Εντούτοις η Ελλάς δεν εδίστασε να επαναλάβει στην Γερμανία, που ήλθε να προστεθεί στις δυνάμεις του επιτιθέμενου Άξονος, ακόμα ένα υπερήφανο ΟΧΙ!

ΠΙΝΑΞ ΟΧΥΡΩΝ

1.	Όχυρόν	Ποποτζίθιτσα
2.	"	Τετίμπεη
3.	"	Κεζικαμά
4.	"	Άρνατζούκι
5.	"	Παθπουρώνες
6.	"	Ροθελ
7.	"	Καρατάς
8.	"	Κάρηη
9.	"	Περσίκ
10.	"	Μπαμπαζώρα
11.	"	Μαθιάγκα
12.	"	Περλώρι
13.	"	Παρταζούια
14.	"	Μτάσαβληη
15.	"	Λίσεε
16.	"	Παραμυδοειδέ
17.	"	Καστίλιο
18.	"	Άρ Νικόλταος
19.	"	Μπαρτίσεβα
20.	"	Έσινος
21.	"	Νυμφαία

Χάρτης της διάταξης των ελληνικών και γερμανικών δυνάμεων πριν την γερμανική επίθεση.

Κεφάλαιο 1ο

Πριν την εισβολή

Γερμανική μηχανοκίνητη φάλαγγα κατευθύνεται προς τα ελληνικά σύνορα.

Το Σχέδιο «Μαρίτα»

Το φθινόπωρο του 1940 ο Χίτλερ ήταν ακόμη απασχολημένος με την Μεγάλη Βρετανία αλλά κυρίως με την Σοβιετική Ένωση. Πολύ σύντομα όμως θα τον απασχολούσε ένα ακόμη ζήτημα, τα Βαλκάνια. Η έναρξη της Επιχείρησης «Μπαρμπαρόσα» είχε προγραμματισθεί για τα τέλη της άνοιξης του 1941 και ο Γερμανός δικτάτορας γνώριζε ότι οι δυνάμεις του έπρεπε να είναι απερίσπαστες γι' αυτή την μεγάλη επιχείρηση. Η Βρετανία δεν υπολογιζόταν ως απειλή παρ' όλο που είχε αναδειχθεί νικήτρια από την Μάχη της Αγγλίας. Οι λόγοι γι' αυτό ήταν:

- Η Βρετανία ήταν χωρίς σημαντικούς συμμάχους. Η Γαλλία ήταν ήδη υπό γερμανική κατοχή, ενώ οι ΗΠΑ δεν έδειχναν διατεθειμένες να εμπλακούν στον πόλεμο.

- Παρά την υφιστάμενη συμφωνία μεταξύ Γερμανίας και Σοβιετικής Ένωσης, οι Βρετανοί ήλπιζαν να στρέψουν την δεύτερη εναντίον της πρώτης. Ο Χίτλερ όμως θεωρούσε ότι μόλις θα ολοκληρωνόταν η κατάρρευση της μέχρι τότε συμμάχου του, οι Βρετανοί δεν θα

είχαν πλέον καμμία ελπίδα και θα αναγκάζονταν να υποταχθούν και αυτοί. Έτσι, αφού η Βρετανία δεν αποτελούσε απειλή, ο Χίτλερ αισθανόταν την δυτική πλευρά του ασφαλή, αλλά τα πράγματα ήταν διαφορετικά για την νότια. Στα Βαλκάνια η επικρατούσα ηρεμία δεν θα διαρκούσε για πολύ.

Καθώς οι γερμανικές στρατιές έκτιζαν με εξαιρετική επιτυχία το Γ' Ράιχ, ο πιστός σύμμαχος αυτού, ο Μπενίτο Μουσολίνι, έμενε ουσιαστικά στο περιθώριο. Το 1939 και μέχρι τα μέσα περίπου του 1940 ο Χίτλερ καλόπιανε τον Στάλιν, παρά την αμοιβαία απέχθεια, προκειμένου ο πρώτος να προετοιμασθεί κατάλληλα για το αποφασιστικό κτύπημα εναντίον του δευτέρου. Ο Μουσολίνι δεν είχε ιδέα για τα σχέδια του συμμάχου του και μάθαινε για τις νέες επιτυχίες του Γερμανικού Στρατού κατόπιν εορτής. Παρά την συμμετοχή ιταλικών στρατευμάτων στις επιχειρήσεις στην Βόρειο Αφρική, ο Ιταλός δικτάτορας επιθυμούσε να εντυπωσιάσει τον Γερμανό ομόλογό του με μία παρόμοια με τις γερμανικές, επιτυχία και εδαφική επέκταση.

Ο Μουσολίνι επιθυμούσε την απόλυτη κυριαρχία

στην Μεσόγειο και για να το επιτύχει αυτό θεωρούσε, σωστά, ότι έπρεπε να υποτάξει την Ελλάδα. Αποφάσισε λοιπόν να εισβάλει εναντίον της χωρίς να ενημερώσει τον Χίτλερ, προσφέροντάς του μόνο κάποιες ενδείξεις περί των σκοπών του, κυρίως για να προκαλέσει το ενδιαφέρον αυτού. Αυτός επεζήτησε προσωπική συνάντηση με τον Ιταλό σύμμαχό του, ο οποίος καθόρισε ως ημερομηνία αυτής την 28η Οκτωβρίου, με σκοπό να του ανακοινώσει αυτοπροσώπως την θριαμβευτική, όπως ήλπιζε προέλαση των στρατευμάτων του στην Ελλάδα. Κατευθυνόμενος προς Φλωρεντία, ο Χίτλερ πληροφορήθηκε τα της ιταλικής εισβολής και κατά την συνήθειά του εξεργάγη από οργή. Κατά την συνάντηση όμως με τον Μουσολίνι κράτησε την ψυχραιμία του και μάλιστα τον συνεχάρη όταν ο Ιταλός του ανακοίνωσε ότι τα ιταλικά στρατεύματα προχωρούν νικηφόρα μέσα στην Ελλάδα.

Το τελευταίο πράγμα, το οποίο επιθυμούσε ο Γερμανός δικτάτορας εκείνη την εποχή ήταν ανάφλεξη στα Βαλκάνια, γιατί δεν ήθελε τίποτε να ανατρέψει τα σχέδιά του για την εισβολή εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης. Τα πράγματα βεβαίως πήγαν πολύ χειρότερα από ό,τι φανταζόταν αφού πολύ σύντομα τα «νικηφόρα» ιταλικά στρατεύματα καταδιώκονταν από τον Ελληνικό Στρατό μέσα στο αλβανικό έδαφος και μοιραία η Ελλάδα τασσόταν στο πλευρό της Βρετανίας. Άμεση συνέπεια αυτού ήταν η δυνατότητα, την οποία θα είχε τώρα αυτή να αναπτύξει αεροπορικές δυνάμεις σε βάσεις σε ακτίνα δράσης από τις ρουμανικές πετρελαιοπηγές, οι οποίες ήταν η βασική πηγή καυσίμων για την Βέρμαχτ. Συνεπώς η Γερμανία δεν είχε άλλη επιλογή από το να αναμειχθεί στην σύγκρουση και να εξασφαλίσει την υποταγή της Ελλάδας. Ο Χίτλερ λοιπόν αποφάσισε την επίθεση εναντίον της Ελλάδας από τον Νοέμβριο του 1940.

Η Γερμανία χρειαζόταν οπωσδήποτε το νοτιοανατολικό άκρο της Ευρώπης λόγω γενικότερων στρατηγικών θεωρήσεων σε σχέση με την διεξαγωγή του πολέμου. Η Ελλάδα με την Κρήτη προσέφεραν σε όποιον τις κατείχε σπουδαίο ορμητήριο εναντίον σημαντικών θέσεων του εχθρού. Ο Χίτλερ ειδικά θα μπορούσε να εκμεταλλευθεί την κατοχή της Ελλάδας για το επόμενο βήμα, το οποίο σχεδίαζε να είναι η εξόρμηση εναντίον του Σουέζ αλλά και για να εξασφαλίσει τουλάχιστον την ουδετερότητα της Τουρκίας.

Στις αρχές Νοεμβρίου ο Χίτλερ με επιστολή του στον Μουσολίνι ανέφερε ότι δεν μπορούσε να υπάρξει γερμανική εμπλοκή στα Βαλκάνια πριν τον Μάρτιο του 1941 και συνεπώς θα έπρεπε να έλθει η Γιουγκοσλαβία με το μέρος του Άξονος με κάθε τρόπο. Όμως στις 12 Νοεμβρίου εξέδωσε οδηγία (αριθ. 18) για την συνέχιση του πολέμου, στην οποία αναφερόταν μεταξύ άλλων: «Βαλκάνια. Η Ανωτάτη Ηγεσία του Στρατού θα προετοιμασθεί για την κατοχή των ελληνικών εδαφών βορείως του Αιγαίου, εφόσον υπάρξει ανάγκη, με είσοδο από την Βουλγαρία». Η επιχείρηση κατάληψης των ελληνι-

κών εδαφών θα έπρεπε να ολοκληρωθεί το ταχύτερο δυνατό. Οι Γερμανοί είχαν δύο εναλλακτικές λύσεις ως προς την κατεύθυνση των στρατευμάτων εισβολής: απ' ευθείας μέσω της Γιουγκοσλαβίας ή διά μέσου Ουγγαρίας, Ρουμανίας και Βουλγαρίας.

Για την επιτυχία της επιχείρησης εναντίον της Ελλάδας ήταν απαραίτητο για τον Χίτλερ να εξασφαλίσει την ομαλή διέλευση των στρατευμάτων του από τις χώρες οι οποίες βρίσκονται βορείως της Ελλάδας. Η συνεργασία της Ρουμανίας δεν αποτελούσε πρόβλημα, γιατί ο ηγέτης της χώρας Αντνόνεσκου είχε ήδη συμμαχήσει με την Γερμανία. Σύντομα επίσης εξασφαλίσθηκε και η συνεργασία της Ουγγαρίας, όπως και της Βουλγαρίας, η οποία ποτέ δεν είχε σταματήσει να προσδοκά σε κατάληψη ελληνικών εδαφών για απόκτηση πρόσβασης στο Αιγαίο. Ιδιαίτερη σημασία είχε όμως και η εξασφάλιση της συνεργασίας της Γιουγκοσλαβίας. Η διέλευση των γερμανικών στρατευμάτων διά μέσου αυτής της χώρας θα συντόμευε τον χρόνο συγκέντρωσής τους από 6 ως 10 εβδομάδες. Η συνεργασία της Γιουγκοσλαβίας προσέφερε επίσης ακόμη ένα πλεονέκτημα για τους Γερμανούς, αφού έτσι θα είχαν την δυνατότητα απ' ευθείας εισόδου στα ελληνικά εδάφη χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να αντιμετωπίσουν σοβαρά οχυρωματικά έργα. Η εναλλακτική λύση της εισβολής διά μέσου της Βουλγαρίας παρουσίαζε το εξής πρόβλημα: Κατά την δεκαετία του 1930 στα ελληνο-βουλγαρικά σύνορα είχε κατασκευασθεί μία εξαιρετική γραμμή οχυρωματικών έργων, γνωστή ως «Γραμμή Μεταξά».

Η εξασφάλιση της συνεργασίας της Γιουγκοσλαβίας δεν ήταν εύκολο να υλοποιηθεί. Οι Βρετανοί από την πλευρά τους επίσης προσπαθούσαν να οικειοποιηθούν την γιουγκοσλαβική κυβέρνηση. Επίσης ο σερβικός πληθυσμός της χώρας χαρακτηριζόταν γενικά από αντιγερμανικά αισθήματα. Ο Χίτλερ χειρίσθηκε το θέμα

Ο Αρχιστράτηγος Παπάγος με τον επικεφαλής των βρετανικών αεροπορικών δυνάμεων στην Ελλάδα Υποπτέ-ραρχο Ντ' Αλμπιάκ.

Γερμανικά στρατεύματα ενώ γίνονται δεκτά με φανερή χαρά από Ρουμάνους πολίτες.

προσωπικά και για να επιτύχει την προσχώρηση της χώρας στον Άξονα υποσχέθηκε παραχώρηση ελληνικών εδαφών, μεταξύ των οποίων και ο λιμένας της Θεσσαλονίκης. Επίσης ψευδόμενος δήλωσε ότι δεν σχεδίαζε την διέλευση γερμανικών στρατευμάτων διά μέσου της Γιουγκοσλαβίας.

Στις 13 Δεκεμβρίου εκδόθηκε νέα οδηγία (αριθ. 20) για την Επιχείρηση «Μαρίτα», ο κωδικός για την εισβολή στην Ελλάδα, στην οποία ο Γερμανός δικτάτορας δήλωνε:

«1. Το αποτέλεσμα των εχθροπραξιών στην Αλβανία δεν έχει ξεκαθαρίσει ακόμη. Λόγω της επικίνδυνης κατάστασης στην περιοχή, είναι διπλά αναγκαίο να εμποδιστούν οι βρετανικές προσπάθειες για δημιουργία αεροπορικών βάσεων υπό την προστασία του βαλκανικού μετώπου, οι οποίες θα είναι επικίνδυνες για την Ιταλία αλλά περισσότερο από όλα για τις πετρελαιοπηγές της Ρουμανίας.

2. Το σχέδιό μου συνεπώς είναι (α) να σχηματισθεί σταδιακά μία δύναμη εισβολής στην νότιο Ρουμανία μέσα στον επόμενο μήνα, (β) μετά την βελτίωση των καιρικών συνθηκών, προφανώς τον Μάρτιο, να αποσταλεί η δύναμη εισβολής για την κατάληψη της βορείου ακτής του Αιγαίου, μέσω Βουλγαρίας και εάν απαιτείται να καταληφθεί ολόκληρη η ηπειρωτική χώρα. Και, όσο είναι δυνατόν, να καταλάβω αγγλικές βάσεις στα ελληνικά νησιά με αερομεταφερόμενα στρατεύματα. Ευθύς ως η Επιχείρηση «Μαρίτα» περατωθεί, οι δυνάμεις που θ' απασχοληθούν σ' αυτήν θ' αποσυρθούν για να χρησιμοποιηθούν σε νέες αποστολές».

Από την οδηγία αυτή προκύπτουν τα εξής: 1) Η ήττα των Ιταλών από τον Ελληνικό Στρατό δημιούργησε μια πραγματικότητα, η οποία δεν είχε προβλεφθεί. 2) Η παρουσία των Βρετανών στην Ελλάδα θ' αποτελούσε απειλή για τις πετρελαιοπηγές της Ρουμανίας και έπρεπε

να εξουδετερωθεί. 3) Η Ελλάδα έπρεπε, για τον σκοπό αυτό, να καταληφθεί ή να τεθεί υπό τον έλεγχο του Άξονος και η σχετική επιχείρηση θα διεξήγεται, κατ' αρχήν, τον Μάρτιο του 1941. 4) Η Επιχείρηση «Μαρίτα» είχε σχεδιασθεί ως επικουρική της Επιχείρησης «Μπαρμπαρόσα». Γι' αυτό και χαρακτηριζόταν στα απόρρητα γερμανικά έγγραφα ως Επικουρικό Μέτρο «Μαρίτα». Η Επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα», η οποία είχε ήδη αποφασισθεί όταν σχεδιάσθηκε η «Μαρίτα» προβλεπόταν να περιλάβει, ως απαραίτητο στοιχείο της, και μονάδες οι οποίες θα συμμετείχαν στην εκστρατεία στα Βαλκάνια. Οι δύο επιχειρήσεις ήταν απόλυτα συνδεδεμένες λογικά, χρονικά, οργανωτικά, επιχειρησιακά και περισσότερο από όλα, στρατηγικά. Η Επιχείρηση «Μαρίτα» αποτελούσε απαραίτητη προϋπόθεση για την εξαπόλυση της επίθεσης εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης. Αποτυχία της πρώτης θα οδηγούσε σε ματαίωση του δεύτερου και καθυστέρηση της πρώτης σε καθυστέρηση του δεύτερου.

Στις 20 Ιανουαρίου σε συνάντηση με τον Μουσολίνι, στην οποία παρόντες ήταν επίσης οι Ρίμπεντροπ, Κάιτελ και Γιόντλ, ο Χίτλερ δήλωσε:

«Η συγκέντρωση στρατευμάτων στην Ρουμανία εξυπηρετεί τρεις σκοπούς. α) Εκδήλωση επιχείρησης εναντίον της Ελλάδας. β) Προστασία της Βουλγαρίας εναντίον της Ρωσίας και της Τουρκίας. γ) Διασφάλιση των εγγυήσεων προς την Ρουμανία. Είναι επιθυμητό αυτές οι κινήσεις να ολοκληρωθούν χωρίς εχθρική ανάμειξη. Συνεπώς λεπτομέρειες θα γίνουν γνωστές όσο αργότερα γίνεται και η διάβαση του Δουνάβηως θα ολοκληρωθεί την τελευταία κατά το δυνατόν στιγμή».

Το σχέδιο του Γερμανικού Γενικού Επιτελείου Στρατού, που υποβλήθηκε στον Χίτλερ στις 14 Φεβρουαρίου 1941, παραχωρούσε μόνο μια εβδομάδα για ολόκληρη την επιχείρηση! Ακόμη δε και στις 8 Μαρτίου δεν ήταν σαφές για πόσο χρόνο θα παρατεινόταν η κατοχή των καταλαμβανόμενων ελληνικών εδαφών. Στις 19 Φεβρουαρίου 1941, οδηγία της ανωτάτης ηγεσίας της Βέρμαχτ δήλωνε: «Στις 18 Φεβρουαρίου ο Φύρερ αποφάσισε σχετικά με την Επιχείρηση «Μαρίτα» τα εξής: Οι ακόλουθες ημερομηνίες προβλέπονται: Έναρξη κατασκευής έργων διάβασης του Δουνάβηως, 28 Φεβρουαρίου. Διάβαση του Δουνάβηως, 2 Μαρτίου».

Στις 3 Μαρτίου 1941 άρχισε η αποβίβαση στρατευμάτων της Βρετανικής Κοινοπολιτείας στην Ελλάδα. Στις 18 Μαρτίου, σε σύσκεψη, στην οποία παρευρίσκονταν εκτός από τον Χίτλερ και οι Ράιντερ, Κάιτελ και Γιόντλ, ακόμη δεν είχε ξεκαθαρισθεί το ποία ελληνικά εδάφη θα καταλαμβάνονταν και για πόσο καιρό. Ο Γερμανός ναύαρχος διατύπωσε την ερώτηση εάν πρέπει να καταληφθεί ολόκληρη η Ελλάδα, ακόμη και εάν έχει υπάρξει ειρηνικός διακανονισμός. Ο Χίτλερ απάντησε ότι η κατοχή ολόκληρης της χώρας είναι απαραίτητη προϋπόθεση για οποιονδήποτε διακανονισμό. Επίσης ο Γερμανός δικτάτορας θεωρούσε ότι για να ολοκληρωθεί η

Λίγο πριν την
γερμανική εισβο-
λή οι παραμεθό-
ριες ελληνικές
κωμοπόλεις
εκκενώθηκαν.
(Β. Νικόλτσιος,
Α. Χαδιά, «Ρού-
πελ. Το οχυρό
της ιστορίας
και της μνήμης»)

επιχείρηση εναντίον της Ελλάδας θα έπρεπε να εξουδετερωθούν πλήρως οι βρετανικές δυνάμεις, οι οποίες θα βρίσκονταν σε αυτή.

Μετά την αλλαγή της στάσης της Γιουγκοσλαβίας, η οποία στα τέλη Μαρτίου άλλαζε ουσιαστικά στρατόπεδο, οι Γερμανοί ήταν αναγκασμένοι να εκδηλώσουν επίθεση και εναντίον αυτής. Η αλλαγή στα σχέδιά τους σήμαινε σύμφωνα με δήλωση του Χίτλερ ότι η Επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα» θα καθυστερούσε μέχρι τέσσερις εβδομάδες.

Οι Ελληνικές προετοιμασίες

Οι Έλληνες είχαν αναμφίβολα αποδείξει ότι ήταν περισσότερο από ικανοί όχι απλώς να αποκρούσουν τις δυνάμεις του συνταίρου του Χίτλερ αλλά και να τις αναγκάσουν σε άτακτη υποχώρηση. Μία αντιπαράθεση όμως με την Γερμανία θα ήταν τελείως διαφορετική. Σε περίπτωση γερμανικής επίθεσης οι ελληνικές δυνάμεις θα βρίσκονταν σε μειονεκτική θέση, καθώς αντικειμενικά η Ελλάδα δεν διέθετε τα μέσα αλλά και το ανθρώπινο δυναμικό για να επιδοθεί σε διμέτωπο αγώνα εναντίον συντριπτικά υπέρτερου αντιπάλου, ευρισκόμενη ήδη σε εμπόλεμη κατάσταση με (έστω θεωρητικά) επίσης ισχυρότερο αντίπαλο. Το ηθικό Ενόπλων Δυνάμεων και λαού συνέχιζε να είναι υψηλό και έτσι θα παρέμενε αλλά για την επιτυχημένη διεξαγωγή εκθροπραξιών

χρειάζονται οπλικά συστήματα. Η Ελλάδα όμως δεν διέθετε πολεμική βιομηχανία και εξαρτάτο αποκλειστικά από την Βρετανία, η οποία βεβαίως δεν ήταν και στην καλύτερη δυνατή κατάσταση.

Για την συνέχιση των εκθροπραξιών στην Αλβανία, στο μέτωπο αυτό είχαν μεταφερθεί σημαντικές δυνάμεις, οι οποίες κανονικά θα έπρεπε να είναι αναπτυγμένες στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη. Το ενδεχόμενο αναστροφής αυτής της διαδικασίας αποκλείσθηκε, εφόσον κρίθηκε προτιμότερο να εξακολουθήσουν οι επιτυχημένες επιχειρήσεις στην Αλβανία. Με αυτές τις συνθήκες η ελληνική ηγεσία ήλπιζε ότι οι ενισχύσεις, τις οποίες είχαν υποσχεθεί ότι θα διαθέσουν οι Βρετανοί θα ήταν ουσιαστικές από αριθμητικής πλευράς και θα έφθαναν εγκαίρως. Υπολογιζόταν επίσης ότι η Τουρκία και η Γιουγκοσλαβία ή τουλάχιστον μόνο η Γιουγκοσλαβία θα συμμετείχαν ενεργά στον αγώνα εναντίον του Άξονος. Ειδικά, εάν η δεύτερη έμπαινε στον πόλεμο στο πλευρό της Ελλάδας, θα έφραζε την μία από τις πιθανές κατευθύνσεις ενδεχόμενης γερμανικής επίθεσης και θα έδινε στην Ελλάδα την ευκαιρία να αποτραβήξει δυνάμεις από το αλβανικό μέτωπο. Βεβαίως όπως είναι γνωστό, τίποτε από τα παραπάνω δεν συνέβη.

Κατά την διάρκεια ελληνο-βρετανικής σύσκεψης (13-15 Ιανουαρίου 1941), παρόντος και του πρωθυπουργού Ιωάννη Μεταξά, ο Αρχιστράτηγος Αλέξανδρος Παπάγος διατύπωσε την άποψη ότι η Γιουγκοσλαβία θα παρέμενε

Οι Αυστραλοί και Νεοζηλανδοί στρατιώτες του Βρετανικού Εκστρατευτικού Σώματος έγιναν δεκτοί με ενθουσιασμό στην Ελλάδα, αλλά χωρίς ούτε και οι ίδιοι να το γνωρίζουν, ήταν μάλλον πιόνια στο παιχνίδι της βρετανικής πολιτικής.

ουδέτερη και συνεπώς ιδιαίτερο ρόλο θα έπαιζε η βρετανική βοήθεια. Ζήτησε λοιπόν από τους Συμμάχους τουλάχιστον εννέα μεραρχίες πεζικού με υποστήριξη πυροβολικού και ανάλογες αεροπορικές δυνάμεις. Οι δυνάμεις αυτές θα έπρεπε να αφιχθούν στην Ελλάδα αμέσως μόλις οι Γερμανοί κινούνταν από την Ρουμανία στην Βουλγαρία. Οι Βρετανοί όμως δεν μπορούσαν να διαθέσουν περισσότερες από τρεις μεραρχίες και μικρό σχετικά αριθμό αεροσκαφών αλλά προσφέρθηκαν, διά στόματος του Στρατηγού Ουέντβελ (αρχηγού των βρετανικών δυνάμεων στην Μέση Ανατολή) να στείλουν αμέσως ολιγάριθμες δυνάμεις, απαρτιζόμενες από ένα σύνταγμα πυροβολικού, ένα μικτό αντιαεροπορικό και αντιαρματικό σύνταγμα και δύναμη περίπου 60 αρμάτων. Η μεγαλύτερη βοήθεια των τριών μεραρχιών δεν θα μπορούσε να φθάσει στην Ελλάδα πριν την παρέλευση δύο μηνών λόγω μη διαθεσιμότητας επαρκών θαλασσίων μεταφορικών μέσων. Η προσφορά απορρίφθηκε από ελληνικής πλευράς ώστε να μην δοθούν αφορμές στους Γερμανούς και ζητήθηκε όπως η όποια βρετανική βοήθεια να φθάσει στην χώρα όταν τα στρατεύματα του Χίτλερ θα αναπτύσσονταν στην Βουλγαρία, οπότε η εισβολή θα εθεωρείτο επικείμενη. Τελικά η βοήθεια των Βρετανών περιορίστηκε σε δύο μεραρχίες πεζικού και μία τεθωρακισμένη ταξιαρχία.

Η παρουσία βρετανικών δυνάμεων χρησιμοποιήθηκε από τον Χίτλερ ως πρόσχημα για την επίθεση ενα-

ντίον της Ελλάδας, προβάλλοντας ως αιτία της εισβολής την εκδίωξή τους από αυτήν, εφόσον η παρουσία τους αποτελούσε απειλή για τα συμφέροντα του Άξονος. Εκτός από το γεγονός της ειλημμένης απόφασης για εισβολή στην Ελλάδα, όπως προαναφέραμε, οι Γερμανοί ήξεραν επίσης τις ελληνικές θέσεις, οι οποίες είχαν γνωστοποιηθεί στην γιουγκοσλαβική κυβέρνηση, η οποία εκείνη την εποχή ερωτοτροπούσε με τον Γερμανό δικτάτορα. Επίσης γνωστές ήταν οι ελληνικές θέσεις στους Γερμανούς όταν στις αρχές του έτους είχαν γίνει ανεπίσημες βολιδοσκοπήσεις σε διπλωματικό επίπεδο προς τον Έλληνα πρεσβευτή στην Γερμανία ως προς την πιθανότητα μεσολάβησης για ανακωχή με την Ιταλία έναντι διευκολύνσεων. Οι οδηγίες, τις οποίες είχε λάβει ο τελευταίος από την Αθήνα ήταν «Πολεμούμε»!

Κατά την διάρκεια του Φεβρουαρίου 1941 η ελληνική ηγεσία εξέταζε τα υπέρ και τα κατά της περιορισμένης βρετανικής βοήθειας και την πιθανότητα σχηματισμού αμυντικής γραμμής κατά μήκος των οροσειρών Βερμίου και Ολύμπου. Από καθαρά στρατιωτικής πλευράς φαινόταν προτιμότερο να εκκενωθεί η Ανατολική Μακεδονία και η Θράκη, καθώς για την επιτυχημένη άμυνα αυτών των περιοχών απαιτούνταν δώδεκα μεραρχίες, ενώ οι διαθέσιμες μαζί με τις βρετανικές ήταν έξι. Η υπό συζήτηση περιοχή προσέφερε πράγματι σημαντικά πλεονεκτήματα για αμυντικό πόλεμο, λόγω εδαφικής διαμόρφωσης και η λύση αυτή σαφώς υποστηριζόταν από τους Βρετανούς. Εάν όμως υιοθετείτο, αυτό θα σήμαινε εγκατάλειψη της Θεσσαλονίκης και όλων των εδαφών ανατολικά του Αξιού και από ηθικής και πολιτικής άποψης τέτοια απόφαση δεν γινόταν να ληφθεί από οποιαδήποτε ελληνική κυβέρνηση (τουλάχιστον εκείνη την εποχή). Για παρόμοιους λόγους δεν αποφασίσθηκε και η σύμπτυξη των μαχομένων ελληνικών δυνάμεων στην Αλβανία, γιατί

εκτιμήθηκε ότι μία τέτοια κίνηση θα επηρέαζε αρνητικά το ηθικό στρατού και λαού. Ενώ όμως ήταν φανερό ότι σε περίπτωση επίθεσης των Γερμανών από την Γιουγκοσλαβία θα εύρισκαν τον δρόμο ανοιχτό, ο επικεφαλής των βρετανικών δυνάμεων Αντιστράτηγος Μαίτλαντ Γουίλσον δεν έκανε την λογική κίνηση να παρατάξει τις δυνάμεις του σε αυτό το αδύνατο σημείο, δυτικά της «Γραμμής Μεταξά», θεωρώντας ότι αυτές ήταν πολύ μικρές για να προτάξουν αποτελεσματική άμυνα. Αντιθέτως τις ανέπτυξε περίπου 70 χιλιόμετρα δυτικά του Αξιού σε ένα μέτωπο περίπου 140 χιλιομέτρων βορειώς του Ολύμπου και των Πιερίων και ανατολικά του Βερμίου. Οι

Ο Αρχιστράτηγος Παπάγος με τον Βρετανό Στρατηγό Γουέντβελ μετά από σύσκεψη στην Αθήνα τον χειμώνα του 1941.

δύο βασικές παράμετροι αυτής της απόφασης ήταν η εξασφάλιση επαφής με το Τμήμα Στρατιάς Δυτικής Μακεδονίας (ΤΣΔΜ) και η άρνηση στους Γερμανούς πρόσβασης στην κεντρική Ελλάδα. Η πιθανότητα ταχείας κατάρρευσης του Γιουγκοσλαβικού Στρατού και η παράκαμψη αυτής της αμυντικής γραμμής δεν λήφθηκε καθόλου υπ' όψιν. Θα λέγαμε λοιπόν ότι οι άμεσοι πρόγονοί μας ήλπιζαν μόνο σε ένα θαύμα.

Το γερμανικό σχέδιο βασιζόταν στην δοκιμασμένη και επιτυχημένη τακτική του «Κεραυνοβόλου Πολέμου». Αμέσως μετά την κατάληψη της Θεσσαλονίκης, η Αθήνα και ο σημαντικός λιμένας του Πειραιά θα ήταν ο βασικός αντικειμενικός στόχος. Με τον λιμένα του Πειραιά και την διώρυγα της Κορίνθου σε γερμανικά χέρια, η αποχώρηση των βρετανικών δυνάμεων από την ηπειρωτική Ελλάδα θα ήταν εξαιρετικά δύσκολη. Το κλειδί για την γερμανική επιτυχία θα ήταν οι τολμηρές κινήσεις των μηχανοκινήτων δυνάμεων με την ισχυρή υποστήριξη της Λουφτβάφφε.

Καθ' όλη την διάρκεια της ελληνο-ιταλικής σύγκρουσης η γερμανική πλευρά τηρούσε επισήμως μία «ουδέτερη» στάση. Ο Γερμανός πρεσβευτής στην Ελλάδα, βαρώνος Έρμπαχ, εμφάνιζε την ιταλική επίθεση ως υπόθεση ξένη προς την Γερμανία. Το προσωπικό της πρεσβείας εκδηλώνονταν με θαυμασμό για τον ηρωικό αγώνα των Ελλήνων στην Αλβανία. Διάφοροι Γερμανοί, οι οποίοι ευρίσκοντο στην Αθήνα, τόνιζαν την αντιπάθειά τους προς τους Ιταλούς και το μόνο που φαινόταν ότι στενοχωρούσε το Γ' Ράιχ ήταν η διαφαινόμενη προσχώρηση της Ελλάδας στο όπλο της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Βεβαίως αυτή η στάση σκοπό είχε να διαμορφώσει ένα θετικό κλίμα ανάμεσα στον ελληνικό πληθυσμό για τους Ναζί, ώστε η σχεδιαζόμενη κατοχή της χώρας να εξελιχθεί ομαλότερα.

Παράλληλα με αυτές τις κινήσεις, μέσα στην Ελλάδα λειτουργούσε και η λεγόμενη «Πέμπτη Φάλαγγα», η οποία χωρίς να είναι ιδιαίτερα ισχυρή, μέσω επαφών με Γερμανούς διπλωμάτες προετοιμάζε το έδαφος για την κατάληψη της χώρας από τις δυνάμεις του Άξονος. Επίσης, πολιτικές και πνευματικές προσωπικότητες του τόπου θεωρούσαν ότι ο πόλεμος έπρεπε να τελειώσει άμεσα ώστε να αποφευχθούν περισσότερες βλάβες για την Ελλάδα και να υπάρξει κυβέρνηση φιλική προς τον Άξονα. Συνεπώς, έστω και θεωρητικά υπήρχε η πιθανότητα φιλογερμανικού πραξικοπήματος διαρκούντος του ελληνο-ιταλικού πολέμου. Η κυβέρνηση, γνωρίζοντας αυτές τις κινήσεις, είχε λάβει τα μέτρα της συλλαμβάνοντας ανθρώπους όπως ο Γ. Μερκούρης (πρώην υπουργός του Λαϊκού Κόμματος και αρχηγός του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος Ελλάδος), ο καθηγητής Ν. Λούβαρις, οι πολιτικοί Πέτρος Ράλλης, Νικόλαος Δαρβέρης, οι στρατιωτικοί αδελφοί Παπούλα (γιοί του διατελέσαντος αρχιστρατήγου κατά την μικρασιατική εκστρατεία), Ναπολέον Ζέρβας, Πάσσαρης και Κάβδας (υπουργοί σε κυβερ-

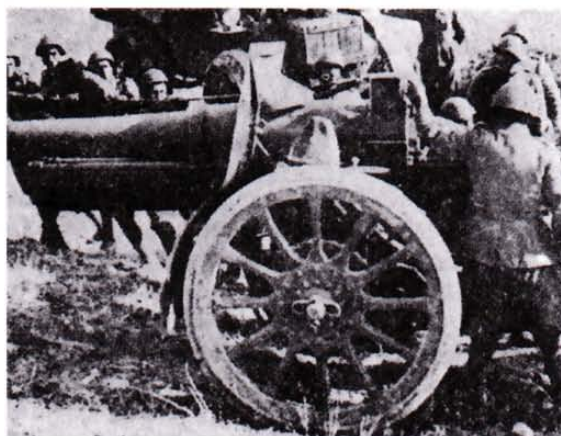
νήσεις του Μεταξά) και οι δημοσιογράφοι Τραυλός, Βούρος και Αναστασόπουλος. Αυτοί, όπως και άλλοι γνωστοί δημόσιοι άνδρες της εποχής, είχαν κλειστεί στα κρατητήρια της Χωροφυλακής του Μακρυγιάννη και αφέθηκαν ελεύθεροι λίγο πριν εισέλθουν οι Γερμανοί στην Αθήνα. Αρκετοί από αυτούς θα συνεργάζονταν ενεργά με τις Αρχές κατοχής, ενώ βεβαίως υπήρχαν και οι εξαιρέσεις όπως αυτή του Ναπολέοντος Ζέρβα.

Γερμανικά τεθωρακισμένα διασχίζουν την Βουλγαρία λίγο πριν την επίθεση.

Η Ελληνική Αμυντική Διάταξη

Για την επίθεση από την Βουλγαρία οι επιτιθέμενοι έπρεπε να περάσουν από την οροσειρά της Ροδόπης, όπου υπήρχαν λίγες μόνο κοιλάδες και περάσματα, τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από μεγάλες μηχανοκίνητες μονάδες. Οι στενοί γεμάτοι στροφές δρόμοι στα υψώματα αυτά έπρεπε πρώτα να διαπλητυνθούν από το γερμανικό μηχανικό. Εκτός των πρωτόγονων αυτών οδικών αρτηριών, μόνο πεζοί και ημίονοι μπορούσαν να κινηθούν.

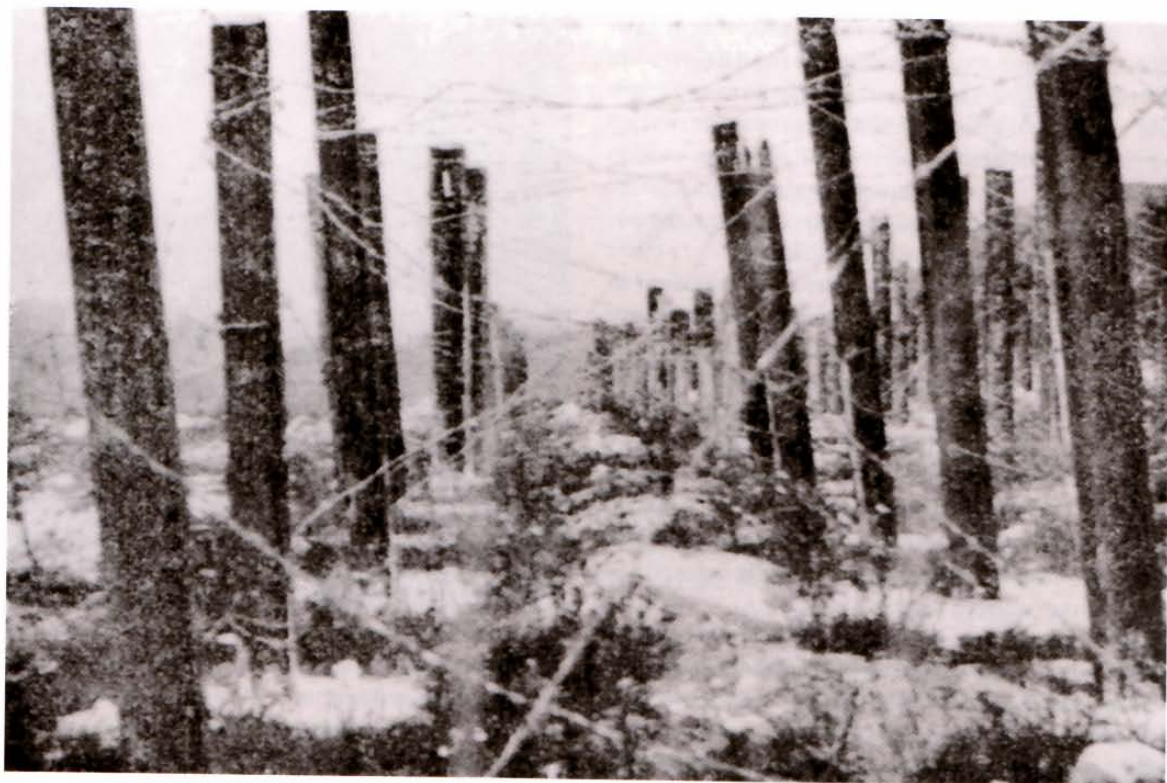
Η ελληνική αμυντική διάταξη κατά μήκος της οροθετικής γραμμής είχε δημιουργηθεί με τρόπο που οι

Το ελληνικό πυροβολικό θα έπαιζε πρωταγωνιστικό ρόλο στην επερχόμενη σύγκρουση.

**Αντιαρματικά
έργα στην «Γραμμή
Μεταξά».**
(Β. Νικόλτσιος,
Α. Χαδιά, «Ρού-
πελ. Το οχυρό
της ιστορίας
και της μνήμης»)

εδafικές συνθήκες αποτελούσαν ουσιαστικά τμήμα αυτής. Δεν υπήρχε συνεχής οχυρωματική γραμμή, αλλά μία σειρά από κύρια οχυρά προσέφερε δυνατότητα άμυνας σε βάθος δίνοντας πρωταρχική σημασία στην εμπόδιση των πιθανών εισβολέων να χρησιμοποιήσουν τις λίγες διαθέσιμες οδικές αρτηρίες. Ιδιαίτερη προσοχή είχε δοθεί στις κοιλάδες των ποταμών Στρυμόνα και Νέστου. Αυτή η οχυρωματική γραμμή ήταν έμπνευση του Ιωάννη Μεταξά, ο οποίος από το 1936 είχε συλλάβει την ιδέα της δημιουργίας της, την οποία και υλοποίησε, προφανώς χωρίς να φαντάζεται ότι αυτή θα χρησιμοποιηθεί εναντίον Γερμανών.

Κατά μήκος των συνόρων με την Βουλγαρία υπήρχαν ανασταλτικά έργα, υπονομευμένες θέσεις και εκτεταμένα ναρκοπέδια. Οι κοιλάδες του Στρυμόνα και του Νέστου προστατεύονταν από ισχυρά οχυρωματικά έργα, τα οποία αποτελούσαν τμήμα της «Γραμμής Μεταξά». Η Γραμμή απαρτιζόταν από οχυρά, βασικά χαρακτηριστικά των οποίων ήταν τα εξής:

Ένα σύνολο από επιφανειακά και υπόγεια έργα, κατασκευασμένα από οπλισμένο σκυρόδεμα, τα οποία συνδέονταν μεταξύ τους με υπόγειες στοές και αποτελούσαν ενιαίο σύνολο. Τα επιφανειακά έργα ονομάζονταν ενεργητικά σκέπαστρα και είχαν σκοπό την προστασία των μέσων πυρός και παρατήρησης. Ανάλογα με το μέσον πυρός ή παρατήρησης που στέγαζαν, τα ενεργητικά σκέπαστρα διακρίνονταν σε πολυβολεία, ολμβολεία, βομβιδοβολεία (ή τρομπλονιστήρια), παρατηρητήρια, σκέπαστρα προβολέων, κλπ. Τα σημαντικότερα ενεργά σκέπαστρα ήταν τα πυροβολεία, που ανάλογα με την αποστολή τους διακρίνονταν σε πλαγιοφύλαξης, αντιαεροπορικά, αντιαρματικά και αντιαρματικά περιπόλια (ενεργητικά σκέπαστρα έξω από το κυρίως συγκρότημα ενός οχυρού). Τα πυροβολεία περιελάμβαναν και όλες τις απαραίτητες εγκαταστάσεις για την εξυπηρέτηση του πυροβόλου: σταθμούς διοικήσεως, υπόγειες αποθήκες πυρομαχικών, παρατηρητήρια, σταθμούς διαβίβασων.

Τα οχυρά διέθεταν μεγάλους υπόγειους χώρους για τον ασφαλή στρατωνισμό της φρουράς, οι οποίοι ονομάζονταν έργα διαβίωσης. Σε αυτούς τους χώρους

ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΥΡΙΩΝ ΟΧΥΡΩΝ «ΓΡΑΜΜΗΣ ΜΕΤΑΞΑ»

Ανατολική Μακεδονία	
Περιοχή Μπέλες	Ποποτλίβιτσα (Παπαδοπούλα), Ιστίμπεη, Κελκαγιά (Σπανή Πέτρα), Αρπαλούκι (Στήριγμα), Παλιουριώνες
Περιοχή Αγκίστρου	Ρούπελ, Καρατάς, Κάλη
Περιοχή Αλή Μπουτούς και Μαύρο Βουνό (Τσολιάς)	Περσέκ
Υψίπεδο Κάτω Νευροκοπίου	Μπαμπαζώρα, Μαλιάγκα, Περιθώρι, Παρταλούσκα, Ντάσαβλη, Λίσσε, Πυραμιδοειδές
Περιοχή Βόλακα	Καστίλλο, Άγιος Νικόλαος, Μπαρτίσεβα
Δυτική Θράκη	
Ξάνθη	Εχίνος
Κομοτηνή	Νυμφαία

Λίγο πριν την
γερμανική εισβο-
λή, ο διοικητής
του ΤΣΑΜ Αντι-
στράτηγος Μπα-
κόπουλος επιθε-
ωρεί τμήμα
φρουράς ελληνι-
κού οχυρού.
(Β. Νικόλτσιος,
Α. Χαδιά, «Ρού-
πελ. Το οχυρό
της ιστορίας
και της μνήμης»)

υπήρχαν διοικητήρια, θάλαμοι αξιωματικών και οπλι-
τών, τηλεφωνικά κέντρα, σταθμοί ασυρμάτου, μαγει-
ρεία, αποθήκες τροφίμων, πολεμοφοδίων και καυσί-
μων, δεξαμενές νερού, χώροι υγιεινής και σταθμοί
πρώτων βοηθειών. Η οχυρωμένη τοποθεσία συμπληρω-

νόταν από έργα εκστρατείας μεταξύ των οχυρών. Υπήρ-
χαν 21 κύρια οχυρά.

Δύο οχυρά της Θράκης ήταν ανεξάρτητα και δεν
θεωρούνταν ως τμήμα της «Γραμμής Μεταξά». Το ισχυ-
ρότερο τμήμα αυτής εκτεινόταν σε μία απόσταση περι-

Ο στρατιώτης
Γεώργιος Τζωρ-
τζάκης στο τηλε-
φωνικό κέντρο
του οχυρού
«Ρούπελ».
(Β. Νικόλτσιος,
Α. Χαδιά, «Ρού-
πελ. Το οχυρό
της ιστορίας
και της μνήμης»)

Δύο από του υπε-
ρασπιστές του
Ρούπελ. Αριστε-
ρά ο Δεκανεύς
Μιλτιάδης Αλβα-
νός, αρχηγός
πολυβόλων σε
προκεχωρημένη
θέση. Αριστερά ο
Στρατιώτης Ευάγ-
γελος Μαραγκό-
ζης. Σκοτώθηκε
στις 9 Απριλίου.
(Γ. Χαρωνίτης,
«Ρούπελ»)

που 200 χιλιομέτρων από τον Νέστο μέχρι το τριεθνές μεταξύ Ελλάδας, Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας. Τα οχυρά έφραζαν την οδική αρτηρία, η οποία οδηγούσε μέσω της λεκάνης του Νευροκοπίου και της στενωπού του Ρούπελ στην Ανατολική Μακεδονία. Η ισχύς αυτής της αμυντικής γραμμής γινόταν ακόμη μεγαλύτερη από την δυσκολία πρόσβασης στα εδάφη, τα οποία βρίσκονταν γύρω από τα οχυρά. Η όλη διάταξη των οχυρωματικών έργων ήταν κυρίως γραμμική και μόνο σε κάποιες σημεία υπήρχε διάταξη έργων σε βάθος. Υπήρχε όμως πλευρική αλληλοκάλυψη μεταξύ των περισσότερων οχυρών, ώστε να εξασφαλίζεται ολόπλευρη άμυνα. Σε περιοχές οι οποίες δεν καλύπτονταν από τα οχυρά υπήρχαν έργα εκστρατείας και πυροβολεία και πολυβολεία κατασκευασμένα από οπλισμένο σκυρόδεμα.

Χωρίς αμφιβολία η αμυντική διάταξη στην Θράκη ήταν ασθενέστερη από αυτή της Ανατολικής Μακεδονίας και ο ποταμός Νέστος αποτελούσε το κυριότερο φυσικό εμπόδιο. Τα βασικά μειονεκτήματα της αμυντικής διάταξης στην Θράκη ήταν η έλλειψη βάθους στα έργα, ο περιορισμένος εξοπλισμός πυροβολικού και αντιαρματικών και η αδυναμία των μεμονωμένων θέσεων να προτάξουν ολόπλευρη άμυνα. Δυστυχώς όμως η Ελλάδα δεν μπορούσε να διαθέσει περισσότερα και ακόμη και έτσι η κατασκευή της «Γραμμής Μεταξά» με ίδια μέσα, χωρίς βοήθεια από πουθενά ήταν ένα σημαντικό επίτευγμα.

Το πθικό στα οχυρά ήταν ακμαιότατο λίγο πριν την εκδήλωση της ναζιστικής εισβολής.

Κατά μήκος των συνόρων με την Γιουγκοσλαβία το έδαφος είναι γενικά ορεινό και υπήρχαν δύο μόνο βασικές οδικές αρτηρίες, η μία από το Μοναστήρι προς την Φλώρινα και η άλλη κατά μήκος του Αξιού. Αυτές όμως οι αρτηρίες ήταν ουσιαστικά αφύλακτες, γιατί η Ελλάς δεν ανέμενε επιθετική ενέργεια από την πλευρά της παραδοσιακά φίλης Γιουγκοσλαβίας.

Τις παραμονές της γερμανικής εισβολής στην Ελλάδα οι ελληνικές δυνάμεις ήταν αναπτυγμένες ως εξής:

Στην Θράκη βρισκόταν η Ταξιαρχία Έβρου, αποτελούμενη από επτά λόχους προκάλυψης, έναν λόχο πολυβόλων θέσεων, δύο διμοιρίες και την φρουρά του οχυρού «Νυμφαία». Δυτικά αυτής της μονάδας βρισκόταν η Ταξιαρχία Νέστου στην περιοχή της Ξάνθης, αποτελούμενη από τα 37ο και 93ο Συντάγματα Πεζικού, με δύο τάγματα προκάλυψης, την XIV Ομάδα Αναγνωρίσεως, δύο πεδινές πυροβολαρχίες, έναν ουλαμό βαρέως πυροβολικού, ενός αντιαρματικού ουλαμού και της φρουράς του οχυρού «Εχίνος». Αυτοί οι δύο σχηματισμοί είχαν αποστολή να επιβραδύνουν τους επιτιθέμενους όσο το δυνατόν περισσότερο και ύστερα να συμπτυχθούν επί της δεξιάς όχθης του Νέστου με κάλυψη από την VII Μεραρχία.

Τα οχυρά την «Γραμμή Μεταξά» δυτικά αυτών των δύο επάνδρωναν τρεις μεραρχίες πεζικού: Η VII και τμήμα της XIV ανατολικά του Στρυμόνα στο υψίπεδο του Κάτω Νευροκοπίου. Τμήμα των XIV και η XVIII δυτικά του Στρυμόνα στις περιοχές Μπέλες και Στενωπού Ρούπελ. Η XIX Μηχανοκίνητη Μεραρχία μαζί με το Απόσπασμα Κρουσιών βρισκόταν ως εφεδρεία νοτιώς της λίμνης Δοϊράνης. Συνολικά τα σύνορα με την Βουλγαρία

υπεράσπιζαν περίπου 60.000 άνδρες υπαγόμενοι στο Τμήμα Στρατιάς Ανατολικής Μακεδονίας (ΤΣΑΜ) υπό τον Αντιστράτηγο Μπακόπουλο. Στην Θεσσαλονίκη είχε αναπτυχθεί ένα τάγμα πεζικού προς αντιμετώπιση τυχόν επιχειρήσεων αλεξιπτωτιστών.

Σημαντική ήταν η αποστολή των μονάδων πυροβολικού, οι οποίες ήταν ανεπτυγμένες εκτός των οχυρών. Για την επιτυχημένη ανάπτυξη των πυροβολαρχιών η προετοιμασία είχε αρχίσει από το 1938, γεγονός όμως είναι ότι και στο μέτωπο της Μακεδονίας το ελληνικό πολεμικό υλικό δεν ήταν πιο σύγχρονο και ήταν αποτέλεσμα της σκληρής δουλειάς και της αναγκαστικής προσαρμογής των διαθεσίμων μέσων στις ανάγκες του πολέμου από πλευράς Ελληνικού Στρατού η αξιόλογη άμυνα που προτάχθηκε στις σιδηρόφρακτες ορδές του Χίτλερ. Γενικά η οργάνωση των θέσεων πυροβολικού εκστρατείας χαρακτηριζόταν από την διάνοιξη καταλήλων οδών, την κατασκευή έργων απόκρυψης και παραλλαγής και την κατασκευή των απαραίτητων έργων υποδομής (αποθήκες πυρομαχικών, σταθμοί διοικήσεως, χώροι στρατωνισμού).

Κατά την εκδήλωση της γερμανικής εισβολής, το εκτός των οχυρών πυροβολικό ήταν αναπτυγμένο σε τέσσερις «Ομάδες Πυροβολικού Θέσεως» ως εξής:

VIa Ομάς. Έδρευε στο Νέο Πετρίτσι και ήταν συγκροτημένη από έναν ουλαμό δισκελών πυροβόλων «Σνάιντερ» των 105 χλστ., έναν ουλαμό δισκελών πυροβόλων «Σνάιντερ» των 85 χλστ. και έναν ουλαμό πυροβόλων των 6 δακτύλων. Είχε ως αποστολή την υποστήριξη των οχυρών από «Ποποτλίβιτσα» μέχρι «Καρατάς», την εκτέλεση βολών απαγόρευσης στον κόμβο Πετρι-

ταίου κυρίως επί των βασικών οδικών αρτηριών από Βουλγαρία προς Ελλάδα και την εκτέλεση βολών αντιπυροβολικού.

VIβ Ομάς. Έδρευε στο Σιδηρόκαστρο και ήταν συγκροτημένη από έναν ουλαμό δισκελών πυροβόλων «Σνάιντερ» των 85 χλστ., έναν ουλαμό πυροβόλων των 6 δακτύλων, δύο πυροβολαρχίες των 6 δακτύλων και έναν ουλαμό πυροβόλων «Ντεμπάνζ» των 120 χλστ. Είχε ως αποστολή την υποστήριξη των οχυρών από «Παλιουριώνες» μέχρι «Καρατάς» και των ενδιαμέσων μέσων εκστρατείας, την εκτέλεση βολών απαγόρευσης επί των οδών από Βουλγαρία προς Ελλάδα και την εκτέλεση βολών αντιπυροβολικού και κατ' απροόπτων στόχων.

VIIα. Ομάς. Έδρευε στην Κάτω Βροντού και ήταν συγκροτημένη από έναν ουλαμό δισκελών πυροβόλων «Σνάιντερ» των 105 χλστ., έναν ουλαμό δισκελών πυροβόλων «Σνάιντερ» των 85 χλστ., μία πυροβολαρχία των 6 δακτύλων, έναν ουλαμό πυροβόλων των 6 δακτύλων και έναν ουλαμό πυροβόλων «Ντεμπάνζ» των 120 χλστ. Είχε ως αποστολή την υποστήριξη των οχυρών από «Περσέκ» μέχρι «Λίσσε» και των ενδιαμέσων μέσων εκστρατείας, την εκτέλεση βολών απαγόρευσης επί των οδών από Βουλγαρία προς Ελλάδα και την εκτέλεση βολών αντιπυροβολικού και κατ' απροόπτων στόχων.

VIIβ. Ομάς. Έδρευε νοτιοανατολικά της κωμόπολης Οχυρόν και ήταν συγκροτημένη από δύο ουλαμούς των 6 δακτύλων και μία πυροβολαρχία (3 πυροβόλα «Κρουπ») των 105 χλστ. Είχε ως αποστολή την υποστήριξη των οχυρών και των θέσεων εκστρατείας γύρω από το Λίσσε

μέχρι το ύψωμα Γρανίτη, την απαγόρευση των διαβάσεων Κάτω Νευροκοπίου και Βαθυτόπου και την εκτέλεση βολών αντιπυροβολικού και κατ' απροόπτων στόχων.

Οι ομάδες αυτές θα υποστηρίζονταν από το μεραρχιακό πυροβολικό και το πυροβολικό γενικής υποστήριξης, τα οποία εστάθμευαν στις αντίστοιχες περιοχές κατά την γερμανική επίθεση.

Ιδιαίτερη σημασία για την απόκρουση της γερμανικής επίθεσης είχαν τα αντιαρματικά και αντιαεροπορικά μέσα. Δυστυχώς και στα δύο ο Ελληνικός Στρατός υστερούσε απελπιστικά. Η προμήθεια αντιαρματικών πυροβόλων άρχισε μετά το 1936. Αυτά ήταν 25 πυροβόλα «Ραϊνμέταλ» των 37 χλστ. με ισάριθμους ειδικούς οκρίβαντες. Η προσπάθεια προμήθειας και άλλων προσέκρουσε στην άρνηση διαφόρων οίκων του εξωτερικού, έτσι αναγκαστικά ως αντιαρματικά θα χρησιμοποιούνταν κοινά πεδινά πυροβόλα των 75 χλστ. με κατάλληλη τροποποίηση των βλημάτων αυτών. Τα διαθέσιμα αντιαεροπορικά μέσα στο μέτωπο της Μακεδονίας ήταν ελάχιστα. Τα ευρισκόμενα εντός των οχυρών τοποθετήθηκαν σε σκέπαστρα, τα οποία επέτρεπαν την ταχεία περιστροφή τους, αλλά εξασφάλιζαν προστασία για τους χειριστές μόνο εναντίον θραυσμάτων.

Στην Κεντρική Μακεδονία βρίσκονταν οι XII και η XX Μεραρχίες στην περιοχή του Βερμίου. Στις 28 Μαρτίου και οι δύο μεραρχίες είχαν περιέλθει υπό την διοίκηση του Αντιστρατήγου Γουίλσον. Το Βρετανικό Εκστρατευτικό Σώμα μαζί με τις δύο αυτές ελληνικές μεραρχίες έφερε τον τίτλο «Συγκρότημα W».

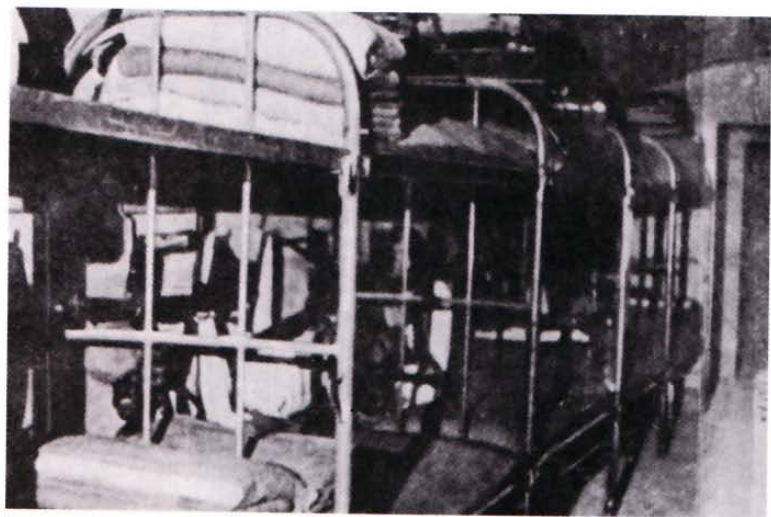

0 20 40 60 80 M

[illegible]

12345678910111213141516171819202122232425262728293031323334353637383940414243444546474849505152535455565758596061626364656667686970717273747576777879808182838485868788899091929394959697989910010110210310410510610710810911011111211311411511611711811912012112212312412512612712812913013113213313413513613713813914014114214314414514614714814915015115215315415515615715815916016116216316416516616716816917017117217317417517617717817918018118218318418518618718818919019119219319419519619719819920020120220320420520620720820921021121221321421521621721821922022122222322422522622722822923023123223323423523623723823924024124224324424524624724824925025125225325425525625725825926026126226326426526626726826927027127227327427527627727827928028128228328428528628728828929029129229329429529629729829930030130230330430530630730830931031131231331431531631731831932032132232332432532632732832933033133233333433533633733833934034134234334434534634734834935035135235335435535635735835936036136236336436536636736836937037137237337437537637737837938038138238338438538638738838939039139239339439539639739839940040140240340440540640740840941041141241341441541641741841942042142242342442542642742842943043143243343443543643743843944044144244344444544644744844945045145245345445545645745845946046146246346446546646746846947047147247347447547647747847948048148248348448548648748848949049149249349449549649749849950050150250350450550650750850951051151251351451551651751851952052152252352452552652752852953053153253353453553653753853954054154254354454554654754854955055155255355455555655755855956056156256356456556656756856957057157257357457557657757857958058158258358458558658758858959059159259359459559659759859960060160260360460560660760860961061161261361461561661761861962062162262362462562662762862963063163263363463563663763863964064164264364464564664764864965065165265365465565665765865966066166266366466566666766866967067167267367467567667767867968068168268368468568668768868969069169269369469569669769869970070170270370470570670770870971071171271371471571671771871972072172272372472572672772872973073173273373473573673773873974074174274374474574674774874975075175275375475575675775875976076176276376476576676776876977077177277377477577677777877978078178278378478578678778878979079179279379479579679779879980080180280380480580680780880981081181281381481581681781881982082182282382482582682782882983083183283383483583683783883984084184284384484584684784884985085185285385485585685785885986086186286386486586686786886987087187287387487587687787887988088188288388488588688788888989089189289389489589689789889990090190290390490590690790890991091191291391491591691791891992092192292392492592692792892993093193293393493593693793893994094194294394494594694794894995095195295395495595695795895996096196296396496596696796896997097197297397497597697797897998098198298398498598698798898999099199299399499599699799899910001001100210031004100510061007100810091010101110121013101410151016101710181019102010211022102310241025102610271028102910301031103210331034103510361037103810391040104110421043104410451046104710481049105010511052105310541055105610571058105910601061106210631064106510661067106810691070107110721073107410751076107710781079108010811082108310841085108610871088108910901091109210931094109510961097109810991100110111021103110411051106110711081109111011111112111311141115111611171118111911201121112211231124112511261127112811291130113111321133113411351136113711381139114011411142114311441145114611471148114911501151115211531154115511561157115811591160116111621163116411651166116711681169117011711172117311741175117611771178117911801181118211831184118511861187118811891190119111921193119411951196119711981199120012011202120312041205120612071208120912101211121212131214121512161217121812191220122112221223122412251226122712281229123012311232123312341235123612371238123912401241124212431244124512461247124812491250125112521253125412551256125712581259126012611262126312641265126612671268126912701271127212731274127512761277127812791280128112821283128412851286128712881289129012911292129312941295129612971298129913001

**Θάλαμος οπλι-
τών ελληνικού
οχυρού.**

Ο κύριος όγκος του Ελληνικού Στρατού (συνολικά 14 μεραρχίες υπαγόμενες στα ΤΣΔΜ και ΤΣΗ) συνέχιζε να μάχεται στην Αλβανία.

Οι δυνάμεις οι οποίες είχαν διατεθεί από τους Βρετανούς ήταν οι ακόλουθες:

Το αρχηγείο του Αυστραλιανού Ι Σώματος, η Αυστραλιανή 6η Μεραρχία, η Νεοζηλανδική 2α Μεραρχία και η 1η Τεθωρακισμένη Ταξιαρχία της Βρετανικής 2ας Τεθωρακισμένης Μεραρχίας.

Αυτές οι δυνάμεις είχαν μεταφερθεί από την Αίγυπτο και είχαν αποβιβασθεί στους λιμένες του Πειραιά και του Βόλου. Η τεθωρακισμένη ταξιαρχία είχε αναπτυχθεί δυτικά του Αξιού, η Νεοζηλανδική μεραρχία είχε λάβει θέσεις βορείως του Ολύμπου στην περιοχή της καμπής του Αλιάκμονα και η Αυστραλιανή μεραρχία είχε αναλάβει την φύλαξη της κοιλάδας του Αλιάκμονα μέχρι την περιοχή του Βερμίου.

Η RAF δεν μπορούσε να διαθέσει σημαντικό αριθμό αεροσκαφών, καθώς οι ανάγκες υποστήριξης των χειρσαίων επιχειρήσεων στην Βόρειο Αφρική, προστασίας των νηοπομπών στην Μεσόγειο και υπεράσπισης της Μάλτας, ήταν επιτακτικότερες.

Οι συμμαχικές δυνάμεις ήταν στο σύνολό τους σχεδόν μηχανοκίνητες, αλλά ο εξοπλισμός τους ήταν κατάλληλος για εκθροπραξίες στην έρημο και όχι για ορεινές περιοχές. Επίσης ο αριθμός των αρμάτων και των αντιαεροπορικών πυροβόλων ήταν ανεπαρκής και γενικά τα προβλήματα ανεφοδιασμού σοβαρά, γιατί τα διαθέσιμα φορτηγά πλοία ήταν λίγα και οι λιμένες και το οδικό δίκτυο της Ελλάδας εκείνης της εποχής μικρής δυναμικότητας.

Τα χαρακτηριστικά των κυριοτέρων οχυρών

Νυμφαία. Ευρισκόταν επί του υψώματος 510, βορείως της ομώνυμης κωμόπολης, σε απόσταση 15

χιλιομέτρων από την Κομοτηνή. Αποτελείτο από τρία στεγανά συγκροτήματα και επτά μεμονωμένα πολυβολεία. Περιελάμβανε τα εξής ενεργητικά σκέπαστρα: 13 απλά και 6 διπλά πολυβολεία, ένα σύνθετο πολυβολείο παρατηρητήριο, ένα αντιαρματικό, ένα αντιαεροπορικό, δύο ολμοβολεία, 8 παρατηρητήρια, ένα σκέπαστρο προβολέως, τέσσερις απλές εξόδους, μία έξοδο με πολυβόλο και τρία διπλά βομβιδοβολεία. Το ανάπτυγμα των καταφυγίων του ήταν 910 μέτρα και οι υπόγειες στοές συγκοινωνίας 1.190 μέτρα. Αντίθετα σε βολές 220 χλστ. Διέθετε δύο αντιαρματικά πυροβόλα των 37 χλστ., ένα αντιαεροπορικό των 20 χλστ., δύο όλμους, 27 πολυβόλα, 27 οπλοπολυβόλα, 23 βομβιδοβόλα και φρουρά 14 αξιωματικών και 464 υπαξιωματικών και οπλιτών. Αποστολή του ήταν η απαγόρευση της οδού Κίρτζαλη – Νυμφαία – Κομοτηνή και η απαγόρευση της περιοχής μεταξύ Μπερλαγιάν – Κεντί και Νυμφαίας.

Εχίνος. Ευρισκόταν επί του βορειοανατολικού του υψοδείκτου 780 αντερείσματος, σε απόσταση 1.500 μέτρων από την ομώνυμη κωμόπολη. Αποτελείτο από τα έργα «Ισαυρος», «Αναρρωτήριο», «Μ», «Σ» και «Αντλιοστάσιο» εκατέρωθεν του υψώματος 780. Περιελάμβανε τα εξής ενεργητικά σκέπαστρα: 10 απλά και 12 διπλά πολυβολεία, τρία σύνθετα πολυβολεία παρατηρητήρια, δύο σύνθετα διπλά πολυβολεία παρατηρητήρια, τρία πολυβολεία – οπτικούς, ένα αντιαρματικό – διπλό πολυβολείο, ένα αντιαρματικό, ένα αντιαεροπορικό, δύο διπλά ολμοβολεία, δύο πυροβολεία, πέντε απλά και ένα διπλό παρατηρητήρια, δύο σκέπαστρα προβολέων, 12 απλές εξόδους, μία έξοδο με πολυβόλο, μία έξοδο με διπλό βομβιδοβολείο και δύο διπλά βομβιδοβολεία. Το ανάπτυγμα των καταφυγίων του ήταν 765 μέτρα και οι υπόγειες στοές συγκοινωνίας 1.220 μέτρα. Αντίθετα σε βολές 220 χλστ. Διέθετε δύο ορεινά πυροβόλα «Σκόντα» των 75 χλστ., ένα πεδινό πυροβόλο «Κρουπ» των 102 χλστ., δύο αντιαρματικά πυροβόλα των 37 χλστ., ένα αντιαεροπορικό των 20 χλστ., 4 όλμους, 46 πολυβόλα, 18 οπλοπολυβόλα, 43 βομβιδοβόλα και φρουρά 26 αξιωματικών και 806 υπαξιωματικών και οπλιτών. Αποστολή του ήταν η απαγόρευση της αμαξιτής οδού Πασμακλή – Εχίνος – Ξάνθη και η απαγόρευση με πυρ πυροβολικού της περιοχής Πάχνη – Γλαύκη.

Πυραμιδοειδές. Ευρισκόταν στις ακραίες βορειοδυτικές προσβάσεις του υψώματος Προφήτης Ηλίας, σε απόσταση 2,5 χιλιομέτρων βορειοδυτικά της κωμόπολης Γρανίτης. Αποτελείτο από ένα στεγανό συγκρότημα και δύο μεμονωμένα έργα με τα εξής ενεργητικά σκέπαστρα: τέσσερα απλά και τρία διπλά πολυβολεία, ένα σύνθετο πολυβολείο – προβολέα, δύο αντιαρματικά πυροβολεία, τρία παρατηρητήρια, πέντε εξοδοί και δύο διπλά βομβιδοβολεία. Το ανάπτυγμα των καταφυγίων του ήταν 250 μέτρα και οι υπόγειες στοές συγκοινωνίας 620 μέτρα μέσα σε συμπαγή βράχο. Διέθετε δύο

αντιαρματικά πυροβόλα των 37 χλστ., 11 πολυβόλα, 6 οπλοπολυβόλα, 7 βομβιδοβόλα και φρουρά 4 αξιωματικών και 176 υπαξιωματικών και οπλιτών. Αποστολή του ήταν η απαγόρευση των προσβάσεων, οι οποίες συνέκλιναν στην περιοχή μεταξύ των υψωμάτων Ουσόγια και Λίσσε προς την βορειοδυτική έξοδο της στενωπού «Γρανίτης» σε συνεργασία με το οχυρό «Λίσσε» και τα έργα εκστρατείας στο ύψωμα Ουσόγια.

Λίσσε. Ευρισκόταν σε μεμονωμένο ύψωμα (υψοδείκτης 771) ανατολικά της κωμόπολης Οχυρόν. Αποτελείτο από τέσσερα στεγανά συγκροτήματα γύρω από το ύψωμα 771. Αυτά περιελάμβαναν: 10 απλά και 5 διπλά πολυβολεία, ένα σύνθετο πολυβολείο – αντιαρματικό, δύο αντιαρματικά πυροβολεία, ένα σύνθετο αντιαρματικό – οπτικό, δύο ολμοβολεία, τρία πυροβολεία, οκτώ παρατηρητήρια, επτά απλές εξόδους, μία έξοδο με πολυβόλο, μία έξοδο με προβολέα και τρία διπλά βομβιδοβολεία. Το ανάπτυγμα των καταφυγίων του ήταν 790 μέτρα και οι υπόγειες στοές συγκοινωνίας 950 μέτρα μέσα σε συμπαγή βράχο. Διέθετε δύο ορειβατικά πυροβόλα των 75 χλστ., ένα πεδινό πυροβόλο των 75 χλστ., 3 αντιαρματικά πυροβόλα των 37 χλστ., ένα αντιαεροπορικό των 20 χλστ., δύο όλμους, 22 πολυβόλα, 11 οπλοπολυβόλα, 9 βομβιδοβόλα και φρουρά 12 αξιωματικών και 457 υπαξιωματικών και οπλιτών. Αποστολή του ήταν η απαγόρευση της βορειοδυτικής εξόδου της στενωπού «Γρανίτης», η παρενόχληση εχθρικών τμημάτων, τα οποία θα κινούνταν στο υψίπεδο Νευροκοπίου σε συνεργασία με το Πυραμιδοειδές, η υποστήριξη με πυρά πυροβολικού των οχυρών «Μαλιάγκα», «Περιθώρι» και «Ντάσσαβλη» και η απαγόρευση του αυχένος της Ουσόγιας με πυρά πυροβολικού.

Ντάσσαβλη. Ευρισκόταν στο δυτικό άκρο του ομώνυμου αντερείσματος, 3 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της κωμόπολης Οχυρόν. Ήταν έργο περίκλειστο και στεγανό. Περιελάμβανε ένα σύνθετο διπλό πολυβολείο – αντιαρματικό, ένα σύνθετο διπλό πολυβολείο – αντιαρματικό – παρατηρητήριο και μία έξοδο με πολυβόλο. Το ανάπτυγμα των καταφυγίων του ήταν 125 μέτρα και οι υπόγειες στοές συγκοινωνίας επίσης 125 μέτρα. Διέθετε δύο αντιαρματικά πυροβόλα των 37 χλστ., 5 πολυβόλα και φρουρά 4 αξιωματικών και 83 υπαξιωματικών και οπλιτών. Όπως και το οχυρό «Παρταλούσκα» είχε κυρίως αντιαρματική αποστολή.

Παρταλούσκα. Ευρισκόταν στις νοτιοανατολικές πλαγιές του ομώνυμου υψώματος, 1.500 μέτρα νοτιοανατολικά της κωμόπολης Περιθώρι. Ήταν έργο περί-

κλειστο και στεγανό. Περιελάμβανε τρία απλά και δύο διπλά πολυβολεία, ένα διπλό αντιαρματικό πολυβολείο, έναν σύνθετο προβολέα – αντιαρματικό, δύο παρατηρητήρια και μία έξοδο με πολυβόλο. Το ανάπτυγμα των καταφυγίων του ήταν 187 μέτρα και οι υπόγειες στοές συγκοινωνίας 190 μέτρα. Διέθετε 3 αντιαρματικά πυροβόλα των 37 χλστ., 8 πολυβόλα και φρουρά 7 αξιωματικών και 350 υπαξιωματικών και οπλιτών, από τους οποίους μία διμοιρία ήταν αναπτυγμένη εκτός του οχυρού. Είχε κυρίως αντιαρματική αποστολή, η οποία ήταν η απαγόρευση διείσδυσης αρμάτων προς την

περιοχή Κάτω Βροντού σε συνεργασία με τα οχυρά «Ντάσσαβλη», «Περιθώρι», «Λίσσε» και το ειδικό αντιαρματικό έργο Παρταλούσκα – Κρέστη.

Περιθώρι. Ευρισκόταν βορειοδυτικά της ομώνυμης κωμόπολης στις ανατολικές πλαγιές του υψώματος Καρά Νταγ. Αποτελείτο από τρία στεγανά συγκροτήματα. Αυτά περιελάμβαναν 7 απλά πολυβολεία, 4 διπλά πυροβολεία, ένα σύνθετο διπλό πολυβολείο – αντιαρματικό, δύο αντιαρματικά πυροβολεία, δύο ολμοβολεία, τρία παρατηρητήρια, ένα τριπλό βομβιδοβολείο, μία έξοδο με παρατηρητήριο, μία έξοδο με πολυβόλο και δύο απλές εξόδους. Το ανάπτυγμα των καταφυγίων του ήταν 304 μέτρα και οι υπόγειες στοές συγκοινωνίας 485 μέτρα. Διέθετε 3 αντιαρματικά πυροβόλα των 37 χλστ., 2 όλμους, 18 πολυβόλα, 3 οπλοπολυβόλα, 10 βομβιδοβόλα και φρουρά 7 αξιωματικών και 249 υπαξιωματικών και οπλιτών. Αποστολή του ήταν η απαγόρευση σε συνεργασία με τα «Παρταλούσκα» και «Μαλιάγκα» των προσβάσεων προς Κάτω Βροντούς και στενωπού Βαθυτόπου.

Μαλιάγκα. Ευρισκόταν στα βόρεια αντερείσματα του ομώνυμου υψώματος βορείως του Περιθωρίου. Το κυρίως οχυρό αποτελείτο από δύο μεγάλα και τρία στεγανά συγκροτήματα και ενός μεμονωμένου πολυβολείου στον υψοδείκτη 940 μεταξύ του οχυρού και του παρακείμενου «Περιθώρι». Τα συγκροτήματα περιελάμβαναν 12 απλά και 13 διπλά πολυβολεία, ένα σύνθετο πολυβολείο – παρατηρητήριο, ένα σύνθετο πολυβολείο – οπτικό, ένα αντιαρματικό πυροβολείο, δύο ολμοβολεία, επτά παρατηρητήρια, ένα πυροβολείο, πέντε απλές εξόδους, μία έξοδο με παρατηρητήριο και δύο με πολυβόλα. Το ανάπτυγμα των καταφυγίων του ήταν 724 μέτρα και οι υπόγειες στοές συγκοινωνίας 1.227 μέτρα. Διέθετε 2 όλμους, 42 πολυβόλα, 8 οπλοπολυβόλα, 26 βομβιδοβόλα και φρουρά 19 αξιωματικών και 587 υπαξιωματικών και οπλιτών. Αποστολή του

Ο διοικητής του οχυρού «Ουσίτα» Συνταγματάρχης Γεώργιος Κόπιτσας. (Γ. Χαρωνίτης, «Ρούπελ»)

**Ο Στρατιώτης
Φώτιος Ρουμε-
λιώτης. Σκοτώθη-
κε στα Λουτρά
Σιδηροκάστρου
στις 7 Απριλίου.**

ήταν η απαγόρευση της οδού Ακρινό – Περιθώρι και των προσβάσεων, οι οποίες από τα υψώματα Μαλιάγκα και Σταυρός οδηγούσαν προς Καρά Νταγ και Κάτω Βροντού. Αρχικά είχε επίσης αποστολή την παρενόχληση εχθρικών τμημάτων, τα οποία θα κινούνταν στο υψίπεδο του Κάτω Νευροκοπίου, αλλά μετά την κατασκευή του οχυρού «Περσέκ», η αποστολή ανατέθηκε σε αυτό το οχυρό, το «Μπαμπαζώρα» και σε πυροβολαρχίες εκτός των οχυρών.

Μπαμπαζώρα. Ευρισκόταν στα βόρεια αντερείσματα του όρους Καρά, 1.500 μέτρα περίπου νοτιοδυτικά του Βαθυτόπου. Αποτελείτο από τρία συγκροτήματα, από τα οποία ένα ήταν εξοπλισμένο με 2 ορειβατικά πυροβόλα των 75 χλστ. με δυνατότητα βολής προς τα πλάγια του «Μαλιάγκα» και άλλων μεσοδιαστημάτων. Διέθετε επίσης ένα αντιαεροπορικό πυροβόλο των 20 χλστ., 4 όλμους, 35 πολυβόλα, 1 οπλοπολυβόλο και 49 βομβιδοβόλα. Αποστολή του ήταν η απαγόρευση των διαβάσεων μεταξύ «Μαλιάγκα» και «Περσέκ» στο όρος Καρά και η υποστήριξη αυτών των οχυρών.

Συγκρότημα Ρούπελ. Ευρισκόταν στην περιοχή του παλαιού οχυρού ανάσχεσης Ρούπελ και αποτελείτο από το έργο «Ουσίτα» στα δυτικά του κυρίως οχυρού και το κυρίως συγκρότημα με τα εξής στεγανά έργα: Εισόδου, Μολών Λαβέ, Προφύτου Ηλία, Εξόδου, Νωτιαίας Αμύνης. Αυτά περιελάμβαναν τα εξής ενεργητικά σκέπαστρα: 4 απλά και 18 διπλά πολυβολεία, δύο πυροβολεία πλαγιοφύλαξης, δύο διπλά και ένα απλό αντιαρματικά πυροβολεία, δύο αντιαεροπορικά πυροβολεία, τρία απλά και ένα διπλό ολμοβολεία, 22 απλά και ένα απλό παρατηρητήρια, τρία σκέπαστρα προβολέων, δύο σταθμούς οπτικού, 14 απλές εξόδους, τρεις με πολυβόλο και ένα απλό, ένα διπλό και ένα τριπλό βομβιδοβολεία. Το ανάπτυγμα των καταφυγίων του ήταν 1.849 μέτρα και οι υπόγειες στοές συγκοινωνίας 4.251 μέτρα. Στο οχυρό υπήρχε επίσης σταθμός παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στο συγκρότημα «Ουσίτα». Διέθετε 2 πυροβόλα των 75 χλστ., 5 αντιαρματικά των 37 χλστ., 1 αντιαεροπορικό των 37 χλστ., 1 αντιαεροπορικό των 20 χλστ., 5 όλμους των 81 χλστ., 85 πολυβόλα (εκτός των εφεδρικών), 25 οπλοπολυβόλα, 53 βομβιδοβόλα και φρουρά 27 αξιωματικών και 950 περίπου υπαξιωματικών και οπλιτών. Στα δυτικά ευρισκόταν το οχυρό «Παλιουριώνες» σε απόσταση περίπου 1.500 μέτρων

και στα ανατολικά το οχυρό «Καρατάς» σε απόσταση περίπου 2,5 χιλιομέτρων. Μεταξύ Ρούπελ και Καρατάς είχε οργανωθεί το κέντρο αντίστασης Καπίνα – Γιακουποβίτσα, αποτελούμενο από έργα εκστρατείας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η θέση του οχυρού «Ρούπελ» ευρισκόταν στην περιοχή όπου ο Αυτοκράτωρ Βασίλειος Βουλγαροκτόνος είχε διαλύσει τον βουλγαρικό στρατό στην περίφημη Μάχη του Κλειδιού.

Το έργο «Ουσίτα» είχε ως αποστολή την απαγόρευση της αμαξιτής οδού στην αριστερή όχθη του Στρυμόνα και της περιοχής εκατέρωθεν αυτής της οδού στα μηχανοκίνητα τμήματα του εχθρού, την πλαγιοφύλαξη του κυρίως συγκροτήματος και τον σύνδεσμο με πυρά πεζικού με το οχυρό «Παλιουριώνες» στην απέναντι όχθη του ποταμού. Το κύριο συγκρότημα του «Ρούπελ» είχε ως αποστολή την απαγόρευση της περιοχής στην κατεύθυνση Κούλα – ύψωμα Ρούπελ – Σιδηρόκαστρο, την απαγόρευση υπερκέρασης του «Ουσίτα» από ανατολικά και την απαγόρευση των προσβάσεων προς το ύψωμα Ρουπέσκο διά των υψωμάτων 429 και 350. Το συγκρότημα παρείχε επίσης πυρά πλαγιοφύλαξης με το πυροβολικό του πέρα από το «Παλιουριώνες» και το «Καρατάς».

Καρατάς και Κάλη. Βασική αποστολή αυτών των οχυρών στα ανατολικά του «Ρούπελ» ήταν η υποστήριξη αυτού με πυρά πυροβολικού. Το πρώτο ευρισκόταν 3,5 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του Αγγίστρου και αποστολή του εκτός αυτής που αναφέραμε ήταν η απαγόρευση της πρόσβασης προς Σιδηρόκαστρο από τον αυχένα Καρατάς και από στενωπούς μεταξύ αυτού και του «Ρούπελ». Διέθετε 3 ορειβατικά πυροβόλα των 75 χλστ., 1 αντιαεροπορικό των 20 χλστ., 4 όλμους, 46 πολυβόλα, 15 οπλοπολυβόλα, 33 βομβιδοβόλα και φρουρά 28 αξιωματικών και 783 υπαξιωματικών και οπλιτών. Το δεύτερο ευρισκόταν εκατέρωθεν του ομώνυμου αυχένα, 5 χιλιόμετρα βορειοδυτικά του Αχλαδοχωρίου. Είχε επίσης ως αποστολή την απαγόρευση των προσβάσεων από το Άγκιστρο και το Κρασσοχώρι προς την λεκάνη Αχλαδοχωρίου και παρείχε ακόμη υποστήριξη πυροβολικού προς το Καρατάς και τα υψώματα του Αγίου Κωνσταντίνου. Διέθετε 2 πυροβόλα των 75 χλστ., 1 αντιαεροπορικό των 20 χλστ., 3 όλμους, 51 πολυβόλα, 23 οπλοπολυβόλα και 28 βομβιδοβόλα.

Παλιουριώνες. Ευρισκόταν στα υψώματα 368

(Θέρετρον Βλαχοποιμένων) και 224, βορειανατολικά της κωμόπολης Νέο Πετρίτσι. Αποτελείτο από τρία στεγανά συγκροτήματα και δύο μεμονωμένα πολυβολεία και περιελάμβανε τα εξής ενεργητικά σκέπαστρα: 4 απλά και 6 διπλά πολυβολεία, δύο σύνθετα πολυβολεία παρατηρητήρια, ένα σύνθετο πολυβολείο – αντιαρματικό, ένα σύνθετο πολυβολείο – βομβιδοβολείο, ένα αντιαεροπορικό πυροβολείο, ένα αντιαρματικό, ένα απλό και ένα διπλό ολμοβολεία, τρία πυροβολεία πλαγιοφύλαξης, επτά παρατηρητήρια, δύο σταθμούς οπτικού, τέσσερις απλές εξόδους, μία έξοδο με πολυβόλο και μία με παρατηρητήριο και βομβιδοβολείο. Το ανάπτυγμα των καταφυγίων του ήταν 832 μέτρα και οι υπόγειες στοές συγκοινωνίας 1.762 μέτρα. Διέθετε 2 πυροβόλα των 75 χλστ., 2 αντιαρματικά των 37 χλστ., 1 αντιαεροπορικό των 20 χλστ., 3 όλμους, 31 πολυβόλα, 16 οπλοπολυβόλα, 35 βομβιδοβόλα και φρουρά 15 αξιωματικών και 585 υπαξιωματικών και οπλιτών. Αποστολή του ήταν η απαγόρευση της περιοχής δυτικά του Στρυμόνα, ο συνδυασμός πυρός με το συγκρότημα «Ουσίτα» και πλαγιοφύλαξη θέσεων δυτικά του «Ρούπελ».

Αρπαλούκι. Ευρισκόταν στο ομώνυμο ύψωμα του όρους Μπέλες, περίπου 2,5 χιλιόμετρα βορειανατολικά του Ιστιμπε και 8 χιλιόμετρα βορειοδυτικά του Πετρίτσιου. Αποτελείτο από δύο στεγανά συγκροτήματα (Αρπαλούκι και Δίδυμοι) τα οποία περιελάμβαναν τα εξής ενεργητικά σκέπαστρα: οκτώ απλά και τρία διπλά πολυβολεία, δύο σύνθετα πολυβολεία – παρατηρητήρια, ένα σύνθετο διπλό πολυβολείο – σκέπαστρο προβολέως, ένα αντιαεροπορικό πυροβολείο, δύο ολμοβολεία, ένα πυροβολείο, τέσσερα παρατηρητήρια, έναν σταθμό οπτικού, μία απλή έξοδο και μία με πολυβόλο. Το ανάπτυγμα των καταφυγίων του ήταν 472 μέτρα και οι υπόγειες στοές συγκοινωνίας 1.132 μέτρα. Διέθετε 1 ορειβατικό πυροβόλο των 75 χλστ., ένα αντιαεροπορικό των 20 χλστ., 2 όλμους των 81 χλστ., 19 πολυβόλα, 6 οπλοπολυβόλα, 14 βομβιδοβόλα και φρουρά 6 αξιωματικών και 322 υπαξιωματικών και οπλιτών. Αποστολή του ήταν η απαγόρευση των προσβάσεων από Μεσαία και Κατώμερο προς Νέο Πετρίτσι και πλαγιοφύλαξη θέσεων εκστρατείας στο ύψωμα Βάσανο και θέσεων δυτικά του «Παλιουριώνες».

Κελ Καγιά. Ευρισκόταν στο ομώνυμο ύψωμα του όρους Μπέλες, σχεδόν επί της μεθοριακής γραμμής περίπου 2 χιλιόμετρα βόρεια - βορειοανατολικά του Ιστιμπε σε υψόμετρο 1.000 μέτρων. Ήταν έργο περικλειστο, στεγανό και περιελάμβανε τα εξής ενεργητικά σκέπαστρα: εννέα απλά και τέσσερα διπλά πολυβολεία, ένα αντιαρματικό πυροβολείο, τρία παρατηρητήρια, έναν σταθμό οπτικού, μία έξοδο με πολυβόλο και μία με προβολέα. Το ανάπτυγμα των καταφυγίων του ήταν 237 μέτρα και οι υπόγειες στοές συγκοινωνίας 690 μέτρα. Διέθετε 1 αντιαρματικό πυροβόλο των 37

χλστ., 18 πολυβόλα, 11 οπλοπολυβόλα, 13 βομβιδοβόλα και φρουρά 3 αξιωματικών και 226 υπαξιωματικών και οπλιτών. Αποστολή του ήταν η απαγόρευση της κατεύθυνσης Πετρίτσι – Κελ Καγιά – Νέο Πετρίτσι και πλαγιοφύλαξη θέσεων εκατέρωθεν των «Ιστιμπε» και «Αρπαλούκι». Το οχυρό αυτό αποτελούσε επίσης τον σύνδεσμο μεταξύ των «Ιστιμπε» και «Παλιουριώνες». Με το «Αρπαλούκι» συνδεόταν χαλαρά με συνεχόμενες θέσεις εκστρατείας.

Ιστιμπε. Ευρισκόταν στο ομώνυμο ύψωμα του όρους Μπέλες, βορειοδυτικά του Νέου Πετρίτσιου σε υψόμετρο 1.339 μέτρων. Τα προεκχωρημένα στοιχεία του απείχαν από την μεθοριακή γραμμή μόλις 250 μέτρα. Αποτελείτο από περικλειστο συγκρότημα 30 επιφανειακών έργων, από τα οποία ένα δεν είχε ολοκληρωθεί: 12 απλά και 6 διπλά πολυβολεία, ένα σύνθετο διπλό πολυβολείο – αντιαρματικό πυροβολείο – παρατηρητήριο, δύο πυροβολεία πλαγιοφύλαξης προς «Κελ Καγιά» και «Ποποτλίβιτσα», ένα αντιαεροπορικό πυροβολείο, δύο ολμοβολεία, τρία παρατηρητήρια, ένα διπλό παρατηρητήριο, ένα σκέπαστρο προβολέως και μία απλή έξοδο. Το ανάπτυγμα των καταφυγίων του ήταν 655 μέτρα και οι υπόγειες στοές συγκοινωνίας 1.642 μέτρα. Διέθετε 2 ορειβατικά πυροβόλα των 75 χλστ., 1 αντιαρματικό των 37 χλστ., 1 αντιαεροπορικό των 20 χλστ., 2 όλμους των 81 χλστ., 26 πολυβόλα (εκτός των εφεδρικών), 9 οπλοπολυβόλα, 17 βομβιδοβόλα και φρουρά 10 αξιωματικών και 300 υπαξιωματικών και οπλιτών. Αποστολή του ήταν η απαγόρευση της οδού Πετρίτσι – Νέο Πετρίτσι, η διασταύρωση πυρών πεζικού με τα «Κελ Καγιά» και «Ποποτλίβιτσα» και η υποστήριξη επιθετικής ενέργειας προς κατάληψη των υψωμάτων Πυραμίδος 36 σε συνεργασία με το «Κελ Καγιά».

Ποποτλίβιτσα. Ευρισκόταν στο ομώνυμο ύψωμα του όρους Μπέλες, βόρεια του Ακριτοχωριού σε υψόμετρο 1.339 μέτρων. Ήταν το δυτικό άκρο της «Γραμμής Μεταξά». Η κατασκευή του δεν είχε ολοκληρωθεί, συνεπώς οι δυνατότητές του ήταν περιορισμένες. Αποτελείτο από δύο περικλειστα συγκροτήματα με τα εξής ενεργητικά σκέπαστρα: ένα απλό, τέσσερα διπλά και τέσσερα τριπλά πολυβολεία, ένα αντιαεροπορικό πυροβολείο, ένα ολμοβολείο με οπτικό, ένα σύνθετο παρατηρητήριο – ολμοβολείο, δύο παρατηρητήρια και δύο απλές εξόδους. Το ανάπτυγμα των καταφυγίων του ήταν 270 μέτρα και οι υπόγειες στοές συγκοινωνίας 520 μέτρα. Διέθετε 2 ορειβατικά πυροβόλα των 75 χλστ., 1 αντιαεροπορικό των 20 χλστ., 2 όλμους, 21 πολυβόλα, 2 οπλοπολυβόλα, 13 βομβιδοβόλα και φρουρά 12 αξιωματικών και 277 υπαξιωματικών και οπλιτών. Αποστολή του ήταν η απαγόρευση της κατεύθυνσης Πετρίτσι – Ποποτλίβιτσα – Νέο Πετρίτσι την διασταύρωση πυρών πεζικού με τα «Κελ Καγιά» και «Ποποτλίβιτσα» και η πλαγιοφύλαξη του «Ιστιμπε».

Κεφάλαιο 2ο

Η εισβολή

Η Γιουγκοσλαβία δεν μπόρεσε να προβάλει ουσιαστική αντίσταση. Εδώ φαίνονται οχήματα της Μεραρχίας των Βάφφεν Ες Ες «Ράικ» κατά μήκος του Δούναβη στο Βελιγράδι.

Οι τελευταίες ώρες

Οι συνθήκες είχαν ωριμάσει για την εκδήλωση της γερμανικής επίθεσης τον Μάρτιο του 1941. Μάλιστα θα μπορούσαμε να πούμε ότι δεν χωρούσε αναβολή καθώς οι εξελίξεις στα Βαλκάνια ήταν αρνητικές για τα σχέδια του Άξονος. Είχε αποτύχει και η τελευταία μεγάλη ιταλική εαρινή επίθεση, την οποία με ιδιαίτερη επιμέλεια είχε σχεδιάσει ο ίδιος ο Μουσολίνι, που είχε μάλιστα μεταβεί στην Αλβανία και είχε παρακολουθήσει τις πρώτες φάσεις αυτής σχεδόν από την πρώτη γραμμή του μετώπου. Ο Ντούτσε είχε αποχωρήσει απογοητευμένος και απδιασμένος με τους στρατηγούς του.

Είχαν αρχίσει να αποβιβάζονται στην Ελλάδα βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις. Η εμφάνιση των Βρετανών και Νεοζηλανδών στρατιωτών γινόταν με πανηγυρικό τρόπο και είχε σκορπίσει ενθουσιασμό στους Έλληνες, οι οποίοι θεωρούσαν ότι πράγματι στο πλευρό τους βρισκόταν και η θαλασσοκράτειρα Αγγλία. Ουσιαστικά όμως επρόκειτο περισσότερο για κίνηση εντυπωσια-

σμού. Οι βρετανικές δυνάμεις ήταν ασθενείς αριθμητικά και βεβαίως δεν επαρκούσαν ώστε να συμβάλουν ουσιαστικά στην απόκρουση ενδεχόμενης γερμανικής επίθεσης. Όσο ζούσε ο Ιωάννης Μεταξάς είχε αρνηθεί την παρουσία βρετανικών δυνάμεων μόνο για εντυπωσιασμό, γιατί σωστά θεωρούσε ότι αυτό θα έδινε σαφώς προσχήματα στον Χίτλερ, χωρίς να προσφέρει ουσιαστική βοήθεια στην Ελλάδα. Οι Βρετανοί από την πλευρά τους περισσότερο ενδιαφέρονταν στο να τονώσουν το ηθικό της Γιουγκοσλαβίας και Τουρκίας, στην προσπάθεια να μην συνταχθούν με την Γερμανία. Επίσης έτρεμαν στην ιδέα ότι θα αναγκάζονταν να υποστούν ακόμη μία «Δουνκέρκη», καθώς αναγνώριζαν ότι για να αποκρουσθούν οι Γερμανοί απαιτούνταν πολύ ισχυρότερες δυνάμεις, τις οποίες δεν μπορούσαν να διαθέσουν. Δεν ήθελαν όμως και να βρεθούν ηθικά εκτεθειμένοι απέναντι στους Έλληνες, καθώς η ελληνική θέση ήταν ότι, ανεξάρτητα από βοήθεια ή όχι, η μικρή αυτή χώρα των Βαλκανίων θα αντιστεκόταν έστω και μόνη της εναντίον των αήττητων μέχρι τότε (και για

Γερμανικό τμήμα, ενώ κατευθύνεται προς την ελληνική μεθόριο. (Β. Νικόλτσιος, Α. Χαδιά, «Ρούπελ. Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης»)

αρκετό καιρό ακόμη) γερμανικών στρατευμάτων.

Οι δυνάμεις, οι οποίες θα εισέβαλαν στην Ελλάδα υπάγονταν στην 12η Στρατιά υπό τον Στρατάρχη Λιστ και ήταν διαμορφωμένες ως εξής:

Το ΧΙ Τεθωρακισμένο Σώμα υπό τον Στρατηγό Στούμμε, το οποίο περιελάμβανε την 9η Τεθωρακισμένη Μεραρχία, το ενισχυμένο Μηχανοκίνητο Σύνταγμα των Ες Ες «Λαϊμπσταντάρτε Άντολφ Χίτλερ» και την 73η Μεραρχία Πεζικού. Οι δυνάμεις του Σώματος θα εισέβαλαν στο ελληνικό έδαφος μέσω της Γιουγκοσλαβίας.

Το ΧVΙΙΙ Σώμα Ορεινών Επιχειρήσεων υπό τον Στρατηγό Μπέμε, το οποίο περιελάμβανε την 2α Τεθωρακισμένη Μεραρχία, τις 5η και 6η Ορεινές Μεραρχίες, την 72α Μεραρχία Πεζικού και το ενισχυμένο 125ο Σύνταγμα Πεζικού. Οι δυνάμεις αυτές είχαν συγκεντρωθεί στα ελληνο-βουλγαρικά σύνορα.

Το ΧΧΧ Σώμα Πεζικού, υπό τον Στρατηγό Χάρτμαν, το οποίο περιελάμβανε τις 50ή και 164η Μεραρχίες Πεζικού.

Το γερμανικό σχέδιο επίθεσης βασιζόταν στην παραδοχή ότι οι Έλληνες δεν διέθεταν επαρκείς δυνάμεις για να υπερασπίσουν τα βόρεια σύνορά τους. Η ανατροπή αδυνάτων σημείων στην αμυντική γραμμή θα γινόταν από ισχυρές τεθωρακισμένες φάλαγγες και θα τους έδινε την δυνατότητα στην συνέχεια για τους απαραίτητους ελιγμούς. Με την κατάρρευση της γιουγκοσλαβικής άμυνας, θα παρέκαμπταν την ισχυρή «Γραμμή Μεταξά» και θα την εξουδετέρωναν χωρίς να χρειασθεί απαραίτητα να την διασπάσουν. Συνεπώς οι μηχανοκί-

νυπες δυνάμεις του ΧΙ Τεθωρακισμένου Σώματος θα προέλαυναν διά μέσου της Γιουγκοσλαβίας και θα κατελάμβαναν τα Σκόπια, αποκόπτοντας έτσι την σιδηροδρομική επικοινωνία μεταξύ Γιουγκοσλαβίας και Ελλάδας. Από τα Σκόπια ο κύριος όγκος του Σώματος θα κατευθυνόταν προς Μοναστήρι και θα προσέβαλε τις αντίπαλες θέσεις εκατέρωθεν της Φλώρινας. Άλλες μηχανοκίνητες δυνάμεις θα κατευθύνονταν δυτικά για να αποκτήσουν επαφή με τους Ιταλούς στην Αλβανία.

Οι δύο Ορεινές Μεραρχίες του ΧVΙΙΙ Σώματος Ορεινών Επιχειρήσεων θα επιχειρούσαν την διέλευση της στενωπού του Ρούπελ. Η 2α Τεθωρακισμένη Μεραρχία

Ο Γιουγκοσλάβος πρωθυπουργός Τσβέτκοβιτς (αριστερά) ενώ υπογράφει το σύμφωνο προσχώρησης στον Άξονα.

Γιουγκοσλάβοι
στρατιώτες
εισέρχονται στο
ελληνικό έδα-
φος, αναζητώ-
ντας σωτηρία.

περνώντας από την Γιουγκοσλαβία θα κατευθυνόταν προς Θεσσαλονίκη.

Το XXX Σώμα Πεζικού θα προσέβαλε το τμήμα της «Γραμμής Μεταξά» το οποίο βρισκόταν ανατολικά του Νέστου.

Βασική προϋπόθεση για την επιτυχία του σχεδίου, όπως είναι φανερό, ήταν η τάχιστη κατάρρευση της γιουγκοσλαβικής άμυνας, ώστε οι επιτιθέμενοι να προελάσουν μέσω του κενού στην αντίπαλη αμυντική παράταξη.

Η Γιουγκοσλαβία, η οποία είχε αρχικά προσχωρήσει στον Άξονα, στα τέλη Μαρτίου 1941 μεταπήδησε στο συμμαχικό στρατόπεδο. Στις 25 Μαρτίου σε σύσκεψη στην Βιέννη ο Ρίμπεντροπ επιβεβαίωσε σε μέλη της γιουγκοσλαβικής κυβέρνησης, η οποία είχε προσχωρήσει στον Άξονα τις εγγυήσεις της Γερμανίας ως προς την εδαφική ακεραιότητα της χώρας και επανέλαβε τις υποσχέσεις για παραχώρηση ελληνικών εδαφών ώστε να υπάρχει για την Γιουγκοσλαβία διέξοδος προς το Αιγαίο. Στις 26 Μαρτίου η φιλογερμανική γιουγκοσλαβική κυβέρνηση απομακρύνθηκε από την εξουσία μετά από πραξικόπημα πατριωτικών και αντιφασιστικών δυνάμεων. Η νέα κυβέρνηση ανακοίνωσε την αποχώρηση της χώρας από τον Άξονα, γεγονός το οποίο έγινε δεκτό με ενθουσιασμό στις σερβικές περιοχές. Η νέα κυβέρνηση όμως μετά από τέσσερις ημέρες υπαναχώρησε από την αρχική θέση της, φοβούμενη την οργή του Χίτλερ. Αυτή η κίνηση δεν είχε κανένα αποτέλεσμα.

Στις 27 Μαρτίου ο Χίτλερ, έξαλλος από την αποκοτιά των Γιουγκοσλάβων να στραφούν εναντίον του, είχε

ήδη δηλώσει ότι λόγω της αβεβαιότητας στην Γιουγκοσλαβία θα μπορούσε να επηρεασθεί η επίθεση εναντίον της Ελλάδας, αλλά κυρίως αυτή εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης. Συνεπώς η Γερμανία δεν μπορούσε να περιμένει πιθανές δηλώσεις πίστης της Γιουγκοσλαβίας. Ο Γερμανικός Στρατός θα έπρεπε να καταστρέψει όχι μόνο τις στρατιωτικές δυνάμεις της Γιουγκοσλαβίας αλλά και την ίδια την εθνική υπόσταση της χώρας. Και αυτά θα έπρεπε να γίνουν με ιδιαίτερη σκληρότητα.

Το πρωί της 6ης Απριλίου 1941 ο υπουργός του Γ' Ράιχ φον Ρίμπεντροπ ανακοίνωσε σε ξένους ανταποκριτές: «Η Βρετανία ετοιμάζεται να διαπράξη νέον έγκλημα εναντίον της Ευρώπης. Σημαντικά Βρετανικά δυνάμεις απεβιβάσθησαν εις την Βαλκανικήν Χερσόνησον. Μία τυφλωμένη Κυβέρνησις εις τας Αθήνας και μία κλίκα συνωμοτών εις το Βελιγράδιον συνεταιρίσθησαν με την Αγγλίαν και έθεσαν εις την διάθεσίν της ολόκληρον το έδαφος της Ελλάδος και της Γιουγκοσλαβίας, ως πεδίων προσπελάσεως εναντίον της Γερμανίας...Ήδη απαντά πλέον ο Φύρερ. Από της πρωίας σήμερα βαδίζει ο Γερμανικός Στρατός διά να δώσει εις τους Άγγλους και τους συνωμοτάς των το απαραίτητον πλέον μάθημα». Την ίδια ώρα ακουγόταν από το γερμανικό ραδιόφωνο η ημερήσια διαταγή του Χίτλερ, στην οποία αναφερόταν ότι η επίθεση δεν σήμαινε πόλεμο εναντίον της Ελλάδας αλλά εναντίον των Άγγλων και των συνεργατών τους.

Από τις προηγούμενες ημέρες οι ελληνικές δυνάμεις ήταν ήδη σε επιφυλακή, καθώς ήταν φανερό από τις κινήσεις των Γερμανών ότι η εισβολή ήταν επικείμε-

Άποψη του οχυ-
ρού Ιστίμπεη από
τις γερμανικές
γραμμές. Ορισμέ-
να έργα του οχυ-
ρού διακρίνονται
επί της κορυφο-
γραμμής»

νη. Έτσι η ελληνική ανωτάτη διοίκηση διέταξε την νύχτα της 5ης Απριλίου να εκτελεσθούν οι καταστροφές οδικών αρτηριών, γεφυρών και άλλων έργων, τα οποία βρίσκονταν προ των κυρίων σημείων άμυνας στην Ανατολική Μακεδονία και Δυτική Θράκη.

Η Γερμανία ξεκίνησε τον πόλεμο εναντίον της Ελλάδας χωρίς καν να τηρήσει τα διπλωματικά προσχήματα. Στις 05.30 το πρωί ο Γερμανός πρεσβευτής Έρμπαχ επέδινε στον Έλληνα πρωθυπουργό Κορυζή διακοίνωση με την οποία διατυπώνονταν αβάσιμοι ισχυρισμοί για παραβίαση της ελληνικής ουδετερότητάς και απλώς ανακοινωνόταν ότι τα γερμανικά στρατεύματα θα εισέβαλαν στην Ελλάδα.

Πριν ακόμη δοθεί στον Έλληνα πρωθυπουργό η γερμανική διακοίνωση, τα ναζιστικά στρατεύματα είχαν αρχίσει να περνούν τα ελληνικά σύνορα από την Βουλγαρία. Οι Γερμανοί επιτέθηκαν εναντίον των μικρών δυνάμεων προκάλυψης, οι οποίες με επιβραδυντικούς ελιγμούς, σύμφωνα με τις εντολές που είχαν άρχεισαν να συμπτύσσονται προς την κύρια γραμμή αντίστασης. Από την στιγμή εκείνη άρχιζε η δεύτερη και κορυφαία πράξη του ελληνικού δράματος. Η ηρωική αντίσταση, που είχε προταχθεί κατά των Ιταλών και τους είχε νικήσει θα επαναλαμβανόταν, αλλά τώρα εναντίον ενός πολύ ισχυρότερου εχθρού. Η «Μικρή Ελλάδα» θα ξαναγινόταν αντικείμενο θαυμασμού και διθυράμβων στα πέρατα της γης και θα τιμούσε για μία ακόμη φορά την βαρύτατη κληρονομιά των προγόνων της, σε έναν καταδικασμένο από την αρχή αγώνα, χωρίς φυσικά να έχει κάποιο ουσιαστικό όφελος, όταν ο πόλεμος τελειώσε

και βρισκόταν στην πλευρά των νικητών.

Ένα ολιγόλογο ανακοινωθέν από το ελληνικό ραδιόφωνο ενημέρωνε το πρωί της 6ης Απριλίου 1941 τον ελληνικό λαό για τη νέα δυσκολότερη δοκιμασία. «Από της 05.15 ώρα ο εν Βουλγαρία Γερμανικός Στρατός προσέβαλεν όλως απροόπτως τα ημέτερα στρατεύματα επί της Ελληνο-Βουλγαρικής μεθορίου. Τα στρατεύματά μας αμύνονται του πατρίου εδάφους». Σταθερά, αποφασιστικά και άκαμπτα σύμφωνα με τις πάγιες θέσεις της η Ελλάς δέχθηκε τη νέα επίθεση. Ο βασιλεύς Γεώργιος Β' τόνιζε στο διάγγελμα του προς τον ελληνικό λαό εκείνο το πρωί: «Η ιστορία των εθνών θα αναγράψει δια μίαν ακόμη φοράν ότι η χώρα, της οποίας την δόξαν λαμπρύνουν ο Μαραθών και η Σαλαμίς, δεν υποκύπτει, δεν παραδίδεται». Γι' αυτή την υστεροφημία και για αυτή την δόξα των προγόνων, που τότε ήταν ιερή, μάχονταν οι Έλληνες, εναντίον δύο υπερδυνάμεων και των συμμάχων τους.

Οι Γερμανοί λοιπόν επιτέθηκαν ταυτόχρονα εναντίον Ελλάδας και Γιουγκοσλαβίας. Σύμφωνα με τη νέα πραγματικότητα, οι Γερμανοί θα χρησιμοποιούσαν και τις δύο διαθέσιμες κατευθύνσεις για την εισβολή εναντίον της πρώτης.

Η Γιουγκοσλαβική 5η Στρατιά ήταν υπεύθυνη για την άμυνα στα νοτιοανατολικά σύνορα της χώρας. Τρεις μεραρχίες στάθμευαν κατά μήκος των συνόρων με την Βουλγαρία και μία βρισκόταν ως εφεδρεία στην περιοχή των Σκοπίων. Κατά την εκδήλωση της γερμανικής επίθεσης οι δυνάμεις αυτές δεν είχαν κινητοποιηθεί πλήρως και αυτό σε συνδυασμό με τον χαμηλής ποιότητας εξοπλισμό είχε ως αποτέλεσμα ο Γιουγκοσλαβικός

Στρατός να μην μπορεί να προτάξει ουσιαστική άμυνα εναντίον των γερμανικών δυνάμεων. Επίσης, λόγω της μέχρι πριν λίγες ημέρες θέσης της Γιουγκοσλαβίας, δεν κατέστη δυνατό να υπάρξει συντονισμός μεταξύ Ελλήνων, Βρετανών και Γιουγκοσλάβων. Τη νύχτα 3/4 Απριλίου είχε πραγματοποιηθεί συνάντηση μεταξύ του Αρχιστρατήγου Παπάγου και του υπαρχηγού του Γιουγκοσλαβικού Επιτελείου Στρατηγού Γιάνκοβιτς, όπου όμως δεν καταστρώθηκε κάποιο σχέδιο αντιμετώπισης της επικείμενης γερμανικής επίθεσης. Αντιθέτως συζητήθηκε και σχεδιάσθηκε συνδυασμένη επίθεση ελληνικών και γιουγκοσλαβικών δυνάμεων εναντίον των Ιταλών στην Αλβανία, κάτι το οποίο ήταν καθαρά ουτοπικό και τελικά από γιουγκοσλαβικής πλευράς φυσικά δεν μπόρεσε να υλοποιηθεί.

Εναντίον της Γιουγκοσλαβίας επιτέθηκε η 1η Τεθωρακισμένη Ομάδα υπό τον Επιστράτηγο Έβαλντ φον Κλάιστ. Η Ομάδα κινήθηκε στην κατεύθυνση Νις Βελιγράδι και στις 13 Απριλίου είχε ήδη υλοποιήσει την αποστολή της, οπότε και αποδεσμεύθηκε από τις επιχειρήσεις στα Βαλκάνια και κατευθύνθηκε προς την προκαθορισμένη περιοχή συγκέντρωσης, προκειμένου να συμμετάσχει στην εισβολή εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης. Η συμβολή της Λουφτβάφφε στην κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας ήταν σημαντική, καθώς επί τρεις ημέρες σφυροκοπούσε ακατάπαυστα το Βελιγράδι και άλλες γιουγκοσλαβικές πόλεις.

Ο Αγώνας στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη

Η μάχη των Οχυρών της «Γραμμής Μεταξά»

6 Απριλίου 1941

Κατά την πρώτη ημέρα της γερμανικής επίθεσης στον τομέα της Ταξιαρχίας Έβρου, το ελληνικό τάγμα βορείως του οχυρού «Νυμφαία» υποχώρησε κινούμενο επιβραδυντικά προς την πεδιάδα της Κομοτηνής. Οι Γερμανοί έφθασαν σε απόσταση βολής από το οχυρό νωρίς το πρωί και από τις 07.30 ξεκίνησαν έντονο βομβαρδισμό πυροβολικού. Λίγο αργότερα έκαναν την εμφάνισή τους και οι πρώτες μηχανοκίνητες δυνάμεις. Πριν το μεσημέρι το οχυρό ήταν ουσιαστικά κυκλωμένο και δεχόταν βολές από κάθε κατεύθυνση. Οι επιθέσεις πεζικού των επιτιθεμένων όμως δεν απέφεραν αποτελέσματα, γιατί, παρά τον σφοδρό βομβαρδισμό στον οποίο τώρα συμμετείχε και η Λουφτβάφφε, οι υπερασπιστές του οχυρού συνέχιζαν να αμύνονται σθεναρά. Τα Ι/123 και ΙΙΙ/123 Τάγματα της 50ής Μεραρχίας Πεζικού των Γερμανών είχαν προχωρήσει αρχικά χωρίς να συναντούν σοβαρή αντίσταση, αλλά περί την 08.15 η πορεία τους ανακόπηκε, όταν άρχισε πυκνό πυρ πυροβολικού από το οχυρό. Οι επιτιθέμενοι απάντησαν

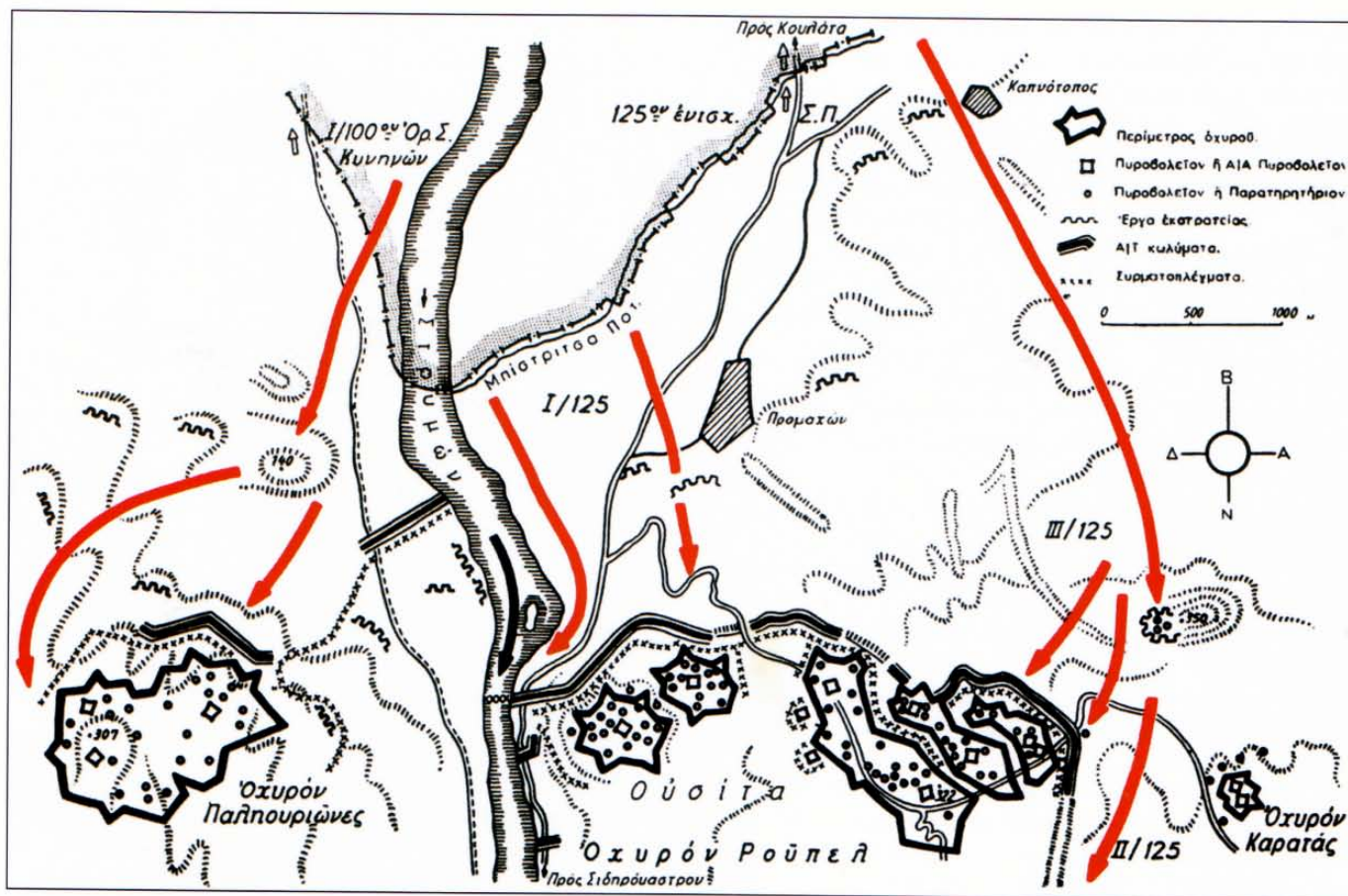

χωρίς αποτέλεσμα. Ανατέθηκε λοιπόν σε ουλαμό πυροβόλων εφόδου να εξουδετερώσει τις ελληνικές θέσεις, η ισχύς των οποίων όμως ήταν άγνωστη στον εχθρό. Παρά τα πυρά των πυροβόλων εφόδου το γερμανικό πεζικό παρέμεινε καθηλωμένο, καθώς η φρουρά του οχυρού δεν φαινόταν να επηρεάζεται από το εχθρικό σφυροκόπημα. Αργά το απόγευμα οι Γερμανοί ενίσχυσαν τις μηχανοκίνητες δυνάμεις τους αλλά τότε οι υπερασπιστές του οχυρού ανατίναξαν την οδό από την οποία τα εχθρικά πυροβόλα θα πλησίαζαν το οχυρό και έτσι αυτά δεν μπόρεσαν να πλησιάσουν περισσότερο. Μέχρι το επόμενο ξημέρωμα επιχειρήθηκαν τρεις επιθέσεις πεζικού αλλά όλες απέτυχαν.

Στον τομέα της Ταξιαρχίας Νέστου το οχυρό «Εχίνος» δέχθηκε επίσης επίθεση της ίδιας έντασης και αμύνθηκε το ίδιο σθεναρά. Και εδώ προσπάθειες του γερμανικού πεζικού και μηχανοκίνητων δυνάμεων αποκρούστηκαν και έτσι κατά την πρώτη ημέρα η προσέλαση του

Ο διοικητής του αριστερού υποτομέα του Συγκροτήματος Σιδηροκάστρου, Αντισυνταγματάρχης Γεώργιος Τζωρτζάκης. (Γ. Χαρωνίτης, «Ρούπελ»)

Σχεδιάγραμμα των γερμανικών προσπαθειών στην περιοχή των οχυρών «Παλιουριώνες», «Ουσίτα» και «Ρούπελ».

εχθρού προς την Ξάνθη εμποδίσθηκε. Τα προπορευόμενα εκθρικά τμήματα (II/382 Τάγμα Πεζικού ενισχυμένο από την 220ή Ίλη Μοτοσυκλετιστών) έφθασαν περί την 09.30 δύο χιλιόμετρα βορείως του οχυρού. Τότε άρχισε να βάλει ξαφνικά το πυροβολικό του οχυρού και οι Γερμανοί αναγκάσθηκαν να συμπυκνωθούν. Προς το μεσημέρι γερμανικά τμήματα κατάφεραν να εδραιωθούν σε υψώματα γύρω από το οχυρό οπότε και το πυρ εναντίον του έγινε εντονότερο. Πρόβλημα στους επιτιθέμενους δημιουργούσε και άλλο ελληνικό τμήμα εκτός του οχυρού, το οποίο κάλυπτε την μοναδική οδό προς Ξάνθη με τα πυρά του. Για τους Γερμανούς ήταν απαραίτητο να εξουδετερωθεί αυτή η δύναμη, αλλά λόγω ομίχλης και μη έγκαιρης ανάπτυξης δυνάμεων πυροβολικού η επίθεση αναβλήθηκε για την επομένη.

Η 50ή Μεραρχία Πεζικού, η οποία βρισκόταν στο ανατολικό άκρο της γερμανικής παράταξης κατευθύνθηκε προς την Κομοτηνή με τρεις φάλαγγες. Το II/123 Τάγμα της, κινούμενο από δύσβατες ορεινές περιοχές παρέκαμψε το οχυρό «Νυμφαία» και κατάφερε, χωρίς να συναντήσει αντίσταση, να φθάσει το απόγευμα στην Κομοτηνή.

Το 122ο Σύνταγμα Πεζικού, κινούμενο σε ορεινή οδό αντιμετώπισε ελληνική αντίσταση από αμυντικές θέσεις εκστρατείας την οποία έκαμψε μετά από σκληρή μάχη. Το βράδυ, το I/122 Τάγμα είχε καταλάβει την

κωμόπολη Σώστης στις πλαγιές του όρους Καρτάλ.

Στον τομέα της VII Μεραρχίας, αποστολή των ελληνικών δυνάμεων ήταν η εμποδισή των εισβολέων να κατέλθουν προς την πεδιάδα της Δράμας. Από την έναρξη της επίθεσης μέχρι τις 09.00 οι δυνάμεις προκάλυψης επιδόθηκαν σε επιβραδυντικό αγώνα υποχωρώντας οργανωμένα. Στην συνέχεια μετά την κατάληψη του Κάτω Νευροκοπίου, γερμανική δύναμη τριών περίπου ταγμάτων με υποστήριξη πυροβολικού επιτέθηκε εναντίον του οχυρού «Λίσσε», το οποίο βρισκόταν σε βραχώδες ύψωμα, το οποίο δεσπόζει της πεδιάδας του Κάτω Νευροκοπίου και κάλυπτε την δεξιά πλευρά του συγκροτήματος του οχυρού «Περιθώρι». Δύο επιθέσεις ανακόπηκαν από την αποφασιστική άμυνα των Ελλήνων και στην συνέχεια οι Γερμανοί επανήλθαν με υποστήριξη πυροβόλων εφόδου χωρίς και πάλι να καταφέρουν τίποτε. Στην περιοχή του «Μαλιάγκα» μετά από εξάωρο βομβαρδισμό δύο τάγματα της 72ας Μεραρχίας Πεζικού επικείμενα να επιτεθούν αιφνιδιαστικά μέσα από την κοίτη του ρέματος Τερλίσ αλλά εγνώρισαν δυσάρεστη έκπληξη από την άριστη οργάνωση των ελληνικών αμυντικών θέσεων και την ένταση του πυρός. Τα εύστοχα πυρά από το οχυρό καθήλωσαν τους επιτιθέμενους. Στους τομείς των οχυρών «Περιθώρι» και «Παρταλούσκα» το ελληνικό πυρ ήταν επίσης αποτελεσματικό και

Καλλιτεχνική απεικόνιση της προσπάθειας των Γερμανών να υπερκεράσουν το Ρούπελ από τον Στρυμόνα.
(Β. Νικόλτσιος, Α. Χαδιά, «Ρούπελ. Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης»)

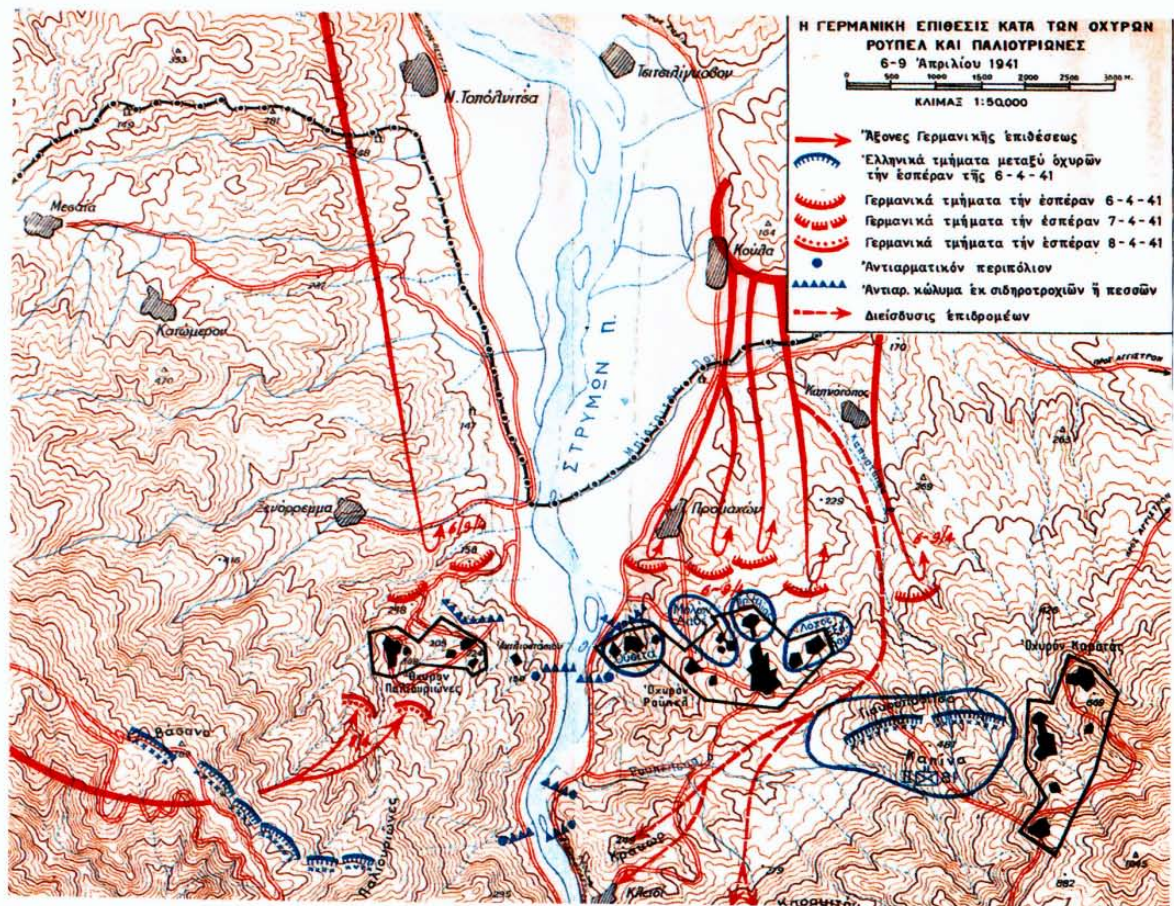
δεν επέτρεψε στους Γερμανούς να πλησιάσουν. Οι βολές πυροβόλων ευθυτενούς τροχιάς δεν κατάφεραν να εξουδετερώσουν τις θυρίδες βολής των ελληνικών οχυρών. Ταυτόχρονα, οι ελληνικές πυροβολαρχίες οι οποίες ήταν αναπτυγμένες στα υψώματα γύρω από το οχυρό προκαλούσαν σοβαρά προβλήματα στις αντίστοιχες γερμανικές. Μέχρι το βράδυ της πρώτης ημέρας της επίθεσης λοιπόν σε αυτό τον τομέα οι Γερμανοί δεν είχαν καταφέρει τίποτε το ουσιαστικό.

Μετά την αποτυχία αυτών των επιθέσεων οι εισβολείς στράφηκαν προς τον διάδρομο μεταξύ των οχυρών «Λίσσε» και «Περιθώρι» και προς το ύψωμα Ουσόγια,

όπου βρισκόταν το οχυρό «Πυραμιδοειδές», καλύπτοντας την δεξιά πλευρά του «Λίσσε». Εκεί οι Γερμανοί έφθασαν κοντά στις θυρίδες του οχυρού αλλά και πάλι αποκρούστηκαν. Την νύχτα όμως με την κάλυψη ισχυρής βροχής και ομίχλης οι εισβολείς κατάφεραν να εισχωρήσουν μέσα στο χωρίο Λίσσε στο ύψωμα Ουσόγια, προς την πλευρά του οχυρού «Ντάσαβλη».

Στο μέτωπο της XIV Μεραρχίας Πεζικού, υπό τον Υποστράτηγο Παπακωνσταντίνου, η οποία ήταν επιφορτισμένη με την εμπόδιση του εχθρού να κατέλθει προς την πεδιάδα των Σερρών μέσω της στενωπού του Ρούπελ, οι Γερμανοί άρχισαν να βομβαρδίζουν από τις

05.30 το οχυρό «Ρούπελ» με πυροβολικό και αεροπορία, ενώ τα φυλάκια προκάλυψης άρχισαν να προσβάλλονται ενωρίτερα. Οι ελληνικές δυνάμεις ήταν κατανομημένες σε τρεις υποτομείς: αριστερός υπό τον Αντισυνταγματάρχη Πλευράκη, κεντρικός υπό τον Αντισυνταγματάρχη Εξαρχάκο και δεξιός υπό τον Αντισυνταγματάρχη Ασημακόπουλο. Σε κάθε υποτομέα ήταν αναπτυγμένες δυνάμεις πυροβολικού, υπό την γενική διοίκηση του Αντισυνταγματάρχη Χρυσανθακόπουλου. Οι γερμανικές δυνάμεις, οι οποίες επιτέθηκαν σε αυτή την περιοχή απαρτίζονταν από το ενισχυμένο 125ο Σύνταγμα Πεζικού, το οποίο είχε συμμετάσχει στην διάσπαση της «Γραμμής Μαζινό», το 49ο Σύνταγμα Πυροβολικού, την II Μοίρα του 40ού Συντάγματος Πυροβολικού, την 616 Ολμαρχία, και την III Μοίρα του 540ού Συντάγματος Πυροβόλων Εφόδου. Το 125ο Σύνταγμα Πεζικού είχε ενισχυθεί επίσης με ένα τάγμα Ορεινών Κυνηγών και μία μοίρα πυροβολικού. Για την κατάληψη της σημαντικής γέφυρας Λουτρών Σιδηροκάστρου επί του Στρυμόνα, απ' όπου περνούσε η σιδηροδρομική γραμμή και η κύρια οδική αρτηρία, είχε διατεθεί ο 8ος Λόχος του Συντάγματος του Βρανδεμβούργου.

Η καταστροφή της γέφυρας του Μπίστριτσα δεν εμπόδισε την διέλευση των Γερμανών, είτε με κατασκευή προσωρινών γεφυρών από το εξαιρετικό μηχανι-

κό τους, είτε με διέλευση από σημεία όπου οι όχθες του ποταμού δεν ήταν απότομες. Επιχειρήθηκε επίσης κάθοδος του Στρυμόνα από ομάδα σκαπανέων με χρήση λέμβων εφόδου. Σύντομα έγιναν αντιληπτές από τους άνδρες των οχυρών και εναντίον τους κατευθύνθηκε πυκνό πυρ πολυβόλων και πυροβολικού. Τελικά ο γερμανικός αιφνιδιασμός απέτυχε σε αυτό το σημείο, με σοβαρές απώλειες για τους επιτιθέμενους.

Οι επιτιθέμενοι αντιμετώπισαν από την αρχή εξαιρετικές δυσκολίες σε αυτό τον τομέα, καθώς αγνοούσαν την φύση των οχυρώσεων της περιοχής. Επίσης δυσκολεύθηκαν από το γεγονός ότι η ελληνική αμυντική διάταξη ευρισκόταν αρκετά πίσω από την συνοριακή γραμμή. Τα τμήματα ανατολικά του Στρυμόνα πριν καν φθάσουν στις γραμμές εφόδου αναγκάστηκαν να αντιμετωπίσουν τις ελληνικές θέσεις εκστρατείας ενώ τα βαρέα όπλα έπρεπε να διασχίσουν περιοχές, οι οποίες καλύπτονταν από το ελληνικό πυροβολικό πριν φθάσουν σε πλεονεκτικές για αυτά θέσεις βολής.

Στο οχυρό «Ουσίτα» οι Γερμανοί (I/125 Τάγμα και δύο διμοιρίες σκαπανέων) με την κάλυψη προπετάσματος καπνού έφθασαν κοντά στα σκέπαστρα του οχυρού. Εκεί όμως καθηλώθηκαν από δραστικό πυρ προερχόμενο από το οχυρό αυτό και από το «Παλιουριώνες». Τα πυρά των πυροβόλων εφόδου, τα οποία κάλυπταν τις

προσπάθειες των σκαπανέων να εξουδετερώσουν τα αντιαρματικά εμπόδια, δεν είχαν αποτέλεσμα. Οι Γερμανοί τελικά υποχώρησαν προς τις γύρω χαράδρες έχοντας σοβαρές απώλειες, μεταξύ των οποίων ήταν και ο διοικητής του λόχου, ο οποίος είχε επιτεθεί. Από το «Ουσίτα» ομάδα εξόδου επιτέθηκε εναντίον των καθηλωμένων Γερμανών και η σκληρή μάχη συνεχίσθηκε μέχρι να νυκτώσει οπότε τα υπολείμματα της δύναμης, η οποία είχε επιτεθεί, κατάφερε να απαγκιστρωθεί.

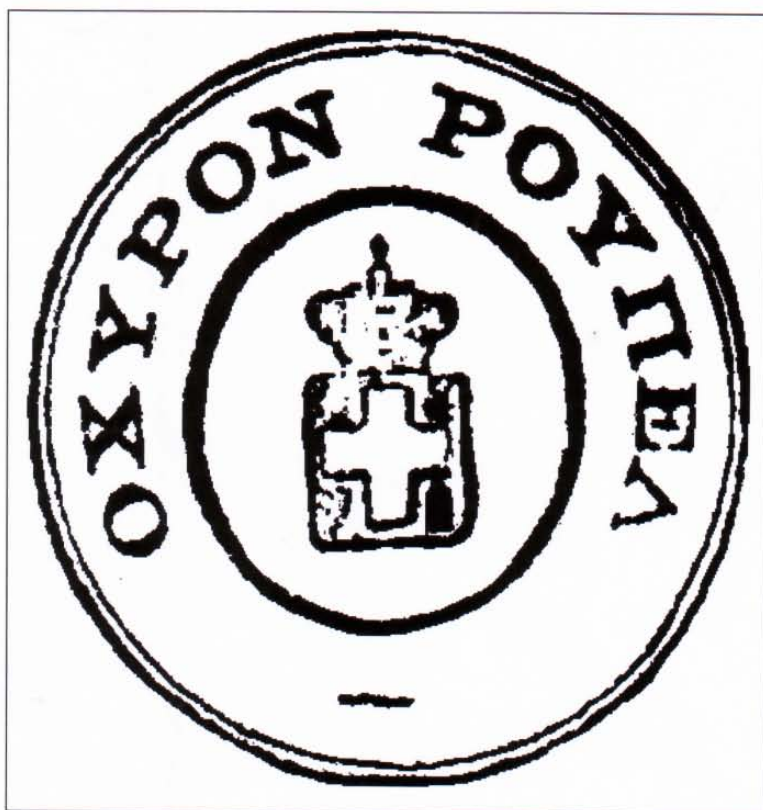
Άλλα τμήματα του 125ου Συντάγματος Πεζικού έφθασαν μέχρι τον Προμαχώνα αλλά εκεί δέχθηκαν φονικά πυρά από το οχυρό «Παλιουριώνες» και το ελληνικό πυροβολικό. Τα ελληνικά πυρά καθήλωσαν τους επιτιθέμενους και τους προξένησαν σοβαρές απώλειες, αναγκάζοντάς τους να υποχωρήσουν ανατολικά του Προμαχώνα. Μεταξύ των απωλειών ήταν ο διοικητής του Ι/125 Τάγματος, ο οποίος τραυματίστηκε βαρεια και ο υπασπιστής του, ο οποίος σκοτώθηκε.

Στα ανατολικά του Ρούπελ οι Γερμανοί (II/125 και III/125 Τάγματα) κατόρθωσαν να καταλάβουν το ύψωμα 350 μεταξύ Ρούπελ και Καρατάς, παρά την επιβραδυντική δράση της διμοιρίας του φυλακίου Κούλας και λόχου προκάλυψης, ο οποίος συμπτύχθηκε σε προκαθορισμένο χώρο, τον οποίο υπεράσπιζε το Ελληνικό II/81 Τάγμα.

Οι άνδρες του II/125 Τάγματος ήταν αυτοί, οι οποίοι θα αποτελούσαν την σοβαρότερη απειλή για την ελληνική άμυνα στην περιοχή αυτή. Με την κάλυψη αεροπορικού βομβαρδισμού, τμήμα του 7ου Λόχου κατάφερε να περάσει από τα ελληνικά πολυβολεία. Αφήνοντας για πάντα εκεί τον διοικητή του λόχου και με ομάδα βαρέων πολυβόλων και ομάδα διαβιβαστών, κατευθύνθηκαν προς την κωμόπολη Κλειδί. Οι υπόλοιποι λόχοι του τάγματος, οι οποίοι είχαν προσπαθήσει να εισχωρήσουν στα νώτα του Ρούπελ, απέτυχαν και υπέφεραν σημαντικές απώλειες. Μάλιστα κάποια τμήματα αυτών, τα οποία είχαν καθηλωθεί μέσα στις χαράδρες δέχθηκαν ελληνική αντεπίθεση το πρωί της επομένης και 16 Γερμανοί αιχμαλωτίστηκαν.

Γύρω στις 11.00 τα τμήματα τα οποία είχαν περάσει στα νώτα του οχυρού, ξεδίπλωσαν κόκκινο πλαιο συνεννόησης με τα γερμανικά αεροπλάνα, το οποίο έγινε αντιληπτό από την ελληνική πυροβολαρχία, η οποία βρισκόταν στο όρος Κρακώρ. Η πυροβολαρχία όμως δεν έβαλε εναντίον τους, γιατί σύμφωνα με τον διοικητή της ήταν απασχολημένη.

Εναντίον των Γερμανών οι οποίοι είχαν διεισδύσει μέχρι το Κλειδί

επιχειρήθηκε αντεπίθεση από απόσπασμα, το οποίο συγκροτήθηκε από πυροβολητές της πυροβολαρχίας του Κρακώρ. Η ελληνική έφοδος αποκρούσθηκε, καθώς οι Έλληνες φαντάροι διέθεταν μόνο τα ατομικά τους τυφέκια (Μάνλιχερ Σενάουερ υπ. 1903/14) ενώ οι Γερμανοί ήταν εξοπλισμένοι με αυτόματες αραβίδες (MP38 και MP40), πολυβόλα και όλμους. Επίσης κατά την εκδήλωση της εφόδου, στην περιοχή έφθανε ένα ακόμη γερμανικό τμήμα. Συνεπώς λόγω της απειλής, την οποία παρουσίαζε η γερμανική δύναμη στα νώτα της ελληνικής άμυνας χρειαζόταν οργανωμένη αντίδραση. Συγκροτήθηκε συνεπώς ένα απόσπασμα από τμήματα των εφεδρειών του Συγκροτήματος Σιδηροκάστρου, υπό τον Λοχαγό Παπαχαντζή και ένα απόσπασμα αποτελούμενο από τον 3ο Λόχο Προκαλύψεως υπό τον Υπολοχαγό Νιάνιο και τον εφεδρικό 6ο Λόχο υπό τον έφεδρο Υπολοχαγό Σπέη.

Τμήματα του III/125 Τάγματος, εκμεταλλευόμενα την εδαφική διαμόρφωση είχαν κατορθώσει να φθάσουν σε απόσταση 200 μέτρων από τα οχυρωματικά έργα στο αντάρεισμα Προφήτης Ηλίας και στον λόφο Εξόδου του οχυρού. Οι

Η σφραγίδα του οχυρού «Ρούπελ». (Β. Νικόλτσιος, Α. Χαδιά, «Ρούπελ. Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης»)

Ο Λοχίας Αντώνιος Τσιρίγκας. Σκοτώθηκε στις 6 Απριλίου στην περιοχή Κλειδίου. (Γ. Χαρωνίτης, «Ρούπελ»)

Ο διοικητής του II/81 Τάγματος Πεζικού, Ταγματάρχης Χαρίλαος Καλλιγέρης με τους Λοχαγούς Δημήτριο Παπαϊωάννου, Αριστείδη Ρότσο, Αλέξανδρο Γκίκα και Νικόλαο Νικολαΐδη. (Γ. Χαρωνίτης, «Ρούπελ»)

Έλληνες μαχητές με υποστήριξη πυροβολικού από το Καρατάς και τις εκτός οχυρών πυροβολαρχίες απέκρουσαν τρεις συνεχείς επιθέσεις, οι οποίες υποστηρίζονταν από βαρέα πολυβόλα, φλογοβόλα, βομβιδοβόλα και πυροβόλα εφόδου. Το απόγευμα οι Γερμανοί ανασυντάχθηκαν για μία ακόμη έφοδο ανατολικά του Ρούπελ και ανέμεναν βομβαρδισμό από πυροβολικό και Στούκα. Τα αεροσκάφη της Λουφτβάφφε όμως βομβάρδισαν τις γερμανικές θέσεις ενώ στην συνέχεια άρχισε να βάλει και το ελληνικό πυροβολικό από θέσεις επιφανείας στην αριστερή όχθη του Στρυμόνα, οι οποίες δεν είχαν αναγνωρισθεί μέχρι τότε από τον εχθρό και από το «Καρατάς». Η έφοδος απέτυχε και τα γερμανικά τμήματα ανέμεναν στην συνέχεια την έλευση της νύχτας για να αποσυρθούν στις αρχικές θέσεις τους.

Στα άλλα δύο οχυρά στην στενωπό του Ρούπελ, δόθηκαν σκληροί αγώνες την πρώτη ημέρα της εισβολής. Το «Καρατάς» δέχθηκε κατά διαστήματα βομβαρ-

δισμούς πυροβολικού και αεροπορίας και παρείχε πυρά υποστήριξης στο Ρούπελ και σε άλλες θέσεις της αμυντικής διάταξης. Το «Κάλη» δέχθηκε έναν μόνο αεροπορικό βομβαρδισμό ενώ το γερμανικό πυροβολικό βομβάρδισε και τους στρατώνες της περιοχής Αχλαδοχωρίου. Το πυροβολικό του οχυρού έβαλε κατά της οδού Αχλαδοχωρίου – Σιδηροκάστρου.

Δυτικά του Στρυμόνα, στην περιοχή του όρους Μπέλες, επιτέθηκε η 5η Ορεινή Μεραρχία. Η αποστολή της δεν ήταν εύκολη λόγω των εδαφικών συνθηκών αλλά και των ισχυρών ελληνικών αμυντικών διατάξεων. Τα οχυρά της περιοχής ήταν επανδρωμένα από την XVIII Μεραρχία υπό τον Υποστράτηγο Στεργιόπουλο. Η γερμανική μεραρχία όφειλε να επιτεθεί και εναντίον απότομου και χιονοσκεπούς αντερείσματος, το οποίο σε απόσταση λίγων χιλιομέτρων παρουσίαζε υψομετρική διαφορά μέχρι και 1.300 μέτρα. Πρόβλημα για τους Γερμανούς θα παρουσίαζε η συμμετοχή του πυροβολικού στην επίθεση κατά του τομέως του Μπέλες. Τα βαρέα πυροβόλα ήταν αδύνατον να αναπτυχθούν στις πλαγιές των υψωμάτων και αναγκαστικά ήταν συγκεντρωμένα σε βάθος μέσα στο βουλγαρικό έδαφος στην κοιλάδα του Πετριτσίου. Συνεπώς, λόγω της απόστασης, η αποτελεσματικότητα αυτών θα ήταν μειωμένη. Επίσης οι Γερμανοί αγνοούσαν την διάταξη των ελληνικών πυροβόλων και ήταν σημαντικό γι' αυτούς να επιτύχουν υπεροχή πυρός από τις πρώτες στιγμές της επίθεσης.

Στις 05.20 άρχισε η γερμανική προσβολή αρχικά με προσπάθειες εξουδετέρωσης των ελληνικών μεθοριακών φυλακίων, οι οποίες είχαν μεικτά αποτελέσματα, αφού σε κάποιες περιπτώσεις οι εισβολείς επέτυχαν να καταλάβουν τους αντικειμενικούς στόχους τους ενώ σε άλλες οι Έλληνες φαντάροι κατάφεραν να τους απωθήσουν. Σε όλες τις περιπτώσεις ο αγώνας ήταν άγριος και οι συμπλοκές σώμα με σώμα πεισματώδεις.

Στις 05.40 άρχισε ο βομβαρδισμός πυροβολικού σε όλο τον τομέα και λίγο αργότερα εκδηλώθηκαν οι πρώτες επιδρομές Στούκα εναντίον των οχυρών «Ποποτλίβιτσα» και «Ιστίμπεν». Ακολούθησε έφοδος του I/85 Τάγματος Ορεινών Κυνηγών. Οι βομβαρδισμοί κατά του υψώματος Ρουπέσκο δεν είχαν αποφέρει ιδιαίτερα αποτελέσματα συνεπώς και οι ελληνικές θέσεις σε αυτό διατηρούσαν στο ακέραιο την ισχύ τους και κατάφεραν να αποκρούσουν τους εισβολείς. Ένας γερμανικός λόχος έφθασε μέχρι τα πρώτα χαρακώματα της χαράδρας εμπρός από το «Ποποτλίβιτσα» αλλά εκεί καθηλώθηκε από το φονικό πυρ των ελληνικών πολυβόλων. Η επίθεση διακόπηκε ώστε να εξασφαλισθεί το δυτικό πλευρό του υψώματος και να υπάρξει κάλυψη πυρός προς την κατεύθυνση της θέσης Κογκούρ. Και πάλι όμως ο γερμανικός βομβαρδισμός δεν είχε ιδιαίτερα αποτελέσματα.

Οι 2ος και 3ος Λόχοι του I/85 Τάγματος κατάφεραν να φθάσουν μέχρι τα πρώτα έργα του οχυρού, αλλά

εκεί καθλωθήκαν από το ισχυρό πυρ των υπερασπιστών και από τα πυρά πλαγιοφύλαξης από τα υψώματα Σουλτανίτσα και Ιστιμπεν. Παρά τις συνεχείς επιδρομές Στούκα και τον αδιάκοπο βομβαρδισμό πυροβολικού, μέχρι τις 12.00 όλες οι επιθέσεις είχαν αποκρουσθεί. Στην συνέχεια το τάγμα διατάχθηκε να επιχειρήσει υπερκέρραση του οχυρού για να επιτεθεί εναντίον του από τα νοτιοανατολικά αλλά την νύχτα οι Γερμανοί αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις θέσεις τις οποίες είχαν καταλάβει, μετά από ελληνική αντεπίθεση.

Η προπαρασκευή πυροβολικού κατά του οχυρού «Ιστιμπεν» ελάχιστα αποτελέσματα είχε επίσης. Αντιθέτως οι αεροπορικές επιδρομές είχαν δυσάρεστα αποτελέσματα για τους Γερμανούς, γιατί από λάθος τα Στούκα εμβομβάρδισαν φίλιες θέσεις. Οι ζημιές οι οποίες προκλήθηκαν στα σκέπαστρα του οχυρού δεν επηρέασαν την μαχητική ικανότητα αυτού, ενώ γερμανικές θέσεις πυροβολικού στα γύρω από το οχυρό υψώματα εξουδετερώθηκαν από το ελληνικό πυροβολικό. Το III/85 Τάγμα Ορεινών Κυνηγών κατάφερε να καταλάβει έργα εκστρατείας κοντά στο οχυρό αλλά σύντομα καθλωθήκε μετά από ισχυρές αντεπιθέσεις ελληνικών τμημάτων.

Μετά την αποτυχία της αεροπορίας και του πυροβολικού να πλήξει καίρια τα έργα του οχυρού, οι Γερμανοί κατέφυγαν σε συνεχείς έντονες βολές με πυρά πεζικού εναντίον των φατνωμάτων και των εισόδων των έργων. Αλλά και αυτά αποδεικνύονταν ανεπαρκή. Τα φλογοβόλα δεν λειτουργούσαν (λόγω του μεγάλου υψομέτρου), τα τοιχώματα των έργων δεν επηρεάζονταν από τις εκρηκτικές γομώσεις των Γερμανών, οι χειροβομβίδες, οι οποίες ρίχνονταν μέσα στα έργα επιστρέφονταν αμέσως πίσω από τους ψύχραιμους υπερασπιστές του οχυρού. Ούτε και ο καπνός, ο οποίος διοχετευόταν έκαμπε την ηρωική φρουρά, αφού οι Έλληνες αποτραβιόταν προσωρινά μέσα στις στοές και επανέρχονταν όταν ο καπνός διαλυόταν πριν προλάβουν να εισέλθουν οι επιτιθέμενοι. Η «αχίλλειος πτέρνα» για το οχυρό αποδείχθηκε ότι ήταν τα πλέγματα παραλλαγής στα τοιχώματα του οχυρού. Οι Γερμανοί, που είχαν καταφέρει να πλησιάσουν άνοιγαν τρύπες σε αυτά και έριχναν πέτρες και χώματα τα οποία, συσσωρευόμενα, έφραζαν σταδιακά τις θυρίδες βολής. Στις 14.00 οι Γερμανοί κατάφεραν να φθάσουν στην κορυφή του αντερείσματος Ιστιμπεν και να επικαθήσουν στην επιφάνεια του ομώνυμου οχυρού. Η ελληνική αντίσταση όμως δεν έπαυε. Τα πυροβόλα εκτός του οχυρού υποχρέωναν τα αντίστοιχα γερμανικά σε μακρές περιόδους σιγής.

Τα γερμανικά τμήματα, τα οποία ευρίσκονταν ακάλυπτα στην κορυφή του οχυρού υπέφεραν επίσης από βολές πλαγιοφύλαξης προερχόμενες από το «Ποποτλίβιτσα» και από πυροβολαρχίες στο ύψωμα Σουλτανίτσα. Οι αεροπορικές επιδρομές εναντίον των ελληνικών πυροβολαρχιών δεν κατάφεραν να τις κάνουν να σιγήσουν, συνεπώς καθώς η ώρα περνούσε η θέση του

III/85 Τάγματος στην κορυφή του «Ιστιμπεν» χειροτέρευε και οι απώλειες μεγάλωναν. Η δράση του ελληνικού πυροβολικού αναπτέρωσε το ηθικό της φρουράς του οχυρού, η οποία εκδήλωσε συνεχείς αντεπιθέσεις εναντίον των εχθρικών τμημάτων, τα οποία παρέμεναν γαντζωμένα στο εξωτερικό του οχυρού. Η διοίκηση της 5ης Ορεινής Μεραρχίας επέμεινε στην διατήρηση αυτών των θέσεων πάση θυσία, σωστά εκτιμώντας ότι

Προετοιμασία εκρηκτικών για χρήση κατά των έργων του οχυρού Ποποτλίβιτσα.

Ο διοικητής της 5ης Ορεινής Μεραρχίας Υποστράτηγος Γιούλιους Ρίνκελ. Όπως έγραψε: «... απευθείας βολές πυροβολικού κατέστρεφαν τα πολυβόλα και φόνευαν μερικούς χειριστές (Έλληνες). Σύμφωνα με μαρτυρίες, άλλοι στη συνέχεια έπαιρναν τη θέση τους με νέα όπλα. Αυτό απαιτούσε γερά νεύρα και σιδερένεια πενταρχία. Οι υπερασπιστές της Γραμμής «Μεταξά» διέθεταν και τα δύο...».

Γερμανοί στρατιώτες καλυμμένοι με αδιάβροχα έχουν καθλωθεί μπροστά από ένα ελληνικό οχυρό.

εάν καταλαμβάνόταν ολόκληρο το οχυρό θα εδημιουργείτο σοβαρό ρήγμα στην ελληνική αμυντική γραμμή. Καθώς νύχτωνε οι απώλειες του III/85 Τάγματος ήταν 40 νεκροί και 141 τραυματίες.

Η γερμανική προσπάθεια εισχώρησης μεταξύ «Ιστίμπε» και Αρπαλούκι» κατά την πρώτη ημέρα της επίθεσης, επίσης δεν απέφερε αποτελέσματα. Το 100ό Σύνταγμα Ορεινών Κυνηγών εμποδίσθηκε από ισχυρά πυρά πλαγιοφύλαξης, από θέσεις, οι οποίες παρέμειναν ανενόχλητες από το γερμανικό πυροβολικό, το οποίο είχε συγκεντρώσει τα πυρά του εναντίον του «Ιστίμπε». Το III/100 Τάγμα στις 06.00 ευρισκόταν προ του οχυρού «Κελ Καγιά» έχοντας και την υποστήριξη βαρέων όπλων. Η αναμενόμενη προπαρασκευή πυροβολικού δεν εκδηλώθηκε λόγω κακής ορατότητας και ο αεροπορικός βομβαρδισμός δεν απέφερε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Συνεπώς το τάγμα ευρισκόταν προ της ανάγκης να επιχειρήσει επίθεση εναντίον ισχυρότατης οχυρής θέσης, η οποία ήταν εντελώς ανέπαφη από πυρ προπαρασκευής. Η διοίκηση του 100ού Συντάγματος διέθεσε στο τάγμα ολόκληρη την ομάδα αντιαρματικού/ αντιαεροπορικού πυροβολικού, ώστε να μετριασθούν οι συνέπειες από την έλλειψη υποστήριξης πυροβολικού.

Η ελληνική αντίδραση στην αρχή της επίθεσης ήταν ασθενής, αλλά όσο τα εχθρικά τμήματα πλησίαζαν, το πυρ εντάθηκε και από τα παρακείμενα οχυρά «Δίδυμοι», «Αρπαλούκι» και «Ιστίμπε». Δύο λόχοι καθλωθήκαν στις πλαγίες προ του οχυρού, εκτεθειμένοι σε πλευρικά πυρά. Γύρω στις 12.00 όμως εκδηλώθηκε πυρκαγιά σε παρακείμενο δάσος και καπνός, ο οποίος περιόρισε την ορατότητα της φρουράς του οχυρού, ένας αναπάντεχος αλλά καλοδεχούμενος σύμμαχος για τους εισβολείς, οι οποίοι κατάφεραν να φθάσουν μέχρι τα τοιχώματα των

έργων. Ακολούθησε σκληρός αγώνας σώμα με σώμα αλλά πολλά από τα εξωτερικά έργα έπεσαν στα χέρια των Γερμανών. Η φρουρά όμως δεν κατέθετε τα όπλα. Είχε αποτραβηχθεί στο βάθος του οχυρού και συνέχιζε να είναι αξιόμαχη. Επίσης από έργα και πυροβολαρχίες πίσω από το οχυρό άρχισε πυκνό πυρ εναντίον των Γερμανών, οι οποίοι ευρίσκονταν στην επιφάνεια του οχυρού. Εκδηλώθηκε επίσης πυκνό πυρ πολυβόλων από θέσεις στις βόρειες πλαγίες του Ιστίμπε. Οι Γερμανοί ήταν όμως γερά γαντζωμένοι στο οχυρό και δεν επρόκειτο να αποχωρήσουν. Πάντως καθώς έπεφτε η νύχτα όσες ελληνικές θέσεις ήταν ακόμη ανέπαφες συνέχισαν να βάλουν με ό,τι μέσον διέθεταν.

Στο οχυρό «Παλιουριώνες» επιτέθηκε δύναμη αποτελούμενη από τμήματα του I/100 Τάγματος και ουλαμό αντιαρματικών από την 95η Τεθωρακισμένη Ορεινή Ομάδα Κυνηγών. Η ελληνική άμυνα δεν κάμφθηκε και συνεχείς γερμανικές έφοδοι αποκρούονταν από τους μαχητές του οχυρού. Στις επιθέσεις συμμετείχαν αργότερα και πυροβόλα εφόδου, τα οποία επίσης δεν μπόρεσαν να προκαλέσουν σοβαρά πλήγματα στην αμυντική γραμμή του οχυρού. Ταυτόχρονα με την απόκρουση των επιθέσεων εναντίον του το «Παλιουριώνες» προσέφερε και υποστήριξη πυρός στο «Ρούπελ» από την αριστερή πλευρά του τελευταίου.

7 Απριλίου 1941

Στις 7 Απριλίου στο μέτωπο της Ταξιαρχίας Έβρου διάφορα γερμανικά τμήματα συνέχιζαν την προέλασή τους αλλά το οχυρό «Νυμφαία» συνέχισε να ανθίσταται. Οι γερμανικές δυνάμεις, οι οποίες ακολουθούσαν την κύρια οδό αδυνατούσαν να παρακάμψουν το οχυρό και οι κατά μέτωπο επιθέσεις τους σταματούσαν εμπρός στην εκπληκτική (κατά γερμανική παραδοχή) άμυνα των

Κινούμενοι από
αθέατη γωνία,
δύο Γερμανοί
στρατιώτες, προ-
σπαθούν να
διεισδύσουν
κάτω από το προ-
στατευτικό συρ-
ματόπλεγμα για
να πλησιάσουν
ένα έργο του
οχυρού Ποποτλί-
βιτσα.

(Αρχείο Μάνου
Μαστοράκου)

Ελλήνων. Αλλεπάλληλες επιθέσεις αποκρούονταν, οι Γερμανοί επανέρχονταν με νέα μπαράζ πυροβολικού και κύματα Στούκα, αλλά μέχρι το απόγευμα η ελληνική αντίσταση συνεχιζόταν αμείωτη. Σταδιακά όμως το γερμανικό πυροβολικό αναπτύχθηκε σε επίκαιρες θέσεις και οι βολές του άρχισαν να προκαλούν σοβαρές φθορές στα έργα του οχυρού. Το ύψωμα επί του οποίου βρισκόταν το οχυρό έμοιαζε με νηαίστειο σε έκρηξη. Περί τις 19.00 οι επιτιθέμενοι κατάφεραν να πλησιάσουν τελικά τα πρώτα έργα του οχυρού, μερικά από τα οποία κυριεύθηκαν, μετά από συμπλοκές σώμα με σώμα. Από εκεί οι Γερμανοί άρχισαν να ρίχνουν στο εσωτερικό του οχυρού καπνογόνους χειροβομβίδες και με την χρήση φλογοβόλων προχωρούσαν μέσα στους στενούς διαδρόμους. Σύντομα η ατμόσφαιρα μέσα στο οχυρό έγινε αποπνικτική και οι άνδρες δεν μπορούσαν να αναπνεύσουν. Ο διοικητής του οχυρού, κρίνοντας ως αδύνατη την συνέχιση της αντίστασης αποφάσισε να παραδοθεί στις 23.30. Μετά από αυτή την εξέλιξη τα υπόλοιπα τμήματα της Ταξιαρχίας Έβρου κινήθηκαν προς την Τουρκία και πέρασαν στο έδαφός της, όπου και αφοπλίσθηκαν. Ο διοικητής της ταξιαρχίας Υποστράτηγος Ζήσης μετά από αυτή την εξέλιξη, αυτοκτόνησε. Μόνο ένα μικρό τμήμα

της ταξιαρχίας, το οποίο κινήθηκε προς την Αλεξανδρούπολη κατάφερε να φθάσει στην ηπειρωτική Ελλάδα με χρήση πλοιαρίων.

Στο μέτωπο της Ταξιαρχίας Νέστου τα ελληνικά τμήματα συμπτύχθηκαν οργανωμένα προς την δυτική όχθη του Νέστου, ανατινάσσοντας τις γέφυρες του ποταμού. Μετά το μεσημέρι της 7ης Απριλίου εχθρικές δυνάμεις άρχισαν να κινούνται προς την Ξάνθη, ενώ το γερμανικό μηχανικό ξεκίνησε την κατασκευή πρόχειρων γεφυρών στον Νέστο. Από την απέναντι όχθη το ελληνικό πυρ ήταν αποτελεσματικότερο και μέχρι το βράδυ δεν είχε επιτευχθεί η διάβαση του ποταμού. Από το πρωί το οχυρό «Εχίνος» δεχόταν σφοδρούς βομβαρδισμούς πυροβολικού, οι οποίοι δεν έκαμψαν το μαχητικό πνεύμα των υπερασπιστών του. Οι προσπάθειες του γερμανικού πεζικού αποκρούστηκαν με σοβαρές απώλειες γι' αυτό. Οι βομβαρδισμοί συνεχίσθηκαν και μετά την δύση του ήλιου και την νύχτα τμήματα σκαπανέων με χρήση φλογοβόλων και δυναμίτιδας προσπάθησαν να εξουδετερώσουν τα συρματόπλεγματα του οχυρού. Η ελληνική αντίδραση ήταν άμεση και οι Γερμανοί σκαπανείς αναγκάστηκαν να αποσυρθούν.

Στο μέτωπο της VII Μεραρχίας η κύρια προσπάθεια

Ο επικός αγώνας των Ελλήνων εναντίον των δύο υπερδυνάμεων Ιταλίας και Γερμανίας, ενέπνευσε μεταξύ των άλλων και τους ξένους, οι οποίοι συσχέτισαν άμεσα τον άθλο τους με τους ηρωικούς προγόνους τους.

του εχθρού συγκεντρώθηκε κατά την δεύτερη ημέρα της επίθεσης εναντίον του «Λίσσε». Από την προηγούμενη ημέρα στο ομώνυμο χωριό είχαν εισέλθει γερμανικά τμήματα και από εκεί έβαλαν συνεχώς κατά του οχυρού. Οι υπερασπιστές του με την συνδρομή πυροβολικού από τα γύρω υψώματα κατάφεραν να εξουδετερώσουν αυτά τα εχθρικά τμήματα. Στην συνέχεια τα πυρά του ελληνικού πυροβολικού στράφηκαν εναντίον θέσεων γερμανικού πυροβολικού νοτίως της κωμόπολης Δασωτό και τις εξουδετέρωσαν.

Στις 10.00 δέχθηκε επίθεση το οχυρό «Ντάσαβλη», το οποίο βρισκόταν νοτιοδυτικά του «Λίσσε», από δυνάμεις πεζικού υποστηριζόμενες από πυροβόλα εφόδου. Τμήματα των επιτιθέμενων κατόρθωσαν να φθάσουν στα έργα του οχυρού. Αυτά τα τμήματα δέχθηκαν επίθεση με όλμους από το «Λίσσε», ενώ άνδρες της φρουράς του «Ντάσαβλη» επεχείρησαν έξοδο για να εκδιώξουν τους Γερμανούς, οι οποίοι αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν. Στην συνέχεια ακολούθησε επίμονος βομβαρδισμός εναντίον και των δύο οχυρών, ενώ το ίδιο συνέβη και εναντίον του «Πυραμιδοειδούς». Την νύχτα οι Γερμανοί κατόρθωσαν και πάλι να φθάσουν μέχρι τα έργα του «Ντάσαβλη» και να επικαθίσουν σε αυτό.

Οι Γερμανοί επίσης είχαν καταφέρει να καταλάβουν το σημαντικό ύψωμα Κρέστη στα αριστερά της VII Μεραρχίας. Ήταν άμεσος συνεπώς ο κίνδυνος διαρρήξεως του μετώπου σε αυτό το σημείο και το ΤΣΑΜ διέταξε να εκδηλωθεί το πρωί της 8ης Απριλίου συνδυασμένη αντεπίθεση από τμήματα της VII και XIV Μεραρχιών, με σκοπό την ανακατάληψη του υψώματος.

Στο μέτωπο της XIV Μεραρχίας ο αγώνας συνεχίστηκε με ιδιαίτερη σκληρότητα γύρω από το οχυρό «Περιθώρι». Τμήματα του εχθρού, τα οποία είχαν διεισδύσει την προηγούμενη νύχτα μέσα στην ομώνυμη κωμόπολη, εξουδετερώθηκαν και αναγκάστηκαν να αποσυρθούν. Από νωρίς το πρωί όμως το εχθρικό πυροβολικό είχε αρχίσει να προξενεί σημαντικές φθορές στα έργα του οχυρού. Στην συνέχεια τμήματα πεζικού εισήλθαν μέσα στο οχυρό. Η αντίδραση της φρουράς ήταν άμεση και αποτελεσματική. Μετά από άγριες συμπλοκές μέσα στις στοές του οχυρού, οι εισβολείς εκδιώχθηκαν. Αργά το απόγευμα επίθεση δέχθηκε και το μικρό οχυρό «Παρταλούσκα» νοτίως του «Περιθωρίου», η οποία αποκρούστηκε, ενώ η φρουρά συνέλαβε και αιχμαλώτους. Λίγο αργότερα οι Γερμανοί επανήλθαν εναντίον του «Περιθωρίου» με υποστήριξη πυροβόλων εφόδου και πάλι χωρίς αποτέλεσμα. Νέα επίθεση, κατά την διάρκεια της νύχτας απέτυχε και αυτή.

Το απόγευμα της ίδιας ημέρας επαναλήφθηκαν οι επιθέσεις και εναντίον του οχυρού «Μαλιάγκα» με έντονο βομβαρδισμό πυροβολικού και χρήση πυροβόλων ευθυτενούς τροχιάς κατά των θυρίδων των έργων του οχυρού. Τρεις επιθέσεις πεζικού εκδηλώθηκαν αλλά οι Γερμανοί δεν μπόρεσαν να πλησιάσουν στο οχυρό.

Στον τομέα του Ρούπελ την νύχτα 6/7 Απριλίου ένας ακόμη λόχος κατάφερε να περάσει από τις ελληνικές αμυντικές γραμμές και να ενωθεί με τα τμήματα, τα οποία βρίσκονταν ήδη εκεί, με σοβαρές απώλειες κατά την προσπάθεια αυτή. Τις πρωινές ώρες της 7ης Απριλίου οι κινήθηκαν εναντίον αυτών των γερμανικών τμημά-

των τα δύο ελληνικά αποσπάσματα (Παπαχαντζή και Νιάνιου), τα οποία είχαν σχηματισθεί γι' αυτό τον σκοπό. Δύο διμοιρίες του Αποσπάσματος Νιάνιου και μία ομάδα του Αποσπάσματος Παπαχαντζή κινήθηκαν προς το ύψωμα Τεπελάρ, όπου οι Γερμανοί είχαν καταλάβει το παρατηρητήριο της 7ης Πεδινής Πυροβολαρχίας. Στην περιοχή Κρακώρ – Κλειδί έδρασαν οι υπόλοιπες δυνάμεις των δύο αποσπασμάτων. Μετά από πολύωρη μάχη οι Έλληνες απώθησαν τους αντιπάλους τους προς το ύψωμα Γκολιάμα ανάμεσα στο Κλειδί και τον λόφο Λουτρών. Στην μάχη συμμετείχαν και το πυροβολικό και η αεροπορία των Γερμανών, χωρίς να καταφέρνουν να ανακόψουν την ελληνική ορμή.

Στις νέες θέσεις τους τα τμήματα του III/125 Τάγματος ενισχύθηκαν από δυνάμεις του τάγματος φθάνοντας περίπου τους 200 και συγκρότησαν περιμετρική άμυνα. Το απόγευμα ενισχύθηκαν από τον αέρα και αυτές οι ρίψεις αλεξιπτωτών εκλήφθηκαν από ελληνικής πλευράς ως ρίψεις αλεξιπτωτιστών. Η κυριότερη βλάβη που προκαλούσαν αυτά τα τμήματα στην ελληνική πλευρά ήταν οι πληροφορίες, οι οποίες δίνονταν στο πυροβολικό και στην αεροπορία για τις θέσεις εκτός των κυρίων οχυρών.

Εκτός από την εξουδετέρωση των πυροβολαρχιών στο Κρακώρ, οι Γερμανοί στην Γκολιάμα εμπόδισαν την ανάπτυξη των II/41 και III/41 Ταγμάτων, τα οποία είχαν μετακινηθεί στην περιοχή του Σιδηροκάστρου από το Αχλαδοχώρι. Οι δυνάμεις αυτές κινούνταν τμηματικά από την νύχτα και τελικά το III/41 κατάφερε να απωθήσει τους Ναζί και να αναπτυχθεί στις προβλεπόμενες θέσεις. Το II/41 με τους άνδρες του κατάκοπους από την νυχτερινή πορεία 35 χιλιομέτρων υπό βροχή, μπόρεσαν να φθάσουν σε απόσταση 300 μέτρων από την κορυφή της Γκολιάμας, αλλά εκεί καθηλώθηκαν καθώς εκτός από την υπεροχή του εχθρού σε οπλισμό, αυτός υποστηριζόταν και από συνεχείς πτήσεις αεροσκαφών. Τελικά και λόγω κακής συνεννόησης μεταξύ του διοικητή του 41ου Συντάγματος Αντισυνταγματάρχη Ασπμακόπουλου και του διοικητή του Συγκροτήματος Σιδηροκάστρου Αντισυνταγματάρχη Ζησιμόπουλου, η επίθεση για την εκδίωξη των αντιπάλων από την Γκολιάμα αναβλήθηκε για την επομένη. Στην αποτυχία της πρώτης απόπειρας των Ελλήνων να ανακαταλάβουν την Γκολιάμα είχε συμβάλει και η παρουσία εχθρικών δυνάμεων στην δυτική όχθη του Στρυμόνα, οι οποίες παρείχαν υποστήριξη πυροβολικού στους συναδέλφους τους στο ύψωμα. Αυτές ανήκαν στο 85ο Σύνταγμα της 5ης Ορεινής Μεραρχίας, η οποία όπως θα δούμε παρακάτω είχε καταφέρει να καταλάβει τα οχυρά «Ιστιμπεν», «Κελκαγιά» και «Αρπαλούκι», αναγκάζοντας τις δυνάμεις της XVIII Μεραρχίας να συμπυκνούν νοτίως της λίμνης Κερκίνης. Η εξέλιξη αυτή δεν είχε γίνει γνωστή στην XIV Μεραρχία.

Οι Γερμανοί συνέχισαν επίσης τις προσπάθειές τους κατά μέτωπο για την εξουδετέρωση της ελληνικής άμυ-

νας. Το I/125 στράφηκε εναντίον του συγκροτήματος «Ουσίτα», ενώ τμήματα του III/125 Τάγματος επιτέθηκαν εναντίον του Κέντρου Αντίστασης Καπίνας και των ανατολικών έργων του «Ρούπελ». Το ελληνικό πυροβολικό και πάλι ήταν αποτελεσματικό και οι δυνάμεις πεζικού των εισβολέων μετά από σοβαρές απώλειες αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν από τις θέσεις εξόρμησης. Η αναστολή της γερμανικής επίθεσης και οι μικρές απώλειες από ελληνικής πλευράς είχαν θετικά αποτελέσματα για το πητικό των Ελλήνων, το οποίο ήταν ήδη υψηλότατο. Το απόγευμα, επιδρομή Στούκα στράφηκε κατά των πυροβολαρχιών, οι οποίες βρίσκονταν εκτός του κυρίως συγκροτήματος του οχυρού, μετά από πληροφορίες, που έδιναν τα γερμανικά τμήματα, τα οποία είχαν ουσιαστικά αποκλεισθεί πίσω από τις ελληνικές γραμμές. Ιδιαίτερα επώδυνη για την ελληνική πλευρά ήταν η εξουδετέρωση της 2ας Πυροβολαρχίας στο Κρακώρ με νεκρούς τον διοικητή της Λοχαγό

Ο διοικητής της 2ας Πυροβολαρχίας της VIβ Ομάδας Πυροβολικού Θέσης Λοχαγός Αλέξανδρος Κυριακίδης.
(Γ. Χαρωνίτης, «Ρούπελ»)

Άνδρες του III./100 Τάγματος Ορεινών Κυνηγών κατά την υπερκερνωτική κίνησή τους εναντίον του οχυρού Παλπουριώνες μέσω των δυτικών υψωμάτων. Στο βάθος διακρίνεται ο ποταμός Στρυμών. (Αρχείο Μάνου Μαστοράκου)

Κυριακίδη, τον Ανθυπολοχαγό Βλάχο και εννέα φαντάρους. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι Έλληνες πυροβολητές δεν σταμάτησαν στιγμή να βάλουν εναντίον των θέσεων του III/125 Τάγματος, παρά τον σφοδρό βομβαρδισμό, που δέχονταν. Επίσης εκτός μάχης βρέθηκε ουσιαστικά και η 7η Πεδινή Πυροβολαρχία, η οποία, έχοντας καταναλώσει τα πυρομαχικά της, δεν μπόρεσε να έλθει σε επαφή με την διοίκηση του Συγκροτήματος Σιδηροκάστρου και έτσι περιορίστηκε στο να οργανωθεί αμυντικά για να αντιμετωπίσει τυχόν επίθεση εναντίον της.

Η παρουσία του Γερμανικού II/125 Τάγματος στα νότια του Συγκροτήματος «Ρούπελ» παρουσίαζε σοβαρό πρόβλημα για την ακεραιότητα της ελληνικής αμυντικής γραμμής. Εναντίον αυτού λοιπόν κινήθηκαν το πρωί της 7ης Απριλίου τα αποσπάσματα των Χαντζή και Νιάνιου. Στην επιχείρηση είχε προγραμματισθεί να συμμετάσχει και διμοιρία ελληνικών ελαφρών αρμάτων μάχης, αλλά οι εδαφικές συνθήκες ήταν απαγορευτικές για την ανά-

πτυξή τους. Τα αποσπάσματα χωρισμένα σε ομάδες επτέθηκαν εναντίον των εχθρικών τμημάτων, τα οποία ευρίσκονταν στο ύψωμα Τεπλάρ (στο παρατηρητήριο της 7ης Πεδινής Πυροβολαρχίας) και στην περιοχή Κρακώρ – Κλειδί. Μετά από πολύωρες συγκρούσεις τα ελληνικά τμήματα απώθησαν τα εχθρικά στο ύψωμα Γκολιάμα, ανάμεσα στην κωμόπολη Κλειδί και τον λόφο Λουτρών. Τα ελληνικά τμήματα μάχονταν κάτω από συνεχή βομβαρδισμό του εχθρικού πυροβολικού και χαμηλές πτήσεις αεροσκαφών της Λουφτβάφφε. Στο ύψωμα Γκολιάμα οι Γερμανοί συγκρότησαν περιμετρική άμυνα και ανεφοδιάσθηκαν από αέρος.

Εκτός από την εξουδετέρωση των ελληνικών πυροβολαρχιών στο Κρακώρ, οι Γερμανοί από την Γκολιάμα παρεμπόδισαν την ανάπτυξη των II/41 και III/41 Ταγμάτων, τα οποία μετακινήθηκαν στην περιοχή του Σιδηροκάστρου μετά από διαταγή της Ομάδας Μεραρχιών και χρειάστηκε να διεξάγουν επιχειρήσεις εναντίον των Γερμανών. Το III/41 είχε καταφέρει να εκδιώξει εχθρικά τμήματα και να αναπτυχθεί στις προβλεπόμενες θέσεις. Το II/41 όμως καθηλώθηκε 300 μέτρα από την κορυφή της Γκολιάμας. Η παρουσία των Γερμανών στο ύψωμα έπρεπε να αντιμετωπισθεί με κάθε τρόπο και έτσι το βράδυ ο διοικητής του 41ου Συντάγματος Αντισυνταγματάρχης Ασημακόπουλος, κατέστρωσε σχέδιο επίθεσης με τον διοικητή του II/41 Τάγματος Ταγματάρχη Γιούργαλη.

Κατά την δεύτερη ημέρα των μαχών, εναντίον των οχυρών εκατέρωθεν του «Ρούπελ», εκτός από αεροπορικούς βομβαρδισμούς δεν εκδηλώθηκαν άλλες εχθρικές ενέργειες. Στο «Ιστίμπε», την νύχτα οι Γερμανοί μπόρεσαν να αντικαταστήσουν κάποια από τα τμήματα, τα οποία ήταν καθηλωμένα από το μεσημέρι επάνω στο οχυρό, κάτω από συνεχές πυρ του ελληνικού πυροβολικού. Οι Γερμανοί επίσης μπόρεσαν, με την κάλυψη του σκοταδιού, να ανατινάξουν πολλά από τα φατνώματα των έργων. Προώθησαν επίσης στο ύψωμα του οχυρού όπως και στην Ποποτλίβιτσα μεγάλες ποσότητες βενζίνης και εκρηκτικών υλών.

Η ημέρα δεν άρχισε καθόλου καλά για την φρουρά του «Κελ Καγιά». Οι Γερμανοί ανεκάλυψαν την κύρια είσοδο του οχυρού, απέκρουσαν απόπειρα εξόδου της φρουράς και με την σειρά τους εισέβαλαν στο εσωτερικό του. Κάνοντας εκτεταμένη χρήση καπνογόνων κατάφεραν να εξουδετερώσουν την ελληνική άμυνα, παρά την απελπισμένη άμυνα της φρουράς και προς το μεσημέρι το οχυρό ευρισκόταν σε γερμανικά χέρια.

Μετά από αυτή την εξέλιξη το βάρος από την διοίκηση της 5ης Ορεινής Μεραρχίας δόθηκε στον τομέα του 100ού Συντάγματος. Οι ελληνικές θέσεις γύρω από το οχυρό όμως συνέχισαν να αντιστέκονται με πείσμα και η προσδοκόμενη άμεση πρόοδος δεν επιτεύχθηκε για τους Γερμανούς. Η κατάσταση ήταν παρόμοια και στην περιοχή του 85ου Συντάγματος. Οι Έλληνες δεν

ήταν διατεθειμένοι να παραδώσουν τα όπλα και αυτό είχε γίνει πλέον αντιληπτό από τους εισβολείς. Παρά την κατάληψη επιφανειακών έργων, η διαμόρφωση των οχυρών ήταν τέτοια, που οι αμυνόμενοι μπορούσαν να συνεχίσουν να προβάλλουν αντίσταση. Επίσης πολλά από τα έργα τα οποία είχαν εξουδετερωθεί, μετά από λίγη ώρα ξαναζωντάνευαν και τα ελληνικά πολυβόλα έστελναν το μήνυμα ότι τίποτε δεν είχε ακόμη τελειώσει.

Γερμανικά τμήματα συνέχιζαν να είναι καθηλωμένα στις πλαγιές του Ρουπέσκο. Εκτός από το συνεχές ελληνικό πυρ οι Γερμανοί στρατιώτες είχαν αρχίσει να υποφέρουν και από το κρύο. Τα προ της Ποποτλίβιτσας τμήματα προσπάθησαν χωρίς επιτυχία να ανατινάξουν κάποια από τα χαμηλότερα έργα αλλά δέχθηκαν μανιασμένες αντεπιθέσεις από την κορυφή του αντερείσματος. Οι Γερμανοί επέτυχαν τελικά να καταλάβουν την βόρεια πλευρά της Σουλτανίτσας νωρίς το απόγευμα και συνέχισαν την προσπάθεια για την κατάληψη και της κορυφής.

Στο «Ιστίμπεν» το έργο της καταστροφής των φατνωμάτων είχε σχεδόν ολοκληρωθεί από νωρίς το πρωί. Οι υπερασπιστές του οχυρού ήταν πλέον «τυφλοί» αλλά συνέχιζαν να πολεμούν τους επίδοξους κατακτητές της πατρίδας με αυταπάρηση. Δημιουργούσαν νέες θέσεις αντίστασης μέσα από τρύπες στα τοιχώματα, που είχαν ανοίξει τα γερμανικά εκρηκτικά και φαινομενικά εξουδετερωμένα σκέπαστρα ξαναζωντάνευαν. Θέσεις άλλαζαν χέρια συνεχώς μετά από σκληρή πάλη σώμα με σώμα. Νέες θέσεις επίσης εμφανίζονταν έξω από το οχυρό και παρενοχλούσαν τους Γερμανούς μέχρι να σιγήσουν από το υπέρτερο εχθρικό πυρ.

Για να υποταχθεί το «Ιστίμπεν» χρειάστηκε να ρίξουν οι Γερμανοί 200 λίτρα βενζίνης μέσα στο οχυρό, την οποία ανέφλεξαν, πλήθος χειροβομβίδων και καπνογόνων κηρίων. Και πάλι όμως όταν εισήλθε στο οχυρό διμοιρία σκαπανέων, μετά από λίγο αναγκάστηκε να ξαναβγεί, γιατί μέσα στο οχυρό οι Έλληνες συνέχιζαν να αντιστέκονται. Ο αγώνας συνεχίστηκε με μεμονωμένες εστίες αντίστασης μέχρι αργά το μεσημέρι, αφού οι στρατιώτες του Χίτλερ με την γνωστή γερμανική μεθοδικότητα ανατίναξαν κάθε οχύρωση, από την οποία η ήρωες συνέχιζαν να πολεμούν.

Αυτή ήταν η δεύτερη σημαντική επιτυχία της 5ης Ορεινής

Μερραχίας αλλά για την πλήρη εκμετάλλευση του ρήγματος, το οποίο είχε δημιουργηθεί στις ελληνικές γραμμές χρειαζόταν και κατάλληλη οδική αρτηρία, απ' όπου θα μπορούσαν να κινηθούν μηχανοκίνητες δυνάμεις. Η μοναδική ορεινή οδός από το Πετρίτσι μέχρι το Ιστίμπεν λόγω των συνεχών βροχοπτώσεων και της μεγάλης χρήσης που της είχε γίνει τις τελευταίες ημέρες, ήταν εντελώς ακατάλληλη για τέτοια τμήματα. Οι Γερμανοί λοιπόν επιδόθηκαν αμέσως στην κατασκευή κατάλληλης οδού μέσω του ορεινού συμπλέγματος.

Το ΙΙ/85 Τάγμα συνέχισε χωρίς διακοπή την κίνησή του και το ίδιο απόγευμα έφθασε στην θέση Τραπεύσκα, η οποία ήδη είχε εκκενωθεί από τους υπερασπιστές της. Διμοιρία του τάγματος με την υποστήριξη βαρέων

όπλων και σκαπανέων έφθασε αργά το βράδυ στον Στρυμόνα με αποστολή να δημιουργήσει προγεφύρωμα εκατέρωθεν των γεφυρών του ποταμού στην θέση Λουτρά. Ήδη όμως οι Έλληνες είχαν ανατινάξει τις γέφυρες και για την ώρα οι Γερμανοί αδυνατούσαν να διασχίσουν τον ποταμό.

Δύο χιλιόμετρα ανατολικότερα τμήματα του 100ού Συντάγματος συνέχιζαν να μάχονται εναντίον ελληνικών θέσεων γύρω από το Αρπαλούκι. Λίγο πριν το μεσημέρι το ΙΙΙ/100 Τάγμα είχε καταφέρει να προωθηθεί κοντά στο έργο «Δίδυμοι» και να εξουδετερώσει ελληνικά πυροβόλα, αλλά δύο λόχοι του τάγματος καθηλώθηκαν στις πλαγιές του υψώματος από το πυκνό ελληνικό πυρ. Μετά από τρεις ώρες

Στο ύψωμα Ρουπέσκο, οι Ορεινοί Κυνηγοί παρέμειναν επί σχεδόν 48 ώρες αποκομμένοι από το υπόλοιπο τάγμα. Το μεγάλο υψόμετρο και το περιβάλλον δείχνουν κάτω από ποιες συνθήκες διεξήχθη ο αγώνας στην ελληνο-βουλγαρική μεθόριο, στον Υποτομέα Ρουπέσκο.

(Αρχείο Μάνου Μαστοράκου)

Ο στρατιώτης Αθανάσιος Σπανδονίδης. Σκοτώθηκε στις 9 Απριλίου στο οχυρό «Ρούπελ».
(Γ. Χαρωνίτης, «Ρούπελ»).

9 Απριλίου 1941.

Βουλγαρικό αυτοκίνητο DKW που χρησιμοποιήθηκε από τους Γερμανούς. Πολυβολήθηκε από Έλληνες έφεδρο αξιωματικό όταν ζήτησαν την παράδοση των οχυρών. (Μουσείο Μιχάλη Τσαρτσιόδη)

περίπου με την υποστήριξη βαρέων όπλων οι Γερμανοί έφθασαν προ των σκεπάστρων του έργου και με χρήση καπνού και εκρηκτικών γομώσεων ανάγκασαν και αυτό το οχυρό να σιγήσει. Μετά την κατάληψη των Διδύμων ο κίνδυνος για το Αρπαλούκι ήταν άμεσος

8 Απριλίου 1941

Την 8η Απριλίου στο μέτωπο της Ταξιαρχίας Νέστου εκθρικές πυροβολαρχίες, οι οποίες είχαν αναπτυχθεί στην κωμόπολη Εχίνος, άρχισαν να βάλουν κατά του

ομώνυμου οχυρού. Οι επιθέσεις πεζικού και σκαπανέων στην συνέχεια, είχαν ως αποτέλεσμα την κατάληψη κάποιων εξωτερικών έργων του οχυρού. Οι Έλληνες αντέδρασαν και με συνδυασμένα πυρά απέκρουσαν αρχικά τους επιτιθεμένους. Μόνο όταν τα ελληνικά πυροβολεία εξουδετερώθηκαν από εχθρικές βολές, οι Γερμανοί μπόρεσαν να κινηθούν ουσιαστικά. Η επίθεση συνεχίστηκε με σκοπό την κατάληψη του συγκροτήματος Μ του οχυρού και κορυφώθηκε περίπου στις 20.00. Παρά την ανατίναξη μεμονωμένων σκεπάστρων από τους σκαπανείς, η φρουρά συνέχισε να μάχεται με πείσμα. Οι Γερμανοί χρησιμοποίησαν ασφυξιογόνα αέρια, που έκαναν πνιγνή την ατμόσφαιρα μέσα στις στοές του οχυρού και οι υπερασπιστές αυτού του συγκροτήματος αναγκάστηκαν να παραδοθούν. Τα υπόλοιπα συγκροτήματα του οχυρού δεν σταμάτησαν όμως να βάλουν εναντίον των εχθρικών τμημάτων και αυτά δεν αποπειράθηκαν επιχείρηση κατάληψης ολόκληρου του οχυρού χωρίς ισχυρή προπαρασκευή πυροβολικού. Γύρω στα μεσάνυχτα η συνέχιση της αντίστασης κρίθηκε περιττή από τον διοικητή του οχυρού και η φρουρά εκκένωσε το οχυρό. Η έξοδος πραγματοποιήθηκε οργανωμένα αποφεύγοντας τους Γερμανούς και η φρουρά κατευθύνθηκε προς τον Νέστο. Φθάνοντας σε μικρή απόσταση από την Ξάνθη μαθεύτηκε το γεγονός της

Γερμανοί σκαπανείς προσπαθούν να εξουδετερώσουν κάποιο ελληνικό οχυρό με τη χρήση φλογοβόλων.

Γερμανική πυροβολαρχία των 150 mm ταγμένη σε κάποια πλαγιά βάλλει εναντίον των ελληνικών θέσεων στη Γραμμή «Μεταξά».

κατάληψης της πόλης (λίγες ώρες ενωρίτερα από την 164η Μεραρχία Πεζικού) και κρίθηκε ότι η προσπάθεια διαφυγής θα ήταν καταδικασμένη σε αποτυχία. Έτσι η φρουρά και αυτού του οχυρού αναγκάστηκε να παραδοθεί. Και οι δύο γερμανικές μεραρχίες του XXX Σώματος Πεζικού έφθασαν στον Νέστο το πρωί της επομένης.

Η εκπόρθηση των ελληνικών αμυντικών θέσεων και η προέλαση των γερμανικών δυνάμεων έδωσε την δυνατότητα στους εισβολείς να μετακινήσουν ισχυρότερες δυνάμεις εναντίον της νότιας πτέρυγας του τομέα του Νέστου. Οι θέσεις όμως αυτές ουσιαστικά είχαν επιτύχει τον σκοπό τους, δηλαδή την καθυστέρηση των Γερμανών, ενώ κατά γερμανική παραδοχή εάν ήταν ισχυρότερες η καθυστέρηση θα ήταν μεγαλύτερη. Σημαντικός παράγων για την εξέλιξη των εκθροπραξιών στην Θράκη ήταν η απουσία πυροβόλων μεγάλου βεληνεκούς από ελληνικής πλευράς, γεγονός το οποίο είχε επιτρέψει στο γερμανικό πυροβολικό να αναπτυχθεί σε μικρή απόσταση από τα οχυρά και τα αμυντικά έργα. Η

πιθανότητα συνέχισης της επιβραδυντικής δράσης των Ελλήνων μετά την κατάληψη των οχυρών στην Θράκη μόνο θεωρητική ήταν, γιατί δεν υπήρχαν οι απαραίτητες ταχείες μηχανοκίνητες δυνάμεις και φυσικά απουσίαζε εντελώς η αεροπορική υποστήριξη.

Το «Περιθώρι» το πρωί της 8ης Απριλίου δέχθηκε νέες λυσσαλέες επιθέσεις. Χρησιμοποιήθηκαν πεζικό, πυροβολικό, πυροβόλα εφόδου, φλογοβόλα, αλλά το οχυρό κρατούσε ακόμη. Εχθρικά τμήματα, τα οποία έφθασαν μέχρι τα εξωτερικά έργα του οχυρού εκδιώχθηκαν μετά από σκληρές συμπλοκές σώμα με σώμα. Οι υπερασπιστές του οχυρού μάλιστα εκδήλωσαν αντεπίθεση με δική τους πρωτοβουλία και απώθησαν τους επιτιθέμενους πέρα από την εξωτερική περίμετρο αυτού. Οι Γερμανοί επανήλθαν μετά το μεσημέρι αλλά τα πυροβόλα εφόδου τα οποία χρησιμοποίησαν αποκρούστηκαν.

Την ίδια ημέρα τμήματα του Γερμανικού 266ου Συντάγματος Πεζικού συνέχισαν τις εκκαθαριστικές

Το ανώμαλο έδαφος προ της Γραμμής «Μεταξά» δυσκόλεψε τις γερμανικές μηχανοκίνητες μονάδες και ανέδειξε την αξία των κτηνών.

επιχειρήσεις εναντίον των ελληνικών έργων εκστρατείας στην περιοχή και κατέλαβαν αντέρεισμα στα βόρεια του Πυραμιδοειδούς. Στις 06.00 ξεκίνησαν οι βομβαρδισμοί εναντίον του Ρούπελ, οι οποίοι συνεχίσθηκαν όλη την ημέρα. Στα ανατολικά του οι άνδρες του III/125 Τάγματος ενισχυμένοι με όλα τα βαρέα όπλα του τάγματος και πυροβόλα εφόδου άρχισαν να προωθούνται προς τις θέσεις εφόδου, ενώ σφοδρούς βομβαρδισμούς δεχόταν τόσο το «Καρατάς» όσο και οι ελληνικές πυροβολαρχίες πίσω από τα οχυρά. Ούτε αυτή η επίθεση είχε αποτελέσματα. Ουσιαστικά δεν εκδηλώθηκε καν αφού στις 12.30 περίπου οι γερμανικές θέσεις δέχθηκαν έντονο πυρ από το ελληνικό πυροβολικό, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα να καταστραφούν σε μεγάλο ποσοστό τα βαρέα όπλα και πυροβόλα εφόδου ενώ σημαντικές απώλειες γνώρισαν και οι σκαπανείς. Ήδη όμως είχε αρχίσει να παρατηρείται σοβαρή μείωση των πυρομαχικών και ο διοικητής του υποτομέα Αντισυνταγματάρχης Πλευράκης διέταξε περιορισμό της κατανάλωσης των πυρομαχικών σε 10 φυσίγγια κατά φραγμό πολυβόλου και 3-4 βλήματα κατά αντιαρματικό φραγμό. Εδώ θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι τα γερμανικά πυροβόλα εφόδου θεωρούνταν από ελληνικής πλευράς ως άρματα μάχης, λόγω της εμφάνισής τους και της ανάπτυξής τους στην μάχη. Μάλιστα συχνά στην ελληνική βιβλιογραφία για την Μάχη των Οχυρών τα πυροβόλα εφόδου αναφέρονται ως άρματα.

Στα νότια των οχυρών οι γερμανικές θέσεις με την εμφάνιση της 5ης Ορεινής Μεραρχίας ενισχύονταν και ορατός ήταν ο κίνδυνος να διαρραγεί η αμυντική διάτα-

ξη σε αυτό το σημείο. Η ελληνική αντίδραση δεν ήταν η ενδεδειγμένη γιατί το 41ο Σύνταγμα διατάχθηκε να μετακινηθεί ανατολικά προς τις αρχικές του θέσεις, ίσως λόγω της κατάληψης από τους Γερμανούς των υψωμάτων Σταυρός στον τομέα του Συγκροτήματος Καραντάγ της XIV Μεραρχίας και Κρέστη στον τομέα της VII Μεραρχίας. Αντ' αυτού το III/81 Τάγμα της XVIII Μεραρχίας διατάχθηκε να εμποδίσει την διάβαση του Στρυμόνα. Το τάγμα αυτό όμως ήδη είχε γνωρίσει την ήττα στο Μπέλες, υπήρχαν περιπτώσεις λιποταξιών και το πθικό των ανδρών του ήταν χαμηλό. Έτσι όταν πλησιάζοντας στην Γκολιάμα δέχθηκε εχθρικό πυρ δεν μπόρεσε καν να αναπτυχθεί στις προκαθορισμένες θέσεις. Όταν η κατάσταση του τάγματος έγινε αντιληπτή, διατάχθηκε η Στρατιωτική Διοίκηση Σερρών να στείλει στην περιοχή όσα τμήματα διέθετε, μεταξύ των οποίων και διμοιρία χώροφυλάκων.

Η κατάσταση ήταν κρίσιμη γιατί ήδη η διάβαση του Στρυμόνα από την 5η Ορεινή Μεραρχία ήταν επικείμενη. Τα ελληνικά τμήματα θα αντιμετώπιζαν ανυπέρβλητες δυσκολίες εάν είχαν να αντιμετωπίσουν από τα αριστερά την (όπως είχε αποδειχθεί) εξαίρετη 5η Ορεινή Μεραρχία και από τα νότια μία εχθρική δύναμη, η οποία είχε αποδειχθεί εξόχως ανθεκτική σε κάθε προσπάθεια εκτοπισμού της από τις θέσεις, τις οποίες κατείχε. Η Ομάδα Μεραρχιών διέταξε την ενίσχυση του Συγκροτήματος με ισχυρές δυνάμεις πυροβολικού.

Το «Καρατάς» βομβαρδίσθηκε χωρίς αποτέλεσμα από τον αέρα και συνέδραμε το «Ρούπελ» με πυρά πλαιοφύλαξης.

Νωρίς το πρωί ο διοικητής του οχυρού «Αρπαλού-

Γερμανός στρατιώτης επάνω σε αντιαεροπορικό πυροβολείο ελληνικού οχυρού μετά την συνθηκολόγηση. (Β. Νικόλτσιος, Α. Χαδιά, «Ρούπελ. Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης»)

κι», έχοντας ζητήσει σχετική άδεια αλλά χωρίς να περιμένει εγκριτική απάντηση, εκκένωσε το οχυρό και η φρουρά του κατευθύνθηκε προς την δεξιά όχθη του Στρυμόνα. Στον τομέα του 85ου Συντάγματος όμως, οι Έλληνες συνέχιζαν να κρατούν τις θέσεις τους στο Ρουπέσκο και να αποκρούουν τις εχθρικές επιθέσεις. Ο 1ος Λόχος του Ι/85 Τάγματος ήδη ευρισκόταν για περισσότερες από 48 ώρες καθηλωμένος υπό χιονοθύελλα και συνεχές ελληνικό πυρ.

Στο οχυρό «Ποποτλίβιτσα» κυριεύθηκαν αρχικά δύο έργα με έφοδο από τα νώτα και χρήση εκρηκτικών και εμπρηστικών μέσων. Σταδιακά οι Γερμανοί σκαπανείς εξουδετέρωναν τα ελληνικά πολυβολεία και αργά το απόγευμα και αυτό το οχυρό ήταν σε γερμανικά χέρια. Έτσι στον τομέα του Μπέλες οι Γερμανοί είχαν την δυνατότητα να ξεχυθούν προς Νότο έχοντας να αντιμετωπίσουν τώρα μόνο έργα εκστρατείας, τα οποία παρά την απελπισμένη αντίσταση την οποία πρόέβαλαν, ήταν καταδικασμένα να υποκύψουν.

Μετά την κατάληψη του Συγκροτήματος «Κελ Καγιά» οι Γερμανοί είχαν την δυνατότητα να επιτεθούν εναντίον του «Παλιουριώνες» από τα νώτα, μέσω του υψώματος Βάσανο. Η προσέγγιση του ΙΙΙ/100 Τάγματος με την υποστήριξη βαρέων όπλων δεν έγινε αρχικά αντιληπτή, καθώς ταυτόχρονα εκδηλωνόταν βομβαρδισμός πυροβολικού από το 125ο Σύνταγμα Πεζικού. Ομάδα μάχης του ΙΙΙ/100 Τάγματος κατόρθωσε να ανοίξει διάδρομο μέσα από τα συρματοπλέγματα αλλά η προσπάθεια ανατίναξης του πρώτου έργου απέτυχε. Ήδη από τα σκέεπαστρα του οχυρού το πυρ ήταν έντονο, αλλά οι επιτιθέμενοι κατάφεραν να το περικυκλώσουν.

Βεβαίως το οχυρό ήταν ήδη αποκομμένο μετά την σύμπτυξη της XVIII Μεραρχίας.

Μετά την συνθηκολόγηση του ΤΣΑΜ

Η σχεδιαζόμενη από την 5η Ορεινή Μεραρχία προχώρηση προς την στενωπό του Ρούπελ για υποστήριξη του 125ου Συντάγματος τελικά δεν πραγματοποιήθηκε λόγω της αίτησης συνθηκολόγησης από πλευράς ΤΣΑΜ μετά την διάσπαση του μετώπου δυτικά της Θεσσαλονίκης. Το πρωτόκολλο υπογράφηκε στην Θεσσαλονίκη στις 9 Απριλίου. Το «Παλιουριώνες» συνέχιζε να αντιστέκεται πάντως στους Ναζί και παρά την εκτεταμένη χρήση εκρηκτικών και την καταστροφή των έργων φωτισμού και αγωγών ύδατος, δεν φαινόταν πρόθεση από πλευράς υπερασπιστών του να παραδοθούν. Οι Γερμανοί οργανώθηκαν για μία τελική, όπως προσδοκούσαν, επίθεση, αλλά αυτή δεν εκδηλώθηκε γιατί έγινε γνωστό ότι είχε επέλθει συνθηκολόγηση του ΤΣΑΜ. Τελικά, μόνο αφού επισημοποιήθηκε η κατάπαυση του πυρός το οχυρό παραδόθηκε στις 9 Απριλίου το πρωί, χωρίς να έχει καταληφθεί από τους πολιορκητές του. Και σε άλλα σημεία του μετώπου οι εχθροπραξίες συνεχίσθηκαν και μετά την έναρξη των διαπραγματεύσεων. Βόρεια των γεφυρών των Λουτρών, βαρύ ελληνικό πυροβολικό προκαλούσε προβλήματα σε τμήματα της 5ης Ορεινής Μεραρχίας στην περιοχή Νέου Πετριτσιού και σε αυτά, τα οποία προσπαθούσαν να διαβούν τον Στρυμόνα.

Το «Ρούπελ» στις 9 Απριλίου συνέχισε να δέχεται βομβαρδισμούς πυροβολικού και αεροπορίας, οι οποίοι μετά το μεσημέρι εντάθηκαν σε μεγάλο βαθμό. Από

Ορεινοί Κυνηγοί κατά την κάθοδό τους στην κοιλάδα της Σουλτανίτσας. Η άγρια διαμόρφωση του εδάφους, στο οποίο διεξήχθη ο αγώνας επιβεβαίωσε την ανάγκη υπάρξεως ειδικά εκπαιδευμένων στρατευμάτων ικανών να αντεπεξέλθουν στις δυσκολίες τόσο από το εχθρικό πυρ όσο και από την ίδια την φύση. (Αρχειό Μάνου Μαστοράκου)

ελληνικής πλευράς το πυρ ήταν το ίδιο έντονο και το γερμανικό μηχανικό είχε αναγκασθεί να επισκευάσει τρεις φορές την γέφυρα του Μπίστριτσα. Ανατολικά του Συγκροτήματος οι Γερμανοί προετοίμασαν μία ακόμη επίθεση εναντίον του οχυρού και του Κέντρου Αντίστασης Καπίνας. Προηγήθηκε σφοδρός βομβαρδισμός των ελληνικών θέσεων αλλά λίγο μετά το μεσημέρι, καθώς η γερμανική επίθεση ήταν έτοιμη να ξεκινήσει, το ελληνικό πυροβολικό έπληξε βαρύτητα τα συγκεντρωμένα τμήματα. Η επίθεση δεν ξεκίνησε ποτέ και τα γερμανικά τμήματα υποχώρησαν σε καλυμμένες θέσεις.

Στις 17.00 Γερμανοί κήρυκες, φτάνοντας έξω από την Ουσίτα και τον λόφο Εξόδου, ανακοίνωσαν την κατάπαυση του πυρός. Η απάντηση του διοικητή του «Ρούπελ», Ταγματάρχη Γεωργίου Δουράτσου, ήταν ανάλογη με αυτή του Λεωνίδα 2.000 χρόνια πριν: «Τα οχυρά δεν παραδίδονται. Καταλαμβάνονται!» Η απόφαση του γενναίου ταγματάρχη ήταν να συνεχίσει να μάχεται μέχρι να λάβει περί του αντιθέτου διαταγές. Το ίδιο βράδυ όμως τα κακά νέα έφθασαν στο οχυρό, το οποίο χωρίς να έχει υποκύψει ήταν υποχρεωμένο να παραδοθεί. Η «τελετή» παράδοσης έλαβε χώρα στις 10 Απριλίου το πρωί με τους Γερμανούς να αποδίδουν τιμές στους Έλληνες μαχητές.

Στις 9 Απριλίου έγινε και η τελευταία προσπάθεια εκδίωξης των Γερμανών από την Γκολιάμα. Ήδη όμως αυτοί είχαν ενισχυθεί σημαντικά και αριθμούσαν τώρα

περίπου 500 άνδρες, με την υποστήριξη μεγάλου αριθμού όλμων και πολυβόλων. Η ελληνική επίθεση εκδηλώθηκε ασυντόνιστα μεταξύ των τμημάτων, τα οποία συμμετείχαν σε αυτή και τελικά απέτυχε, προκαλώντας σοβαρότατες απώλειες.

Είναι αξιοσημείωτο ότι από τα 24 συνολικά οχυρά, τα οποία δέχθηκαν τις γερμανικές επιθέσεις (υπολογιζομένων κάποιων υποσυγκροτημάτων ως ξεχωριστών οχυρών) μόνο πέντε καταλήφθηκαν από τους εισβολείς, ενώ ένα εκκενώθηκε. Μέχρι την οριστική κατάθεση των όπλων από ελληνικής πλευράς στην Ανατολική Μακεδονία, 18 οχυρά συνέχιζαν να μάχονται και να αποκρούουν τους Γερμανούς.

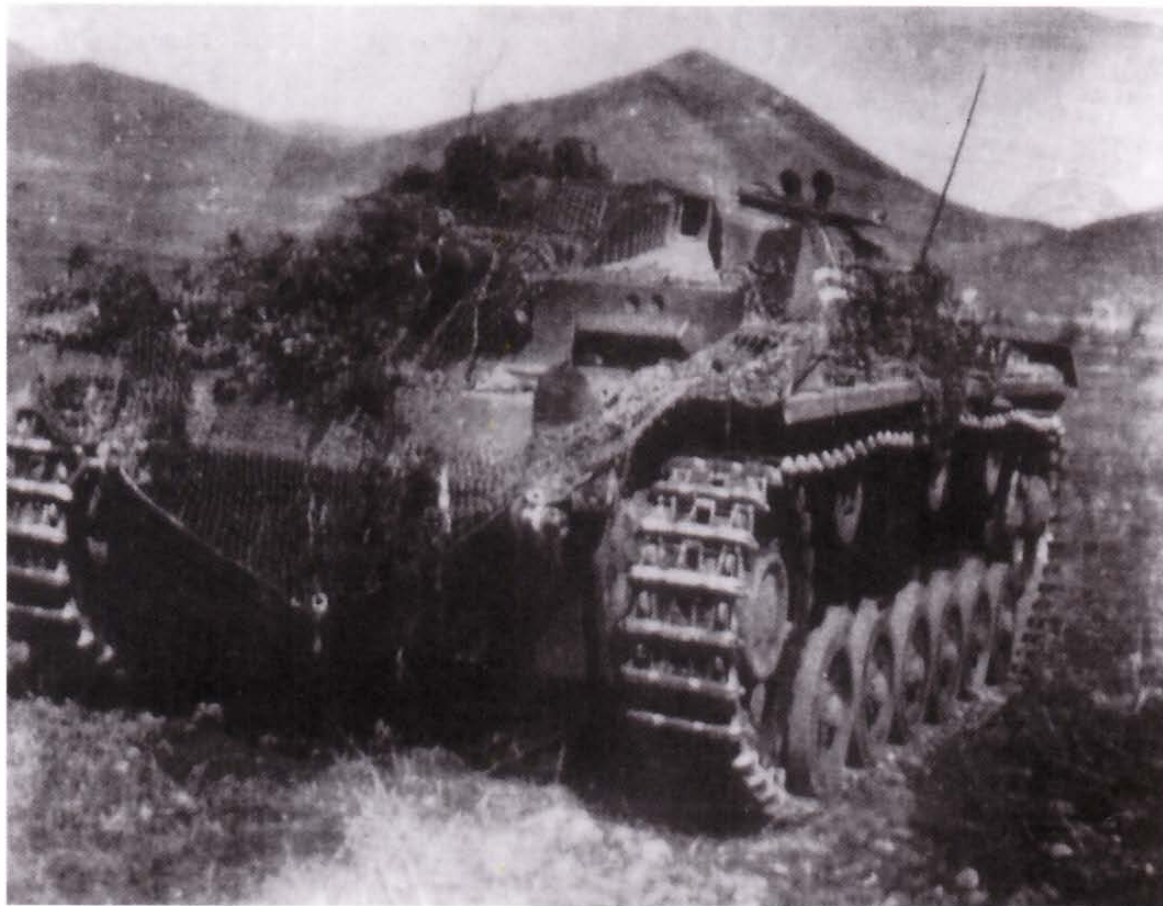
Στον τομέα του Κάτω Νευροκοπίου η 72α Μεραρχία είχε απώλειες περίπου 700 νεκρούς και τραυματίες, χωρίς να έχει καταφέρει να μειώσει στο ελάχιστο την μαχητική ισχύ των ελληνικών οχυρών. Το ηθικό των Ελλήνων παρέμενε ακμαιότατο και μάλιστα ακόμη και μετά την συνθηκολόγηση του ΤΣΑΜ οι υπερασπιστές των οχυρών αρνούνταν να δεχθούν την πραγματικότητα και ήταν διατεθειμένοι να συνεχίσουν να μάχονται. Οι Γερμανοί είχαν επιχειρήσει την επίθεσή τους χωρίς να γνωρίζουν την πραγματική ισχύ των ελληνικών αμυντικών γραμμών και συνεπώς το υψίπεδο του Νευροκοπίου είχε αποδειχθεί τόπος θανάτου γι' αυτούς.

Οι Γερμανοί κατάφεραν να διαβούν τον Νέστο από ανατολικά μόλις το πρωί της 10ης Απριλίου, όταν ήδη επίσημα είχε επέλθει κατάπαυση του πυρός. Για να το καταφέρουν αυτό είχαν χρειασθεί συνεχείς ενισχύσεις πυροβολικού και μηχανοκίνητων δυνάμεων και τελικά μετά την γνωστοποίηση της κατάπαυσης του πυρός τα ελληνικά τμήματα είχαν εγκαταλείψει τις θέσεις τους χωρίς να εκδιωχθούν από τους Ναζί. Μετά την συνθηκολόγηση του ΤΣΑΜ το XXX Σώμα Στρατού κατέλαβε και τις νήσους του Αιγαίου, χωρίς δυσκολίες, αφού οι φρουρές των νήσων δεν ήταν σε θέση να προτάξουν ουσιαστική αντίσταση αλλά δεν υπήρχε πλέον και λόγος αντίστασης. Οι περισσότερες δυσκολίες, τις οποίες αντιμετώπισαν οι κατακτητές σχετιζονταν με την διαθεσιμότητα επαρκών πλωτών μέσων για την μεταφορά των στρατευμάτων τους στις διάφορες νήσους. Στις Κυκλάδες και στις Σποράδες αναπτύχθηκαν προσωρινά αερομεταφερόμενες δυνάμεις και τμήματα της 6ης Ορεινής Μεραρχίας.

Η Γερμανική Προέλαση προς Κεντρική Μακεδονία και Θεσσαλονίκη

Στα δυτικά της «Γραμμής Μεταξά» η ελληνική αμυντική διάταξη συνίστατο σε τρεις διαδοχικές ανεξάρτητες γραμμές, η μία πίσω από την άλλη. Οι γραμμές αυτές αποτελούνταν από έργα εκστρατείας και η αποτελεσματικότητά τους εναντίον ισχυρών μηχανοκίνητων δυνάμεων ήταν περιορισμένη. Η πρώτη γραμμή μάλιστα δεν διέθετε καν βαρέα όπλα και τα πολυβόλα,

**Γερμανικό πυρο-
βόλο εφόδου
StuG III στην
Μακεδονία.**
(Β. Νικόλτσιος,
Α. Χαδιά, «Ρού-
πελ. Το οχυρό
της ιστορίας
και της μνήμης»)

τα οποία διέθεταν τα ελληνικά τμήματα σε αυτήν, ήταν απηρχαιωμένα. Η δεύτερη γραμμή ήταν ισχυρότερη με σκυρόδετα διπλά και τριπλά πολυβολεία. Η τρίτη γραμμή ευρισκόταν στις πλαγιές του όρους Κρούσια, αλλά κατά την εποχή της επίθεσης δεν είχε ακόμη ολοκληρωθεί. Διέθετε πάντως περίπου 140 σκυρόδετα έργα, αλλά λίγα βαρέα όπλα.

Εναντίον αυτών των γραμμών επιτέθηκε η 6η Ορεινή Μεραρχία με ισχυρή προπαρασκευή πυροβολικού. Η γερμανική επίθεση από την αρχή είχε θετικά αποτελέσματα και από νωρίς το πρωί της πρώτης ημέρας της επίθεσης καταλήφθηκαν τα μεθοριακά ελληνικά φυλάκια. Στις 10.30 ο κύριος όγκος του 143ου Συντάγματος Ορεινών Κυνηγών είχε καταλάβει την σιδηροδρομική γραμμή στην κοιλάδα του Κουμλή και ανέμενε την προχώρηση του γειτονικού 141ου Συντάγματος Ορεινών Κυνηγών. Αυτό όμως είχε συναντήσει ισχυρή αντίσταση, καθώς οι Έλληνες δεν αιφνιδιάσθηκαν και έδειξαν ότι ανέμεναν την επίθεση και ήταν έτοιμοι να την αντιμετωπίσουν. Ιδιαίτερα σκληρή αντίσταση προτάχθηκε εναντίον του III/141 Τάγματος από συγκρότημα πολυβολείων, τα οποία ευρίσκονταν στις πλαγιές των υψωμάτων. Ενώ η γερμανική επίθεση συντριβόταν, το ελληνικό πυρ συγκεντρώθηκε προς τα παραμεθόρια υψώματα με σκοπό να ανακόψουν την εξέλιξη της επίθεσης

και την όλη ανάπτυξη του γερμανικού συντάγματος. Τα ελληνικά πυρά κατευθύνονταν από παρατηρητήριο, το οποίο ευρισκόταν 80 μέτρα αριστερά του αυχένος Δεμίρ Καπού. Το παρατηρητήριο αυτό διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην αρχική απόκρουση των γερμανικών επιθέσεων, αλλά δυστυχώς αργότερα εντοπίσθηκε και καταστράφηκε.

Τα άλλα δύο τάγματα του συντάγματος κατάφεραν να προωθηθούν προς τις ελληνικές θέσεις και άρχισαν να τις σφυροκοπούν με πυρά πυροβολικού. Ο αγώνας συνεχίσθηκε σκληρότατος. Τα τμήματα του 141ου Συντάγματος ήταν υποχρεωμένα να εμπλέκονται σε πολύωρες βίαιες συγκρούσεις σχεδόν εξ επαφής. Η κατάληψη κάθε ελληνικού αμυντικού έργου επιτυγχανόταν με ιδιαίτερες δυσκολίες. Οι ελληνικές θέσεις εξουδετερώνονταν μόνο κατόπιν προσβολής των φατνωμάτων. Επίσης οι Γερμανοί χρησιμοποιούσαν τμήματα σκαπανέων με φλογοβόλα και εκρηκτικές γομώσεις αλλά ο εντοπισμός των ελληνικών οχυρών θέσεων δεν ήταν εύκολος λόγω της άριστης παραλλαγής και απόκρυψης αυτών.

Τα ελληνικά τμήματα συνέχιζαν να μάχονται μέχρι την τελευταία σφαίρα και κατά γερμανική παραδοχή σε καμμία περίπτωση δεν παραδίνονταν πριν εξαντληθεί κάθε μέσο αντίστασης. Μέχρι το απόγευμα όμως η προ-

Γερμανοί στρατιώτες αναμένοντας την ολοκλήρωση της προπαρασκευής πυροβολικού πριν εξορμήσουν εναντίον ελληνικών θέσεων.

(Β. Νικόλτσιος, Α. Χαδιά, «Ρούπελ. Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης»)

ική ελληνική αντίσταση είχε καμφθεί. Έτσι κατά την πρώτη ημέρα της εισβολής ολοκληρώ η 6η Ορεινή Μεραρχία είχε υπερβεί το όρος Μπέλες, είχε διασπείρει την ελληνική άμυνα σε δύο σημεία και ο κύριος όγκος της ήταν έτοιμος να συνεχίσει την προέλαση από την κοιλάδα Κουμλή.

Λόγω αυτής της εξέλιξης η διοίκηση του ΤΣΑΜ διέταξε όπως η XVIII Μεραρχία Πεζικού αποσύρει όλα τα τμήματα τα οποία ευρίσκονταν εκτός των οχυρών στα δυτικά του Στρυμόνα προς την ανατολική όχθη του ποταμού. Έτσι η 5η Ορεινή Μεραρχία δεν συνάντησε αντίσταση κατά την προέλασή της την επομένη. Με την κάθοδο των Γερμανών στην πεδιάδα της Ροδόπολης η αριστερή πτέρυγα της Ομάδας Μεραρχιών του Ελληνικού Στρατού αντιμετώπιζε σοβαρή απειλή. Δύο λύσεις υπήρχαν για την αντιμετώπισή της:

α) Να αποκατασταθεί η γραμμή αντίστασης με αντεπιθέσεις από την τοποθεσία Κρουσίων προς την περιοχή της Ροδόπολης και από την περιοχή Λέσιτσας – Σουλτανίτσας προς την περιοχή Ποποτλίβιτσα – Ιστίμπεν.

β) Να συπτυχθούν οι υπόλοιπες δυνάμεις της XVIII Μεραρχίας Πεζικού στην περιοχή Στρυμών – Λίμνη Κερκίνη με συνδυασμό του αριστερού πλευρού της με την τοποθεσία Κρουσίων. Τα οχυρά θα αμύνονταν με ό,τι μέσον διέθεταν, μέχρις εσχάτων.

Η πρώτη λύση ήταν προτιμότερη αλλά ούτε το ΤΣΑΜ ούτε η Ομάς Μεραρχιών διέθεταν τις απαραίτητες δυνάμεις, συνεπώς αναγκαστικά ακολουθήθηκε η δεύ-

τερη λύση.

Η XIX Μηχανοκίνητη Μεραρχία, στην οποία υπάχθηκε στην συνέχεια το Απόσπασμα Κρουσίων, ανέλαβε την αποστολή της απόφραξης της κοιλάδας Χόντζια, αλλά οι δυνάμεις της δεν επαρκούσαν για την υπεράσπιση ενός μετώπου περίπου 30 χιλιομέτρων. Αυτό ήταν μία εξαιρετικά άτυχη συγκυρία, γιατί η 6η Ορεινή Μεραρχία, ευρισκόμενη αρκετά εμπρός από τις υπόλοιπες γερμανικές δυνάμεις ήταν ουσιαστικά απομονωμένη και τυχόν ισχυρή αντεπίθεση εναντίον της θα είχε αρνητικά αποτελέσματα για τους εισβολείς. Μία τέτοια επιχείρηση όμως θα απαιτούσε ισχυρές μηχανοκίνητες δυνάμεις και σοβαρή αεροπορική υποστήριξη. Η XIX Μηχανοκίνητη Μεραρχία δεν διέθετε τίποτε από αυτά, ενώ ταυτόχρονα στο δυτικό πλευρό και στα νώτα του ΤΣΑΜ εκδηλωνόταν μία ακόμη θανάσιμη απειλή, από την ανεμπόδιστη προέλαση της 2ας Τεθωρακισμένης Μεραρχίας.

Η XIX Μηχανοκίνητη Μεραρχία σύμφωνα με την ανάπτυξή της ήταν υποχρεωμένη να αμυνθεί προς δύο κατευθύνσεις ταυτόχρονα (6η Ορεινή Μεραρχία και 2α Τεθωρακισμένη Μεραρχία), με δυνάμεις τελείως ανεπαρκείς. Οι αναμενόμενες στις 7 Απριλίου ενισχύσεις δεν κατόρθωσαν ποτέ να φθάσουν στην περιοχή Κρουσίων, ενώ το ΤΣΑΜ είχε ζητήσει την συνδρομή της Βρετανικής 1ης Τεθωρακισμένης Ταξιαρχίας, η οποία ευρισκόταν δυτικά του Αξιού αλλά και την παρέμβαση της RAF. Τα αιτήματα αυτά δεν εισακούσθηκαν αφού το

Πυροβόλο εφόδου της Γερμανικής 5ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας στην Μακεδονία. (Β. Νικόλτσιος, Α. Χαδιά, «Ρούπελ. Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης»)

ελληνικό Γενικό Στρατηγείο ενημέρωσε ότι οι Σύμμαχοι αδυνατούσαν να κινηθούν. Έτσι ενώ οι Γερμανοί προχωρούσαν ακάθεκτοι, οι Βρετανοί απλώς παρακολουθούσαν, μη επιθυμώντας προφανώς να διακινδυνεύσουν αλλά και μη προσφέροντας καμμία ουσιαστική βοήθεια όταν υπήρχαν ακόμη έστω θεωρητικές ελπίδες αναχαίτισης των εισβολέων. Οι Βρετανοί προφανώς θεωρούσαν μάταιη την πρόταση αντίστασης σε αυτή την περιοχή, καθώς η υπεροχή των Γερμανών σε τεθωρακισμένες μονάδες ήταν αναμφισβήτητη και επίσης η απαραίτητη αεροπορική υποστήριξη απλώς δεν υπήρχε.

Έτσι η 6η Ορεινή Μεραρχία ενισχύθηκε και ετοιμάσθηκε για την προσβολή των ελληνικών θέσεων στις 8 Απριλίου. Αυτή εκδηλώθηκε το απόγευμα, ενώ είχε προηγηθεί αεροπορικός βομβαρδισμός. Στην συνέχεια ακολούθησε βομβαρδισμός από το γερμανικό πυροβολικό και με συνθήκες περιορισμένης ορατότητας οι επιτιθέμενοι προσέβαλαν τις ελληνικές θέσεις. Η ελληνική αντίσταση δεν ήταν η πρόεπουσα για να αποκρουσθεί η επίθεση και μέχρι την νύχτα 8/9 Απριλίου η άμυνα στην τοποθεσία Κρουσίων είχε εξουδετερωθεί πλήρως. Κάποιες προσπάθειες από τμήματα της XIX Μηχανοκίνητης Μεραρχίας δεν έφεραν αποτελέσματα. Στην συνέχεια επικράτησε σύγχυση στις ελληνικές γραμμές λόγω αντιφατικών εντολών από το ΤΣΑΜ και σπουδής

ελληνικών τμημάτων να εγκαταλείψουν τις θέσεις τους και ο διοικητής της μεραρχίας Υποστράτηγος Λιούμπας διέταξε την σύμπτυξη ανατολικά του Κιλκίς.

Στις 9 Απριλίου η 6η Ορεινή Μεραρχία συνέχιζε την προέλασή της, έχοντας διασπάσει οριστικά την ελληνική άμυνα δυτικά της «Γραμμής Μεταξά». Το μεσημέρι τμήματά της ενώθηκαν με τμήματα της 2ας Τεθωρακισμένης Μεραρχίας έξω από το Κιλκίς. Στις 10 Απριλίου η μεραρχία έφθασε στον Αξιό, όπου παρέλαβε προγεφύρωμα, το οποίο ήδη είχε δημιουργήσει η 2α Τεθωρακισμένη Μεραρχία.

Εισερχόμενη στην Γιουγκοσλαβία από την Βουλγαρία το πρωί της 6ης Απριλίου, η 2α Τεθωρακισμένη Μεραρχία προέλασε χωρίς ουσιαστική αντίσταση από την κοιλάδα του Στρυμώνα. Οι καθυστερήσεις που αναγκάσθηκε να έχει η μεραρχία οφείλονταν περισσότερο σε ανατινάξεις της οδικής αρτηρίας και γεφυρών, ναρκοπέδια και γενικά δυσμενείς εδαφικές συνθήκες. Στις 7 Απριλίου πάντως ο πρώτος αντικειμενικός στόχος, η κατάληψη της πόλης Στρούμιτσα είχε επιτευχθεί. Την ίδια ημέρα γιουγκοσλαβική αντεπίθεση αποκρούσθηκε χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες. Στις 8 Απριλίου η μεραρχία εισήλθε σε ελληνικά εδάφη χωρίς να μπορέσει η Ελληνική XIX Μηχανοκίνητη Μεραρχία να την εμποδίσει, καθώς δεν διέθετε την απαραίτητη ισχύ αλλά δεν είχε

Γερμανικά άρματα στην παραλιακή οδό της Θεσσαλονίκης.
(Β. Νικόλτσιος, Α. Χαδιά, «Ρούπελ. Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης»)

προλάβει επίσης να αναπτυχθεί κανονικά για να αποφράξει την κοιλάδα του Αξιού, ενώ όπως προαναφέραμε οι Βρετανοί αρνήθηκαν να κινηθούν προς αυτή την κατεύθυνση. Συνεπώς η ανάπτυξη ελληνικών δυνάμεων δυτικά της λίμνης Δοϊράνης δεν είχε υλοποιηθεί και η Ελληνική ΧΙΧ Ομάς Αναγνωρίσεως, η οποία είχε διαταχθεί να απαγορεύσει τις διαβάσεις των συνόρων μέχρι την άφιξη ενισχύσεων, ήταν υποχρεωμένη τώρα να εγκαταλείψει τις θέσεις της σε υψώματα νότια της λίμνης. Το αποσυρόμενο από το όρος Κρούσια 193ο Μηχανοκίνητο Σύνταγμα συγκράτησε αρχικά γερμανική επίθεση από τα νότια του στην περιοχή της κωμόπολης Αμάραντα αλλά στην συνέχεια μετά από νέα επίθεση διαλύθηκε. Οι ενισχύσεις οι οποίες απεστάλησαν από την Θεσσαλονίκη επίσης δεν κατόρθωσαν να ανακόψουν την γερμανική προέλαση.

Η διοίκηση του ΤΣΑΜ έλαβε διαταγή του Αρχιστρατήγου Παπάγου να αμυνθεί μέχρις εσχάτων και να μη συμπυκνωθεί πριν εξαντληθούν όλες οι δυνατότητες για άμυνα. Το ΤΣΑΜ προκειμένου να εκτελέσει αυτή την διαταγή είχε διαθέσει το σύνολο των εφεδρειών του αλλά δεν μπόρεσε να συγκρατήσει την γερμανική προέλαση προς την Θεσσαλονίκη. Από τις 8 Απριλίου ήταν φανερό ότι η κατάληψη της πόλης από τους Γερμανούς ήταν ζήτημα χρόνου. Το μεσημέρι αυτής της ημέρας φαινόταν επιτακτική νέα σύμπτυξη προς Δυσμάς. Οι Βρετανοί όμως το απόγευμα άρχισαν να ανατινάζουν τις γέφυρες του Αξιού αποκόπτοντας ουσιαστικά τις διόδους διαφυγής των ελληνικών τμημάτων. Η διοίκηση του ΤΣΑΜ διαμαρτυρήθηκε προς το Γενικό Στρατηγείο με συνεχείς αναφορές, αλλά δεν έλαβε καμία απάντηση. Έτσι λοιπόν οι Βρετανοί με μία εξόχως «συμμαχική ενέργεια» δεν άφηναν περιθώρια στις ελληνικές δυνάμεις για ανασύνταξη, λίγες ημέρες όμως αργότερα θα απαιτούσαν την συνέχιση της αντίστασης από ελληνικής πλευράς προκειμένου να διαφύγουν τα δικά τους στρατεύματα. Η εναλλακτική για το ΤΣΑΜ λύση, ήταν η

προσπάθεια εκκένωσης από λιμένες της Χαλκιδικής και της Ανατολικής Μακεδονίας αλλά τα διαθέσιμα σκάφη δεν επαρκούσαν, ενώ οι κινήσεις των ελληνικών τμημάτων θα εντοπιζονταν σίγουρα από την Γερμανική Αεροπορία με θανάσιμα αποτελέσματα. Το Γενικό Στρατηγείο, βλέποντας το απελπιστικό της κατάσταση εξουσιοδότησε την διοίκηση του ΤΣΑΜ να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις με τον εχθρό αλλά να συνεχισθεί η αντίσταση μέχρι αυτές να ολοκληρωθούν.

Ουσιαστικά ο σκοπός αντίστασης του ΤΣΑΜ είχε πάψει να υπάρχει. Αυτός ήταν η επιβράδυνση της γερμανικής προέλασης προς την τοποθεσία του Βερμίου. Όμως ήδη υπήρχαν δύο δίοδοι από τις οποίες οι εισβολείς κατευθύνονταν προς τα εκεί. Μία από την κοιλάδα του Αξιού και μία από την κοιλάδα του Μοναστηρίου. Έτσι στις 9 Απριλίου η 2α Τεθωρακισμένη Μεραρχία εισήλθε στην Θεσσαλονίκη, ουσιαστικά ανενόχλητη. Στην συνέχεια στην πόλη αναπτύχθηκε η 50ή Μεραρχία Πεζικού, η οποία παρέμεινε εκεί μέχρι την λήξη της εκστρατείας.

Η Γερμανική Προέλαση στην Δυτική Ελλάδα

Στις 9 Απριλίου, μετά την κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας παρουσιαζόταν ορατός ο κίνδυνος της υπερφάλαγγισης του ελληνο-βρετανικού Συγκροτήματος W, το οποίο κατείχε την γραμμή Καϊμακτσαλάν - Βέρμιο - Όλυμπος και επίσης κινδύνευαν προς τα αριστερά τα νότια του αλβανικού μετώπου. Αποφασίσθηκε λοιπόν να αποσυρθεί το Συγκρότημα W από τις μέχρι τότε θέσεις και να μετατοπισθεί η αμυντική γραμμή στα δυτικά με μέτωπο προς Βορρά. Το κενό που θα εδημοουργείτο θα καλυπτόταν από την μεραρχία ιππικού, η οποία είχε ως αποστολή την απόφραξη του μετώπου στην γραμμή λίμνη Πρέσπα - Φλώρινα ενώ θα προωθούνταν τα βρετανικά άρματα μάχης προς το Μοναστήρι ώστε να οργανωθεί η άμυνα στο Κλειδί. Το όλο μέτωπο που θα έπρεπε να καλύψουν επτά ελληνικά τάγματα πεζικού και τρία συντάγματα πυροβολικού, είχε ανάπτυγμα περίπου 20 χιλιομέτρων. Προς το Κλειδί είχε διαταχθεί να μετακινηθεί και η Αυστραλιανή 6η Μεραρχία, ενώ ανατολικά της λίμνης Βεγορίτιδας η Ελληνική ΧΧ Μεραρχία είχε στραφεί προς την Έδεσσα, για να κλείσει τα περάσματα προς τους Πύργους, καθώς οι Γερμανοί ήδη προχωρούσαν προς αυτή την κατεύθυνση.

Είχε συμφωνηθεί επίσης μεταξύ της ελληνικής και της βρετανικής διοίκησης όπως από τις 11 Απριλίου οι Βρετανοί συνδεθούν δυτικά της Βεύης με την Μεραρχία Ιππικού. Οι Βρετανοί όμως τελικά εδήλωσαν ότι δεν επιθυμούσαν να επεκτείνουν τις θέσεις τους στην στενωπό του Κλειδίου δυτικότερα. Προφανώς η βρετανική διοίκηση δεν πίστευε ότι μπορούσε να κρατηθεί αυτό το μέτωπο. Έτσι, μεταξύ των συμμαχικών τμημάτων στο

Ομάδα πολυβόλου της «Λαϊμψταντάρτε» σε κάποιο ελληνικό βουνό.

Κλειδί (Αυστραλιανό Τακτικό Συγκρότημα Μακάυ) και της Μεραρχίας Ιππικού, προωθήθηκε η 21η Εφεδρική Ταξιαρχία του Ελληνικού Στρατού.

Ταυτόχρονα έπρεπε να συμπτυχθούν και οι ελληνικές δυνάμεις στην Αλβανία προ του κινδύνου του εγκλωβισμού τους. Εδάφη, τα οποία είχαν κυριευθεί με αίμα και υπεράνθρωπες θυσίες και είχαν κρατηθεί μέσα στο βαρυχείμωνο έπρεπε να αφηθούν στα χέρια του ηττημένου εχθρού. Ήδη από την 9η Απριλίου είχε διαταχθεί η εκκένωση της Κορυτσάς από πολεμικό υλικό. Η γενική σύμπτυξη σχεδιαζόταν να γίνει στην γραμμή Κορυτσά - Καστοριά - Γρεβενά και γι' αυτό έπρεπε το Κλειδί να κρατηθεί πάση θυσία. Διαφορετικά οι δυνάμεις του ΤΣΚΜ, που βρίσκονταν ανατολικά της οδικής αρτηρίας Μοναστήρι - Κοζάνη για να καλύψουν την σύμπτυξη, θα αποκόπτονταν πλήρως.

Η XIII Μεραρχία, η οποία αποτελούσε την δεξιά πτέρυγα του ΤΣΔΜ διατάχθηκε να εξασφαλίσει την ορεινή περιοχή ανάμεσα στις λίμνες Μεγάλη Πρέσπα και Αχρίδα. Στην συνέχεια η σύμπτυξη θα ολοκληρωνόταν στην γραμμή Όλυμπος - ποταμός Βενέτικος - Ορλιάκα - Ιόνιο Πέλαγος. Με αυτή την κίνηση εκτιμάτο ότι το μικρότερο μέτωπο σε αυτή την γραμμή θα μπορούσε να κρατηθεί καλύτερα από τις ελληνο-βρετανικές δυνάμεις.

Η γερμανική προέλαση ήταν ταχεία. Στις 10 Απριλίου οι κατακτητές μπήκαν στην Φλώρινα και την επομένη η πίεσή τους έγινε εντονότερη. Στις 12 Απριλίου δόθηκε η διαταγή στο ΤΣΔΜ και στο ΤΣΗ για γενική υποχώρηση. Οι τρεις από τις τέσσερις μεραρχίες του ΤΣΔΜ ξεκίνησαν να κατευθύνονται προς τον Αλιάκμονα ενώ η

XVI Μεραρχία θα έπιανε τα στενά του Κιάφε Κιάριτ μαζί με την I Μεραρχία για να καλύψουν την σύμπτυξη του ΤΣΗ, το οποίο θα ξεκινούσε την νύχτα 13/14 Απριλίου.

Το γερμανικό σχέδιο προέβλεπε όπως η 73η Μεραρχία Πεζικού διευρύνει το ρήγμα, το οποίο ήδη είχε δημιουργηθεί. Το XI Σώμα γενικότερα θα κατευθυνόταν προς την Κοζάνη ώστε σε συνεργασία με το XVIII Σώμα από ανατολικά να περικυκλώσουν τις βρετανικές δυνάμεις και κινήθηκε νοτιοδυτικά. Η 73η Μεραρχία κινήθηκε νοτιοδυτικά. Οι προσπάθειες της Μεραρχίας Ιππικού να την αναχαιτίσει δεν απέδωσαν και στις 15 Απριλίου κατέλαβε την κωμόπολη Βατοχώρι, σημαντικό συγκοινωνιακό κόμβο. Στις 16 Απριλίου πραγματοποιήθηκε επαφή με τα προπορευόμενα τμήματα της «Λαϊμψταντάρτε», τα οποία είχαν καταλάβει την διάβαση του Κλειδίου.

Η διάβαση «Κλειδί» ήταν το κρίσιμο σημείο, από το οποίο οι Γερμανοί όφειλαν να περάσουν για να ξεχυθούν προς την Δυτική Μακεδονία και Ήπειρο. Την φύλαξή του είχαν αναλάβει τμήματα της Αυστραλιανής μεραρχίας. Οι οδικές αρτηρίες, οι οποίες οδηγούσαν προς την διάβαση ήταν καλυμμένες από πυκνά ναρκοπέδια, συνεπώς επίθεση με μηχανοκίνητες δυνάμεις έπρεπε να αποκλεισθεί. Τα τμήματα τα οποία θα ενεργούσαν την έφοδο ουσιαστικά ενήργησαν ως ορεινές μονάδες με υποστήριξη πυροβολικού. Η «Λαϊμψταντάρτε» τέθηκε επικεφαλής της γερμανικής επίθεσης. Καθώς το πεζικό των Ες Ες σκαρφάλωνε στις βραχώδεις πλαγιές, οι σκαπανείς με ταχείς ρυθμούς καθάριζαν τις ορεινές οδούς από τις νάρκες, δίνοντας έτσι την δυνατότητα σε πυρο-

«Άνδρες της «Λαϊμπσταντάρτε» σε ορεινή διάβαση κάποιου ελληνικού βουνού. Το είδος του μεταγωγικού που χρησιμοποιούν ήταν το πιο αξιόπιστο γι' αυτές τις εδαφικές συνθήκες.

βόλα εφόδου να προσθέσουν το πυρ τους σε αυτό των πυροβόλων των 88 χλστ., τα οποία υποστήριζαν την επιχείρηση κατάληψης της διάβασης. Η αντίσταση των αμυνόμενων ήταν σθεναρή, αλλά όχι αρκετή για να ανακόψει την ένταση της εφόδου. Το πρωί της 11ης Απριλίου τα γερμανικά τμήματα είχαν ήδη φθάσει στην έξοδο της διάβασης. Οι Βρετανοί επεχείρησαν αντεπίθεση με άρματα αλλά τα πυροβόλα των 88 χλστ. τα αντιμετώπισαν με επιτυχία και η συμμαχική προσπάθεια απέτυχε. Στην συνέχεια η υποχώρηση μετατράπηκε σε φυγή. Η αποχώρηση των συμμαχικών δυνάμεων από το Κλειδί δεν γνωστοποιήθηκε στην Μεραρχία Ιππικού, της οποίας η δεξιά πλευρά (21η Ταξιαρχία) υποτίθεται ότι συνδεόταν με την αριστερή πλευρά του Συγκροτήματος Μακάου. Συνεπώς, προ τετελεσμένων γεγονότων ήταν αναγκα-

σμένη να συμπτυχθεί και αυτή.

Με την διάβαση ανοιχτή, η 9η Τεθωρακισμένη Μεραρχία είχε ανοιχτό δρόμο για να κινηθεί προς Νότο, ενώ η «Λαϊμπσταντάρτε» στράφηκε προς την Καστοριά.

Έτσι οι βόρειες δυνάμεις του Συγκροτήματος W έχασαν την μάχη του Κλειδιού και η κατάρρευση του μετώπου επιταχύνθηκε. Μεταξύ ελληνικών και βρετανικών δυνάμεων δεν υπήρχε ουσιαστική συνεργασία. Η ελληνική διοίκηση ενδιαφερόταν περισσότερο για την σύμπτυξη του ΤΣΔΜ ενώ οι Βρετανοί ενδιαφέρονταν για τις θέσεις τους στον Αλιάκμονα και στην συνέχεια οι κινήσεις τους θα αποσκοπούσαν περισσότερο στην εξασφάλιση της απαγκίστρωσής τους από την Ελλάδα με όσο το δυνατόν λιγότερες απώλειες. Τα ελληνικά τμήματα αναγκάζονταν τώρα να συμπτύσσονται κάτω από χιονοθύελλες με αδιάκοπες κοπιαστικές πορείες για να οργανωθεί μία ακόμη γραμμή άμυνας στην Κλεισούρα. Η κίνηση αυτή ήταν μέρος του σχεδίου του Στρατηγού Γουίλσον, ο οποίος είχε αποφασίσει ελιγμό εκκένωσης της τοποθεσίας Βερμίου και εγκατάστασης σε νέα τοποθεσία στην γραμμή Όλυμπος – Αλιάκμων – όρος Βούρινος – όρος Σινάτισκο. Η κίνηση του ΤΣΚΜ (ΧΧ και ΧΙΙ Μεραρχίες) έγινε όμως με δύσκολες συνθήκες, γιατί θεωρητικά αυτή θα καλυπτόταν από τις συμμαχικές δυνάμεις στο Κλειδί, οι οποίες όμως ήδη είχαν απωθηθεί από την θέση αυτή από τις 12 Απριλίου. Η εγκατάλειψη της τοποθεσίας Βερμίου και με τον τρόπο που έγινε θα αποδεικνυόταν μοιραία και για τις συνέπειες αυτής οι δύο πλευρές (ελληνική και βρετανική) στην συνέχεια θα έριχναν τις ευθύνες η μία στην άλλη. Ήταν πάντως μία ακόμη ένδειξη ότι οι Βρετανοί ουσιαστικά δεν ενδιαφέρονταν να προσπαθήσουν να σταματήσουν τους Γερμανούς, όντες πεπεισμένοι, ότι αυτό ήταν ανέφικτο. Γενικά ο συντονισμός μεταξύ των ελληνικών και βρετανικών μονάδων ήταν μάλλον ανύπαρκτος όχι μόνο λόγω της διαφοράς γλώσσας. Οι Βρετανοί διέθεταν υψηλό βαθμό κινητικότητας και αποτελεσματικές επικοινωνίες, ενώ οι Έλληνες διέθεταν βραδυκίνητα πεζοπορά τμήματα και πρωτόγονες διαβιβάσεις.

Το ΧΙ Σώμα στράφηκε στην συνέχεια προς την Αλβανία με σκοπό τον εγκλωβισμό των εκεί ευρισκομένων ελληνικών δυνάμεων. Μετά την 73η Μεραρχία και την «Λαϊμπσταντάρτε» ακολουθούσαν οι 9η και 5η Τεθωρακισμένες Μεραρχίες. Η τελευταία κινούμενη από την Κοζάνη κατευθύνθηκε στις 14 Απριλίου προς την στενωπό της Σιάτιστας, την οποία υπεράσπιζε η ΧΙΙ Μεραρχία Πεζικού.

Η διάβαση της Κλεισούρας ήταν σημαντικότερη για την συνέχιση της προέλασης της «Λαϊμπσταντάρτε», ο επόμενος στόχος της οποίας ήταν η Κορυτσά. Ο δρόμος προς τα εκεί περνούσε αναγκαστικά από την διάβαση της Κλεισούρας σε υψόμετρο 1.400 μέτρων. Οι δύο ελληνικές μεραρχίες όμως που επιφορτίστηκαν με το δυσκολότατο έργο της φύλαξης των στενωπών Κλει-

Ο διοικητής της
«Λαϊμπσταντάρ-
τε» Σεπ Ντήτριχ
ενώ εξέρχεται
από κάποιο ελλη-
νικό ξενοδοχείο.

Έλληνες πυροβολητές τάσσουν ένα πεδινό πυροβόλο υπό τις εντολές του λοχαγού τους.

σούρας και Σιάτιστας δεν ήταν ό,τι καλύτερο είχε να επιδείξει ο Ελληνικός Στρατός. Η ΧΧ είχε χάσει τον βαρύ οπλισμό της κατά την μεταφορά της με πρωτόγονα μέσα. Η ΧΙΙ απετελείτο από ετερόκλητα στοιχεία (πυροβολητές, πολιτοφύλακες, τραυματίες του αλβανικού μετώπου, μουσουλμάνους της Θράκης μεγάλων ηλικιών). Επίσης η βιαστική μεταφορά των δύο μεραρχιών από θέσεις, τις οποίες είχαν προετοιμάσει για ένα μήνα περίπου δεν είχε θετικά αποτελέσματα στο ηθικό των ανδρών. Ενδεικτικό της κατάστασης ήταν η λιποταξία 47 οπλιτών του 82ου Συντάγματος Πεζικού στις 11 Απριλίου. Έτσι στην Κλεισούρα έφθασαν μπουλούκια και όχι οργανωμένα στρατιωτικά τμήματα με ελλιπή οπλισμό και χαμηλό ηθικό. Έστω όμως και σε αυτή την κατάσταση προτάχθηκε αξιόλογη άμυνα εναντίον της αφρόκρεμας της γερμανικής πολεμικής μηχανής. Η βρετανική διοίκηση δεν ενδιαφέρθηκε για την κατάσταση των δύο μεραρχιών, οι οποίες μέχρι τότε υπάγονταν στο Συγκρότημα W και φρόντισε μόνο να καλύψει την υποχώρηση του Συγκροτήματος Μακάυ.

Οι αμυντικές θέσεις ήταν καλά οργανωμένες και υποστηρίζονταν από ορεινό πυροβολικό. Επίσης όλες οι ορεινές διαβάσεις προς την Κλεισούρα ήταν κλεισμένες με βράχους και σε πολλά σημεία οι ελληνικές ενέδρες δημιουργούσαν προβλήματα στους επιτιθέμενους. Οι

προσπάθειες των Ελλήνων δεν ήταν βεβαίως ικανές να σταματήσουν τα Βάφφεν Ες Ες, τους δημιουργούσαν όμως συνεχείς καθυστερήσεις.

Οι Γερμανοί άρχισαν να πλησιάζουν την είσοδο της διάβασης καθώς έπεφτε η νύχτα. Αρχικά η έφοδος ήταν επιτυχημένη. Μηχανοκίνητα στοιχεία τα οποία ακολουθούσαν στις στενές ορεινές οδικές αρτηρίες αναγκάστηκαν να σταματήσουν εμπρός σε μία ανατιναγμένη γέφυρα. Τότε δέχθηκαν επίθεση από τους γύρω βράχους με πυρ πολυβόλων και χειροβομβίδες και καθηλώθηκαν, καθώς δεν μπορούσαν να κινηθούν προς καμία κατεύθυνση, αφού δεν υπήρχε χώρος για ελιγμούς. Η ένταση της ελληνικής ενέδρας μεγάλωσε καθώς σε αυτή συμμετείχαν και όλμοι.

Καθώς έπεσε η νύχτα τμήματα μηχανικού της «Λαϊμπσταντάρτε» άρχισαν να ανατινάζουν τις βραχώδεις πλαγιές ώστε να πέφτουν βράχοι μέσα στην κοίτη του χειμάρρου με την ανατιναγμένη γέφυρα. Μετά από κοπιώδεις προσπάθειες, κατά την διάρκεια των οποίων πέτρες μεταφέρονταν με τα χέρια μέσα στην κοίτη, οι Γερμανοί κατάφεραν να δημιουργήσουν ένα είδος αυτοσχέδιας γέφυρας, απ' όπου μπορούσαν να περάσουν κάποια από τα οχήματά τους.

Το γερμανικό σχέδιο ήταν με την κάλυψη του σκότους δύο ομάδες πεζικού να υπερκεράσουν τις ελληνι-

κές θέσεις στις απότομες πλαγιές και να επιτεθούν εναντίον τους από τα νότια. Ταυτόχρονα ο διοικητής του Τάγματος Αναγνώρισης, Ταγματάρχης Μέγιερ (προς το τέλος του πολέμου η φήμη του θα είχε φθάσει σε παγκόσμια επίπεδα) επικεφαλής μικρής ομάδας μάχης με τεθωρακισμένα οχήματα και λίγα πυροβόλα θα επιχειρούσε να διασχίσει την αυτοσχέδια γέφυρα. Παρά τον κίνδυνο απωλείας των πυροβόλων, τα οποία λόγω έλλειψης χώρου έβαλαν ευρισκόμενα στον αέρα, αυτά άρχισαν να βομβαρδίζουν τις πλαγιές και αυτό ήταν και το σύνθημα για την προσπάθεια του πεζικού.

Οι υπερασπιστές της διάβασης εγνώριζαν την σημασία της αποστολής τους, αφού έπρεπε να κρατήσουν όσο περισσότερο γινόταν ώστε τα τμήματα του ΤΣΗ να μπορέσουν να συμπυκνωθούν με ασφάλεια προς Νότο. Η ομάδα μάχης του Μέγιερ δέχθηκε πυκνό πυρ, το οποίο προς στιγμή την καθήλωσε σε μειονεκτική θέση. Εκεί φάνηκαν οι ηγετικές ικανότητές του, όταν με ψυχραιμία έριξε μία χειροβομβίδα πίσω από τους τελευταίους άνδρες της ομάδας, αναγκάζοντάς τους να συνεχίσουν την δύσκολη προσπάθεια. Οι Έλληνες συνέχισαν να αμύνονται με ό,τι μέσα διέθεταν αλλά η υπέρτερη δύναμη πυρός των Γερμανών και η μαχητική τους αξία δεν άργησαν να γείρουν την πλάστιγγα της μάχης προς την γερμανική πλευρά.

Η ΧΧ Μεραρχία κράτησε την Κλεισούρα είκοσι ώρες. Χωρίς αντιαρματικά και αντιαεροπορικά μέσα, χωρίς πυροβολικό, χωρίς αεροπορική κάλυψη, οι ταλαιπωρημένοι Έλληνες φαντάροι αντιμετώπισαν τις ανίκητες έως τότε ορδές του Χίτλερ και διέσωσαν τουλάχιστον την τιμή τους. Τώρα πλέον η στρατιά της Αλβανίας κινδύνευε με περικύκλωση και αιχμαλωσία καθώς το ΤΣΚΜ μετατρεπόταν σε ομάδες φυγάδων. Οι νικητές άρχισαν να υποχωρούν οργανωμένα χωρίς ούτε στην υποχώρησή τους να δώσουν την χαρά της νίκης στους Ιταλούς. Όσοι από τους ήρωες είχαν απομείνει, χωρίς πυροβολικό και με ελάχιστα πυρομαχικά, μέχρι και την 14η Απριλίου απέκρουαν τις ιταλικές επιθέσεις.

Στις 15 Απριλίου (Μεγάλη Τρίτη) μετά την ολοκλήρωση της κατάληψης της Κλεισούρας η 5η Τεθωρακισμένη Μεραρχία κατέδωσε την XII Μεραρχία προς την κωμόπολη Κιβωτός, πέρασε τον Αλιάκμονα και τμήματά της στράφηκαν προς Βορρά στην κατεύθυνση της Νεάπολης για να αποκόψουν την οδό προς Καστοριά. Ο κύριος όγκος της μεραρχίας στράφηκε προς Νότο στην κατεύθυνση της Καλαμπάκας, με σκοπό να υπερφαλαγγήσει τις βρετανικές δυνάμεις.

Στο βόρειο μέτωπο την ίδια ημέρα η XIII Μεραρχία παρατάχθηκε στην μεσημβρινή όχθη της λίμνης της Καστοριάς με υποστήριξη από την Μεραρχία Ιππικού. Αποστολή της να καλυφθεί οδική αρτηρία προς τα Γρεβενά, μέσω της οποίας υποχωρούσαν οι μονάδες του ΤΣΔΜ. Όμως οι Γερμανοί ήδη προχωρούσαν προς Νεάπολη και Γρεβενά, χωρίς αυτό να είναι γνωστό στην

μεραρχία. Αυτή θα ήταν και η μοναδική φορά που θα δινόταν μάχη σε παράταξη εναντίον των γερμανικών δυνάμεων και μάλιστα των κορυφαίων από αυτές, των Βάφφεν Ες Ες της «Λαϊμπσταντάρτε». Η ίδια μεραρχία μόλις την προηγούμενη νύχτα είχε εμπλακεί σε μάχη με τους Ιταλούς στο Τσαγκόνι και μάλιστα έσερνε μαζί της και αιχμαλώτους Βερσαλιέρους.

Δύο κύματα επιθέσεων των Γερμανών αποκρούστηκαν, καθώς οι Έλληνες έστω και σε μάταιο αγώνα δεν έκαναν πίσω. Το τρίτο κύμα πέτυχε να δημιουργήσει ρήγματα στην ελληνική γραμμή. Όσο περνούσε η ώρα η κατάσταση γινόταν από δύσκολη τραγική. Τα ελληνικά πυρομαχικά τελείωναν και οι Γερμανοί σφυροκοπούσαν με όλο και αυξανόμενη λύσσα τις αμυντικές γραμμές. Απέναντι στα γερμανικά τεθωρακισμένα και τα Στούκα, οι Έλληνες είχαν να αντιτάξουν παρωχημένα ατομικά τυφέκια. Καθώς έπεφτε το βράδυ έσπασε και αυτή η αμυντική γραμμή. Αυτή ήταν και η τελευταία μεγάλη σύγκρουση του πολέμου 1940-41 για τα ελληνικά όπλα.

Μετά την κατάληψη από τους Ναζί των στενωπών Κλεισούρας και Σιάτιστας στις 14 Απριλίου και την ουσιαστική διάλυση του ΤΣΚΜ, η κατάσταση έγινε κρίσιμη, με αποκορύφωση την κατάληψη του Άργους Ορεστικού. Έτσι η προγραμματισμένη οδός σύμπτυξης του ΤΣΔΜ προς Γρεβενά και Καλαμπάκα έπαψε να υφίσταται. Αυτή η εξέλιξη ήταν η πρώτη στρατηγική επιτυχία των Γερμανών στην Δυτική Μακεδονία και σηματοδοτούσε την αρχή της εξουδετέρωσης των ελληνικών στρατευμάτων στην Αλβανία. Μετά από αυτή την εξέλιξη επίσης έπαψε κάθε σύνδεσμος μεταξύ ελληνικών και βρετανικών δυνάμεων, με τις τελευταίες να ακολουθούν εντελώς ανεξάρτητες κινήσεις.

Τμήματα του ΤΣΔΜ κινούμενα μεμονωμένα προσπαθούσαν μέσα από δύσβατες ορεινές διαβάσεις να κατευθυνθούν νοτιοδυτικά για να ενωθούν με το ΤΣΗ. Το ΤΣΗ ήδη εκκένωνε την Αλβανία αλλά τα συνωθούμενα τμήματά του στην μοναδική κύρια οδική αρτηρία από Αλβανία προς Ιωάννινα, δέχονταν συνεχείς επιθέσεις από την Λουφτβάφφε. Τμήματα της XI Μεραρχίας Πεζικού, τα οποία είχαν αποστολή να διατηρήσουν ελεύθερη την οδό προς Μέτσοβο, απέτυχαν καθώς από τις 18 Απριλίου εμφανίσθηκαν από την αντίθετη κατεύθυνση τμήματα της «Λαϊμπσταντάρτε». Η ελληνική μεραρχία βεβαίως ήταν αδύνατο να φέρει σε πέρας την αποστολή της γιατί τις τελευταίες ημέρες, ως εφεδρεία του ΤΣΗ, είχε λάβει συνεχείς αλληλοσυγκρουόμενες διαταγές και οι δυνάμεις της είχαν κατακερματισθεί, έχοντας αποσταλεί σε διάφορες κατευθύνσεις. Έτσι στις 15 Απριλίου η μεραρχία ήταν απλωμένη σε βάθος 150 χιλιομέτρων. Τα τμήματά της δεν είχαν επικοινωνία μεταξύ τους, ενώ το πθικό των φαντάρων, πολλοί από τους οποίους ήταν Μακεδόνες, ευρισκόταν σε χειρίστο επίπεδο μετά την κατάληψη της Θεσσαλονίκης και της Μακεδονίας γενικότερα από τους Γερμανούς.

Ελληνική κατάρρευση

Ο διοικητής της
«Λαϊμπσταντάρ-
τε» Σεπ Ντήτριχ
ανάμεσα σε
Έλληνες φαντά-
ρους μετά την
συνθηκολόγηση.

Παράδοση των Τμημάτων Στρατιάς Ηπείρου και Δυτικής Μακεδονίας

Ο Ελληνικός λαός στην ηπειρωτική Ελλάδα αγνοούσε την πραγματική εξέλιξη των εκθροισμάτων. Έβλεπε τους Γερμανούς να προχωρούν με ταχείς ρυθμούς και δεν μπορούσε να αντιληφθεί ότι έστω κι έτσι η καθυστέρηση για τις σιδερόφρακτες φάλαγγες του Χίτλερ ήταν ήδη σημαντική και ότι τα ελληνικά στρατεύματα δεν είχαν πάψει στιγμή να μάχονται με ηρωισμό και αυταπάρνηση. Απλώς μάχονταν εναντίον του καλύτερου στρατού του κόσμου. Η απογοήτευση δεν άργησε να φανεί. Η συνέχιση της αντίστασης φαινόταν να είναι μάταιη. Βλέποντας τα πράγματα ψυχρά, η κατάσταση ήταν όντως έτσι. Η συνέχιση του αγώνα είχε νόημα μόνο εάν την δούμε στα πλαίσια της ευρύτερης παγκόσμιας σύρραξης και των υποχρεώσεων της Ελλάδας απέναντι στους Βρετανούς, οι οποίοι όμως από την πλευρά τους, δεν είχαν μπορέσει ή δεν είχαν θελήσει να παράσχουν ουσιαστική βοήθεια

προς την Ελλάδα. Η θέση της ελληνικής ηγεσίας ήταν όμως ότι η αντίσταση και συνεπώς η αιματοχυσία θα έπρεπε να συνεχισθεί ακόμη και όταν αυτή θα είχε ως μόνο αποτέλεσμα την επιτυχημένη αποχώρηση των βρετανικών στρατευμάτων από την χώρα. Την θέση αυτή δεν συμμερίζονταν όλοι οι διοικητές των μεγάλων μονάδων στην Ήπειρο και στην Δυτική Μακεδονία.

Οι Γερμανοί μετά την διάσπαση του μετώπου δεν στράφηκαν προς την Ήπειρο, εκεί όπου ήταν συγκεντρωμένος ο κύριος όγκος του Ελληνικού Στρατού. Αντιθέτως επιδόθηκαν σε αγώνα δρόμου προς τον Νότο με προφανή σκοπό την διάλυση των βρετανικών δυνάμεων. Αυτό φυσικά ήταν προφανές και για τους Βρετανούς, οι οποίοι από τις 11 Απριλίου κατέστησαν σαφές ότι ανέμεναν από τους Έλληνες να συνεχίσουν να μάχονται μέχρι τα στρατεύματά τους να καταφέρουν να αποχωρήσουν από την ηπειρωτική Ελλάδα. Η ελληνική ηγεσία λοιπόν (κυβέρνηση και βασιλεύς) δεν άργησε να έλθει σε σύγκρουση με στρατιωτικούς ηγέτες, οι οποίοι

αναμφίβολα μέχρι τότε είχαν επιτελέσει στο ακέραιο το καθήκον τους και τώρα ενδιαφέρονταν για την διάσωση των υπό τις διαταγές τους ανδρών και όχι γι' αυτή των Βρετανών. Μπορούμε να πούμε ότι η διαφυγή των εξαιρετικά συμπαθών Αυστραλών και Νεοζηλανδών, οι οποίοι είχαν σταλεί να πεθάνουν σε μία άγνωστη γι' αυτούς γη, ήταν όντως μία ιερή υπόθεση και ο ελληνικός πληθυσμός απέδειξε ότι έτσι αισθανόταν. Αλλά η θυσία Ελλήνων αξιωματικών και φαντάρων για χάρη της βρετανικής πολιτικής, σίγουρα δεν χρειαζόταν.

Στις κινήσεις για χωριστή συνθηκολόγηση με τους Γερμανούς πρωτοστάτησε ο Μητροπολίτης Ιωαννίνων (και μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Ελλάδος) Σπυρίδων. Ο αρχιερεύς αυτός από τον Φεβρουάριο είχε εκφράσει σκέψεις περί ανάγκης συνεννόησης με τους Γερμανούς. Μετά τις 11 Απριλίου παρόμοιες σκέψεις άρχισαν να έχουν και κάποιοι από τους σωματάρχες και μεράρχους των ΤΣΗ και ΤΣΔΜ. Ο διοικητής του ΤΣΗ Αντιστράτηγος Πιτσιάκας πάντως, συμεριζόταν τις απόψεις των Αθηνών και ήταν υπέρ της συνέχισης του αγώνα. Εν τω μεταξύ η σύμπτυξη του ΤΣΔΜ προς την Ήπειρο και η συγκέντρωση εκεί των τμημάτων του, είχε ως αποτέλεσμα να αρχίσει να φαίνεται καθαρά ότι το ηθικό των αξιωματικών και ανδρών δεν ήταν πλέον το ίδιο. Η απαγκίστρωση από την Αλβανία είχε γίνει με απόλυτη επιτυχία, αλλά καθώς οι νικητές υποχωρούσαν, έχοντας ξεπεράσει κάθε όριο ανθρώπινης αντοχής σιγά - σιγά μεταβάλλονταν σε ανθρώπους πανικόβλητους με κύριο μέλημά τους να σώσουν την ζωή τους και να γυρίσουν στις οικογένειές τους, αλλά και να μην πέσουν αιχμάλωτοι στα χέρια των Ιταλών. Των Ιταλών, τους οποίους νικούσαν έξι μήνες τώρα και που ξαφνικά από πτηνόμενοι μετατρέπονταν σε νικητές χάρη στον ανίκητο σύμμαχό τους. Ήδη παρουσιάζονταν περιστατικά απειθαρχίας και μονάδες είχαν αρχίσει να διαλύονται. Αυτή η Μεγάλη Εβδομάδα, η εβδομάδα των Παθών του Κυρίου ήταν εβδομάδα Παθών και για τον Ελληνισμό. Αυτό που έμενε πλέον ήταν η επίσημη συνθηκολόγηση με τους Γερμανούς για να αποφευχθεί η αιχμαλωσία από τους πτηνμένους Ιταλούς.

Ο Μητροπολίτης Σπυρίδων συνέχισε τις εκκλήσεις και πιέσεις προς κάθε κατεύθυνση για συνθηκολόγηση με τους Γερμανούς και επόμενος δέκτης αυτών ήταν στις 16 Απριλίου ο διοικητής του ΤΣΔΜ Αντιστράτηγος Τσολάκογλου, ο οποίος αρχικά αρνήθηκε και αυτός να παρακούσει την επίσημη ελληνική γραμμή. Στις 17 Απριλίου (Μεγάλη Πέμπτη) ο Σπυρίδων επισκέφθηκε τους διοικητές των Α' και Β' Σωμάτων Στρατού (Δεμέστιχας και Μπάκος), οι οποίοι συμφώνησαν μαζί του αλλά για την ώρα δεν προέβησαν σε κινήσεις αντίθετες προς τις εντολές της ελληνικής ηγεσίας εκτός από την γνωστοποίηση της θέσης τους προς την κυβέρνηση.

Στις 19 Απριλίου (μετά την αυτοκτονία του πρωθυπουργού Κορυζή) ο Αντιστράτηγος Πιτσιάκας συνέχιζε

τις προσπάθειες για να αποτρέψει συνθηκολόγηση με τους Γερμανούς, ώστε οι τελικές αποφάσεις να ληφθούν από την νέα κυβέρνηση. Έστειλε επίσης και αναφορά προς το Γενικό Στρατηγείο με την οποία ετόνιζε ότι η κατάσταση του στρατού χειροτερεύει ώρα με την ώρα και κατέληγε: «Είμαι στρατιώτης και θα υπακούσω εις τας διαταγές του Βασιλέως και των προϊσταμένων μου, τας οποίας και αναμένω εναγωνίως». Πράγματι, ο Ελληνικός Στρατός στην Ήπειρο είχε αρχίσει να παρουσιάζει συμπτώματα διάλυσης. Η υποχώρηση χωρίς ήττα από θέσεις, οι οποίες είχαν κερδηθεί με σκληρούς αγώνες και θυσίες και η συνεχώς αυξανόμενη πίεση των Γερμανών, με συνεχείς βομβαρδισμούς των ελληνικών τμημάτων στην περιοχή, είχαν προκαλέσει κατάρρευση του ηθικού και κατάλυση της πειθαρχίας. Παρά την δραματική κατάσταση όμως τα τμήματα, τα οποία ευρίσκονταν σε επαφή με τους Ιταλούς συνέχιζαν να μάχονται, να επιτίθενται εναντίον αυτών και να συλλαμβάνουν και αιχμαλώτους!

Το πρωί της ίδιας ημέρας όμως, τηλεγράφημα του Γενικού Στρατηγείου προς τον Τσολάκογλου ανέφερε: «Απόρρητος προσωπική διά Στρατηγόν. Ενέργεια ανάγεται αρμοδιότητα Στρατιάς. Εάν αναλάβητε σεις, δέον πρώτον λάβετε εξουσιοδότησιν λοιπών Σωμάτων Στρατού, αναθετόντων υμίν ενέργειαν ως έχοντα επαφήν με Γερμανούς. Χρυσοχόου. Εκ Φρουραρχείου Θ». («Φρουραρχείον Θ» ήταν η κωδική ονομασία του Ελληνικού

Ομάδα γερμανικού πυροβόλου βάλλοντας από όρθια θέση.

Ο Αντιστράτηγος Γεώργιος Τσολάκογλου, με έκδηλα τα συναισθήματά του, ενώ φθάνει στην βίλλα Σωσσίδη στην Θεσσαλονίκη, για την υπογραφή του τελικού πρωτοκόλλου παράδοσης.

Γενικού Στρατηγείου). Ο Τσολάκογλου αργότερα επικαλέσθηκε αυτό το τηλεγράφημα θεωρώντας ότι του έδινε την εξουσιοδότηση να προχωρήσει σε συνεννοήσεις με τους Γερμανούς για την κατάπαυση των εχθροπραξιών.

Το πρωί της 20ής Απριλίου ο διοικητής του ΤΣΔΜ ειδοποίησε τηλεφωνικά τον διοικητή του ΤΣΗ ότι μετά από εξουσιοδότηση των σωματορχών θα προέβαινε σε συνεννόηση με τον εχθρό στέλλοντας κήρυκες προς

Η γερμανική παρέλαση στην Αθήνα μετά την κατάληψη της πρωτεύουσας.

αυτόν. Πρόσθεσε επίσης ότι είχε και την εξουσιοδότηση του Γενικού Στρατηγείου, εννοώντας προφανώς το παραπάνω τηλεγράφημα. Η αντίδραση των Αθηνών σε αυτή την εξέλιξη ήταν η ενημέρωση προς τον Πιτσικά ότι θα έφθανε την ίδια ημέρα στα Ιωάννινα ο Αντιστράτηγος Γιαλύστρας ως εκπρόσωπος της κυβέρνησης προς εκτίμηση της κατάστασης και ότι θα έπρεπε να κληθούν στην πόλη και οι διοικητές των μεγάλων μονάδων. Διαταγή του Παπάγου προς τον Πιτσικά, επίσης έκανε λόγο για την ανάγκη συνέχισης της αντίστασης προκειμένου να διαφυλαχθεί η τιμή της χώρας. Οι αξιωματικοί της ομάδας Τσολάκογλου θεώρησαν περιττό να παρευρεθούν στην σύσκεψη, κατά την οποία ο εκπρόσωπος της κυβέρνησης ενημερώθηκε από τον Πιτσικά και αναχώρησε το απόγευμα της ίδιας ημέρας για την πρωτεύουσα.

Εν τω μεταξύ οι αντιπρόσωποι του Τσολάκογλου ήλθαν σε επαφή με τους Γερμανούς και στην συνέχεια ο διοικητής της «Λαϊμπσταντάρτε» Σεπ Ντήτριχ συναντήθηκε με τον Τσολάκογλου στο Βοτονόσι, όπου και υπογράφηκε το πρωτόκολλο κατάπαυσης του πυρός.

Οι όροι του γερμανο-ελληνικού Πρωτοκόλλου τερματισμού των εχθροπραξιών άλλαξαν δυο φορές μετά την υπογραφή του, κατόπιν πιέσεων των Ιταλών. Το αρχικό, τιμητικό για την ελληνική πλευρά Πρωτόκολλο, που δεν προέβλεπε την προσυπογραφή του και από τους Ιταλούς, είχε ως ακολούθως:

«Οι υπογεγραμμένοι Στρατηγοί του ανδρείου Γερμανικού Στρατού και του ανδρείου Ελληνικού Στρατού Ντήτριχ και Τσολάκογλου, αντιπροσωπεύοντες τας αντιστοίχους Στρατιάς, συνελθόντες εις ΒΟΤΟΝΟΣΙ, σήμερον 20 Απριλίου 1941 και ώρα 19 συνωμολόγησαν τα κάτωθι:

1ον) Παύουν αι εχθροπραξίαι μεταξύ Ελλάδος και Γερμανίας την 18 ώραν της σήμερον και μετ' ολίγας ώρας παύουν αι εχθροπραξίαι μεταξύ Ελλάδος και Ιταλίας μερίμνη Γερμανού Αρχιστρατήγου.

2ον) Επιτρέπεται η διέλευσις Γερμανικών Στρατευμάτων από της αύριον Δευτέρας 21ης Απριλίου ίνα παρεμβληθώσι μεταξύ Ιταλικών και Ελληνικών Στρατευμάτων και ίνα διευκολυνθώσι τα κάτωθι συμπεφωνηθέντα:

α) Τα ελληνικά στρατεύματα υποχρεούνται να αποσυρθώσι μέχρι παλαιών Ελληνοαλβανικών συνόρων εις χρονικόν διάστημα 10 ημερών.

β) Αι Στρατιάι Ηπείρου και Μακεδονίας θα αποστρατευθώσι των ανδρών παραδιδόντων τον οπλισμόν των εις αποθήκας ορισθησομένας παρά της Στρατιάς και εíta θα μεταβώσιν εις τας εστίας των.

γ) Οι Αξιωματικοί θα φέρωσι την εξάρτησίν των, τον οπλισμόν των τιμητικώς μη θεωρούμενοι ως αιχμάλωτοι. Ο Στρατός θα ρυθμισθί και οι Αξιωματικοί θα διοικούνται βάσει των Ελληνικών Νόμων.

δ) Ο εφοδιασμός γενικών του Στρατού θα συνεχισθί μερίμνη αυτού».

Στην συνέχεια όμως ο Τσολάκογλου σύρθηκε στην υπογραφή δύο ακόμη πρωτοκόλλων, στα οποία συμμετείχαν και οι Ιταλοί κατόπιν απαιτήσεών τους και ουσιαστικά η συνθηκολόγηση μετετράπη σε παράδοση άνευ όρων. Επίσης οι Γερμανοί, ενώ είχαν αρχίσει οι διαπραγματεύσεις τερματισμού των εκθροπραξιών συνέχισαν να βομβαρδίζουν ελληνικές θέσεις αλλά και μη στρατιωτικούς στόχους, όπως το κτίριο της Παιδαγωγικής Ακαδημίας των Ιωαννίνων, όπου στεγαζόταν το στρατιωτικό νοσοκομείο, φέροντας τεράστιους σταυρούς στην στέγη. Τέλος μετά την παράδοση οι Γερμανοί συνέχισαν να παρενοχλούν τους Έλληνες αξιωματικούς και φαντάρους και να τους αφαιρούν προσωπικά αντικείμενα.

Η Κατάσταση στην Αθήνα

Στην ελληνική πρωτεύουσα, από τις 15 Απριλίου άρχισαν να εμφανίζονται ομάδες στρατιωτών από τους διαλυμένους σχηματισμούς των ελληνικών τμημάτων τα οποία συμπύσσονταν. Αυτό σε συνδυασμό με τους συνεχείς βομβαρδισμούς του Πειραιά και των περικύκλων των Αθηνών άρχισε να δημιουργεί ατμόσφαιρα ηττοπάθειας. Την ίδια ημέρα το Γενικό Στρατηγείο εξέδωσε διαταγή για χορήγηση δεκαπενθήμερης άδειας στους οπλίτες, οι οποίοι είχαν κληθεί προ μίας εβδομάδας, των οποίων οι ιδιαίτερες πατρίδες δεν είχαν κυριευθεί ακόμη από τους Γερμανούς. Στις 16 Απριλίου με νέα διαταγή δινόταν δίμηνη άδεια στους εφέδρους οπλίτες, οι οποίοι ακόμη δεν είχαν εκπαιδευθεί και δεν ήταν απαραίτητοι για την υπηρεσία φρουρών, όπως επίσης και στους εφέδρους αξιωματικούς δινόταν μηνιαία κανονική άδεια. Ελήφθησαν επίσης μέτρα στις εισόδους των Αθηνών για την υποδοχή των στρατιωτών που συνέχιζαν να φθάνουν σε κακή κατάσταση.

Από το βράδυ της 15ης Απριλίου ο πρωθυπουργός Αλέξανδρος Κορυζής ανακοίνωσε επίσημα στα μέλη του υπουργικού συμβουλίου, ότι μετά από βρετανική εισήγηση, λαμβανομένης υπ' όψιν της συνεχώς επιδεινούμενης κατάστασης την νύχτα της 17ης Απριλίου θα αναχωρούσαν για Κρήτη η βασιλική οικογένεια και η κυβέρνηση. Η αναχώρηση τελικά αναβλήθηκε και στις 18 Απριλίου το πρωί συγκροτήθηκε σύσκεψη στην βασιλική έπαυλη στο Τατόι με την συμμετοχή του βασιλέως, του Αρχιστρατήγου Παπάγου και Βρετανών ανωτάτων αξιωματικών. Οι τελευταίοι έθεσαν ως όριο συνέχισης της ελληνικής αντίστασης την 6η Μαΐου, οπότε και θα ολοκληρωνόταν η αποχώρηση των βρετανικών στρατευμάτων. Το μεσημέρι της ίδιας ημέρας συγκροτήθηκε νέα σύσκεψη στο ξενοδοχείο «Μεγάλη Βρετανία» υπό την προεδρία του βασιλέως. Ο πρωθυπουργός παρουσίασε τηλεγράφημα των δύο σωματοάρχων με τις θέσεις τους περί συνθηκολόγησης και το δίλημμα το οποίο παρουσιαζόταν ήταν φοβερό. Εάν η κυβέρνηση

συμφωνούσε με τις θέσεις των στρατηγών στην Ήπειρο θα φαινόταν να αθετεί τις υποχρεώσεις απέναντι στους Βρετανούς, εάν παρέμενε στις μέχρι τότε θέσεις της υπήρχε ορατός ο κίνδυνος στρατιωτικού πραξικοπήματος. Με αυτές τις συνθήκες γινόταν επιτακτική η επίσπευση της αποχώρησης των βρετανικών στρατευμάτων από την χώρα μας αλλά και η αναχώρηση του βασιλέως και της κυβέρνησης, ώστε οι στρατιωτικοί να είναι ελεύθεροι να προχωρήσουν στις δέουσες ενέργειες χωρίς να αυτό να σημαίνει μεταστροφή της επίσημης ελληνικής θέσης. Οριστική απόφαση πάντως δεν πάρθηκε και προγραμματίσθηκε νέα σύσκεψη για την νύχτα. Ο βασιλεύς θα συσκεπτόταν εν τω μεταξύ και πάλι με Έλληνες και Βρετανούς στρατιωτικούς παράγοντες. Ο Αλέξανδρος Κορυζής αναχώρησε για το σπίτι του φανερά ταραγμένος και εκεί αυτοκτόνησε με δύο (!) σφαίρες περιστρόφου.

Η είδηση του θανάτου του πρωθυπουργού έκανε την ατμόσφαιρα ακόμη πιο ζοφερή. Ο Γεώργιος βρέθηκε σε δυσκολότατη θέση, αντιμετωπίζοντας από την μία πλευρά τις βρετανικές πιέσεις και από την άλλη την

Ο Αντιστράτηγος Γεώργιος Τσολάκογλου υπογράφει το τελικό πρωτόκολλο παράδοσης ανάμεσα σε Γερμανούς και Ιταλούς αξιωματικούς.

Οι Γερμανοί έτοιμοι να υψώσουν την σημαία τους στην Ακρόπολη.

σκληρή πραγματικότητα, που έλεγε ότι όλα είχαν πλέον χαθεί. Σε μία ακόμη σύσκεψη στην οποία συμμετείχαν ο Στρατηγός Γουίλσον και ο Αρχιστράτηγος Παπάγος, ο Βρετανός επιβεβαίωσε τις πληροφορίες για την ουσιαστική αποσύνθεση των ελληνικών τμημάτων αλλά προσέθεσε ότι η χώρα του δεν έχει απολύτως κανένα παράπονο από την Ελλάδα, η οποία μέχρι τέλους είχε εκπληρώσει πλήρως το καθήκον της ούτε και από τους Έλλη-

νες στρατιώτες, οι οποίοι με γενναιότητα και τιμιότητα έκαναν ό,τι ήταν ανθρωπίνως δυνατό για να βοηθήσουν τα βρετανικά στρατεύματα.

Η είδηση της συνθηκολόγησης στην Ήπειρο έγινε γνωστή στην Αθήνα στις 21 Απριλίου. Οι επόμενες ημέρες ήταν φυσικά δραματικές. Η βασιλική οικογένεια και μέλη της κυβέρνησης του Εμμανουήλ Τσουδερού (ο οποίος αντικατέστησε τον Κορυζή) αναχώρησαν για την Κρήτη, όπως είχε προγραμματισθεί. Ο Παπάγος παρέμεινε στην Αθήνα. Οι Γερμανοί μπήκαν στην ελληνική πρωτεύουσα στις 27 Απριλίου 1941 (Κυριακή του Θωμά). Την πόλη παρέδωσε επίσημα στους κατακτητές ο Ανώτερος Στρατιωτικός Διοικητής Αττικοβοιωτίας Υποστράτηγος Καβράκος. Τελευταία πράξη αντίστασης (προσωρινά) πριν απλωθεί το σκοτάδι της ναζιστικής σκλαβιάς στην Αθήνα ήταν τα συγκλονιστικά λόγια του αείμνηστου εκφωνητή του Ραδιοφωνικού Σταθμού Αθηνών Κωνσταντίνου Σταυρόπουλου: «Προσοχή! Προσοχή! Ο Ραδιοφωνικός Σταθμός Αθηνών ύστερα από λίγο δεν θα είναι ελληνικός. Θα είναι γερμανικός και θα μεταδίδει ψέμματα! Έλληνες! Μην τον ακούτε! Ο πόλεμός μας συνεχίζεται και θα συνεχισθεί μέχρι της τελικής νίκης! Ζήτω το Έθνος των Ελλήνων! Χαίρε, ώ χαίρε, ελευθεριά!»

Ο Αντιστράτηγος Καβράκος κατά την επίσημη παράδοση της πρωτεύουσας στους κατακτητές.

Γερμανο - Βρετανικές Συγκρούσεις

Στις 13 Απριλίου ταχυκίνητα τμήματα της Γερμανικής 9ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας στράφηκαν προς την κατεύθυνση της Κοζάνης με σκοπό την αποκοπή τους από την Βέροια. Νωρίς το απόγευμα αυτής της ημέρας, το 33ο Τεθωρακισμένο Σύνταγμα μπήκε στην Πτολεμαΐδα, όπου αμέσως αντιμετώπισε έντονο βομβαρδισμό από τους λόφους στα νότια και νοτιοδυτικά της πόλης. Αναγνωριστικές περιπόλοι, οι οποίες εστάλησαν προς αυτή την κατεύθυνση ανέφεραν ότι στην έξοδο της πόλης υπήρχε αρδευτικό καντάκι γεμάτο με νερό και οι Βρετανοί είχαν ανατινάξει την γέφυρα. Το καντάκι αποτελούσε σοβαρό αντιαρματικό εμπόδιο. Οι γερμανικές περιπόλοι είχαν δεχθεί έντονο πυρ από υψώματα γύρω από την οδική αρτηρία. Οι Γερμανοί ανακάλυψαν στην συνέχεια ότι και άλλες δευτερεύουσες οδικές αρτηρίες παρουσίαζαν προβλήματα διάβασης από τα μηχανοκίνητα τμήματά τους. Ο διοικητής του γερμανικού συντάγματος επέλεξε μία κατεύθυνση μέσω ελώδους περιοχής, η οποία φαινόταν ικανή να υποστηρίξει κίνηση αρμάτων με την ελπίδα να πλαγιοκοπήσει τις βρετανικές θέσεις. Η προχώρηση έγινε με βραδύτατο ρυθμό κάτω από συνεχές βρετανικό πυρ, όταν όμως τα γερμανικά άρματα έφθασαν σε απόσταση βολής κατάφεραν να εξουδετερώσουν τις βρετανικές αντιαρματικές θέσεις.

Μετά την διέλευση της ελώδους περιοχής τα γερμανικά άρματα αναπτύχθηκαν, ενώ επτά από αυτά παρέμειναν προσωρινά ακινητοποιημένα μέσα στους βάλτους. Για την επίτευξη του αντικειμενικού τους σκοπού, οι επιτιθέμενοι όφειλαν να κινηθούν με ταχύτητα, αλλά το έδαφος δεν ευνοούσε ταχεία κίνηση, ενώ το βρετανικό πυροβολικό συνέχιζε την δράση του. Καθώς έπεφτε η νύχτα οι Γερμανοί κατάφεραν τελικά να εκδηλώσουν πλευρική επίθεση αρμάτων. Οι Βρετανοί αντέδρασαν άμεσα και επακολούθησε πεισματώδης αρματομαχία από μικρή απόσταση. Οι Γερμανοί κατάφεραν να εξουδετερώσουν τα βρετανικά αυτοκινούμενα αντιαρματικά πυροβόλα από απόσταση μικρότερη των 200 μέτρων. Τα βρετανικά άρματα δημιούργησαν προπέτασμα καπνού και κατόρθωσαν να υποχωρήσουν οργανωμένα, ενώ και η δραστηριότητα του πυροβολικού τους έβαινε συνεχώς φθίνουσα. Η συνέχιση της προέλασης προς την Κοζάνη έπρεπε όμως να διακοπεί γιατί τα γερμανικά άρματα είχαν καταναλώσει μεγάλες ποσότητες πυρομαχικών και επίσης δεν διέθεταν επαρκείς ποσότητες καυσίμων. Οι Βρετανοί είχαν αναγκασθεί να εγκαταλείψουν τις θέσεις τους στους λόφους γύρω από την Πτολεμαΐδα, με απώλειες 32 αρμάτων και αντιαρματικών πυροβόλων, είχαν όμως επιτύχει να καθυστερήσουν σημαντικά την εχθρική προέλαση. Αυτή ήταν και η μοναδική αναμέτρηση τεθωρακισμένων δυνάμεων κατά την γερμανική εισβολή στην Ελλάδα.

Το πρωί της 14ης Απριλίου τα προπορευόμενα τμήματα της 9ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας εισήλθαν στην Κοζάνη. Το ίδιο βράδυ η μεραρχία επέτυχε να δημιουργήσει προγεφύρωμα στον Αλιάκμονα αλλά για τις επόμενες τρεις ημέρες καθλώθηκε εμπρός από τις ισχυρές ορεινές θέσεις των Βρετανών. Η 2α Τεθωρακισμένη Μεραρχία διάβηκε επίσης τον Αλιάκμονα στο ύψος της μεγάλης καμπής του και εισήλθε στην Κατερίνη στις 14 Απριλίου, τρεις ώρες αργότερα από την κατάληψη της Κοζάνης. Πίσω από αυτήν ακολουθούσαν η 5η Ορεινή Μεραρχία και η 72α Μεραρχία Πεζικού. Οι γερμανικές προσπάθειες ζεύξης του Αλιάκμονος συνάντησαν ισχυρότατη βρετανική αντίδραση με έντονους βομβαρδισμούς πυροβολικού, ενώ επίθεση εναντίον των βρετανικών πυροβολαρχιών αποκρούσθηκε από το πεζικό, που τις υποστήριζε. Η κατάληψη των απόκρημνων υψωμάτων στην περιοχή των Σερβίων, απ' όπου οι αυστραλιανές δυνάμεις είχαν καθλώσει τους Γερμανούς επιτεύχθηκε μόνο όταν η πίεση από το XVIII Σώμα

Γερμανικό αναγνωριστικό αεροσκάφος HS 126 πετά πάνω από την Αθήνα.

Γερμανικά άρματα προσπαθούν να διεισδύσουν μεταξύ των ελληνικών οχυρών μέσω ανώμαλων χαραδρώσεων.

εναντίον τους τις ανάγκασε να συμπυκνωθούν. Η πλήρης κίνηση προς Λάρισα ξεκίνησε πάλι στις 20 Απριλίου όταν κατασκευάστηκαν γέφυρες στον Αλιάκμονα και εξουδετερώθηκαν τα κωλύματα, τα οποία είχαν δημιουργήσει οι Βρετανοί.

Μετά την ελληνική συνθηκολόγηση η 6η Ορεινή Μεραρχία και η 2α Τεθωρακισμένη Μεραρχία είχαν στραφεί επίσης προς Νότο με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί κυκλοφοριακή συμφόρηση στην στενή λωρίδα γης στην περιοχή του Πλαταμώνα.

Ο κύριος όγκος της 2ας Τεθωρακισμένης Μεραρχίας αρχικά απέτυχε να ανατρέψει την αντίσταση της Νεο-

ζηλανδικής 5ης Μεραρχίας, η οποία είχε καταλάβει θέσεις σε στενωπό στα βορειοδυτικά του Ολύμπου. Το ύψωμα 917 καταλήφθηκε ύστερα από έφοδο μηχανοκίνητου πεζικού στις 16 Απριλίου, αλλά τα άρματα τα οποία ακολουθούσαν καθηλώθηκαν μέσα στην στενή διάβαση λόγω των κωλυμάτων, τα οποία είχαν ανεγείρει οι Νεοζηλανδοί και των συνεχών βολών δύο πυροβολαρχιών. Τα άρματα μπόρεσαν να προχωρήσουν μόνο μετά την ενίσχυση με τάγμα της 72ας Μεραρχίας, το οποίο μετά από σκληρές συμπλοκές σε υψόμετρα 1.200 ως 1.400 μέτρων κατάφερε να ανατρέψει την νεοζηλανδική άμυνα στα υψώματα γύρω από την στενωπό. Το τάγμα αυτό κατόρθωσε να εξουδετερώσει σειρά αμυντικών θέσεων υπερκειμένων της στενωπού με αποτέλεσμα και οι μέσα σε αυτή ευρισκόμενες δυνάμεις να αναγκασθούν να υποχωρήσουν. Στις 18 Απριλίου οι Γερμανοί είχαν φθάσει στην έξοδο της στενωπού στην θέση Αγία Τριάδα, μετά από κοπιώδεις προσπάθειες εξουδετέρωσης των κωλυμάτων στις οδικές διαβάσεις. Τα προπορευόμενα τμήματα συγκρούστηκαν με τα άρματα της συμμαχικής οπισθοφυλακής. Τα γερμανικά πυροβόλα εφόδου ανάγκασαν τα βρετανικά άρματα σε υποχώρηση, αλλά ουσιαστικά οι Βρετανοί σαφώς είχαν επιδοθεί πλέον πλήρως σε επιβραδυντικό αγώνα. Στις 14.00 της ίδιας ημέρας οι Γερμανοί εισήλθαν στην Ελασσώνα.

Η συνέχιση της προέλασης προς την Λάρισα απαιτούσε την κατάληψη των Στενών του Μενεξέ, όπου και πάλι σημειώθηκαν σοβαρές καθυστερήσεις λόγω των κατεστραμμένων γεφυρών. Το απόγευμα της 18ης Απριλίου κινήθηκε από την Ελασσώνα ομάδα μάχης με συνοδεία αρμάτων. Η βρετανική αντίσταση κράτησε μέχρι το επόμενο πρωί. Το μεσημέρι της ίδιας ημέρας οι Γερμανοί εισήλθαν στην Λάρισα, αλλά ήδη οι συμμαχικές δυνάμεις είχαν αποχωρήσει οργανωμένα καθώς για μία ακόμη φορά η γερμανική λαβίδα δεν είχε καταφέρει να κλείσει εγκαίρως, αφού τμήματα της 9ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας τα οποία ακολουθούσαν, δεν έφθασαν εγκαίρως.

Μετά την εκδίωξη των συμμαχικών δυνάμεων από το Λιτόχωρο, την νύχτα της 15ης Απριλίου γερμανική δύναμη αποτελούμενη από ένα τάγμα μοτοσυκλετιστών και μία επιλαρχία αρμάτων επιτέθηκε εναντίον των βρετανικών θέσεων στον Πλαταμώνα αλλά αποκρούστηκε. Οι συμμαχικές θέσεις ευρίσκονταν σε αντέρεισμα, προέκταση του Ολύμπου, το οποίο έφθανε μέχρι την θάλασσα. Το επόμενο πρωί ειδικό απόσπασμα προσπάθησε να υπερκεράσει τις βρετανικές θέσεις από την θάλασσα αλλά οι λέμβοι αναγκάστηκαν να επιστρέψουν λόγω ισχυρού κυματισμού. Το επόμενο πρωί η 2α Τεθωρακισμένη Μεραρχία επανέλαβε την επίθεση στον Πλαταμώνα με 100 άρματα, δύο τάγματα πεζικού και ισχυρή υποστήριξη πυροβολικού και αεροπορίας. Αντιμετωπίστηκε από το 21ο Νεοζηλανδικό Τάγμα, το οποίο μάλ-

Άνδρες της «Λαϊ-
μπσταντάρτε» σε
ελληνικό καΐκι
κατά τον διάπλου
του Πατραϊκού
Κόλπου.

Οι προοριζόμενοι
αρχικά για την
κατάληψη της
Λήμνου Γερμανοί
αλεξιπτωτιστές,
ενεπλάκυσαν με
καθυστερήση
στον αγώνα, όταν
παρουσιάσθηκε η
ευκαιρία καταλή-
ψεως του Ισθμού
της Κορίνθου.

λον αιφνιδιάσθηκε από την παρουσία τόσων αρμάτων σε έδαφος, το οποίο σαφώς δεν ευνοούσε κινήσεις τεθωρακισμένων. Οι Γερμανοί εκδήλωσαν ταυτόχρονα μετωπική και πλευρική επίθεση. Η δεύτερη ήταν αυτή με τα καλύτερα αποτελέσματα. Η δυτική πλευρά των συμμαχικών θέσεων κυριεύθηκε μετά από συμπλοκές σώμα με σώμα και οι Νεοζηλανδοί σταδιακά αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν προς Νότο, διασχίζοντας τον Πηνειό. Κατά την υποχώρησή τους οι Νεοζηλανδοί ανατίναζαν κάθε διάβαση ικανή να χρησιμοποιηθεί από τον εχθρό και αυτό δημιουργούσε σοβαρές καθυστερήσεις στον ρυθμό της γερμανικής προέλασης. Συνεπώς τα πράγματα ήταν δύσκολα για το γερμανικό συγκρότημα, το οποίο προσπαθούσε να κυριεύσει την στενωπό των Τεμπών.

Τα γερμανικά τεθωρακισμένα προσπάθησαν να καταδιώξουν τα αντίπαλα τμήματα αλλά στάθηκε αδύνατον να κατέλθουν την νότια πλαγιά του αντερείσματος. Η σιδηροδρομική σήραγγα είχε ανατιναχθεί ενώ η εδαφική διαμόρφωση προς την πλευρά της θάλασσας δεν επέτρεπε κινήσεις αρμάτων. Τελικά 30 περίπου άρματα ρυμουλκήθηκαν και κατάφεραν το επόμενο πρωί να ευρισκονται στην νότια πλευρά του αντερείσματος. Η καταδίωξη όμως των συμμαχικών δυνάμεων διά μέσου της στενής κοιλάδας των Τεμπών, γινόταν με μεγάλη καθυστέρηση. Τα άρματα προχωρούσαν πάνω στην σιδηροδρομική γραμμή, κατά μήκος της κοιλάδας, αλλά πολύ αργά και με μεγάλη προσοχή. Η 112η Ορει-

νή Ομάς Αναγνώρισεως, η οποία είχε διατεθεί από την 6η Ορεινή Μεραρχία, κατάφερε να διασχίσει την ορεινή περιοχή και να φθάσει στην νότια έξοδο της κοιλάδας, αλλά εκεί βρήκε τις γέφυρες ανατιναγμένες και την σιδηροδρομική γραμμή να εμποδίζεται από κωλύ-

Η αποτυχία από πλευράς Γερμανών να καταλάβουν έγκαιρα τον Ισθμό της Κορίνθου επέτρεψε τη διαφυγή μεγάλου αριθμού συμμαχικών στρατευμάτων στην Κρήτη. Με αυτόν τον τρόπο ενισχύθηκε η άμυνα της νήσου προκαλώντας υψηλό τίμημα για την κατάληψή της από τους Γερμανούς.

ματα. Επίσης την υποδέχθηκε πυκνό πυρ από την νότια όχθη του Πηνειού. Την νύκτα τα πρώτα γερμανικά άρματα διέσχισαν τον ποταμό, αλλά μετά ακινητοποιήθηκαν σε ελώδη περιοχή, προσπαθώντας να παρακάμψουν ανατιναγμένη οδική αρτηρία.

Η κοιλάδα των Τεμπών δεν ήταν δυνατόν να κυριευθεί με απλή εισχώρηση των επιτιθεμένων μέσα σε αυτή. Σαφώς έπρεπε να εξουδετερωθούν και οι εχθρικές αμυντικές θέσεις εκατέρωθεν αυτής. Τους Νεοζηλανδούς ενίσχυαν και τμήματα της Αυστραλιανής 16ης Ταξιαρχίας, τα οποία είχαν καταλάβει θέσεις στις δυτικές προσβάσεις της Όσσας, ώστε να αποκλείσουν την νότια έξοδο. Ενισχύσεις όμως δέχονταν και οι Γερμανοί από τα προπορευόμενα τμήματα της 72ας Μεραρχίας και την 190η Μοίρα Πυροβολικού Εφόδου. Η σημαντικότερη όμως εξέλιξη για την ανατροπή της συμμαχικής άμυνας στα Τέμπη ήταν η εμπλοκή της 6ης Ορεινής Μεραρχίας, οι άνδρες της οποίας, μέσα από δύσβατα ορεινά εδάφη, κατάφεραν να φθάσουν μέχρι τον Πηνειό στην νότια έξοδο και να τον διασχίσουν αιφνιδιαζοντας τους Αυστραλούς. Η ανατροπή των αμυντικών θέσεων αυτών, σήμαινε ότι άνοιγε και ο δρόμος για τα τεθωρακισμένα, τα οποία κινούνταν μέσα στην κοιλάδα. Ακολούθησε σφοδρή ανταλλαγή πυρών πυροβολικού μεταξύ των ελαφρών γερμανικών ορεινών πυροβόλων και των βρετανικών πυροβολαρχιών στα γύρω υψώματα, οι οποίες δέχθηκαν επίσης επιδρομή γερμανικών αεροσκαφών. Μέχρι το βράδυ της 18ης Απριλίου συνέχισαν να υπάρχουν μεμονωμένες εστίες αντίστασης από τα συμμαχικά στρατεύματα αλλά και αυτή η

μάχη είχε λήξει με γερμανική νίκη. Στις 19 Απριλίου οι Γερμανοί εισήλθαν στην Λάρισα.

Κατά την διάρκεια της γερμανικής προέλασης διά του ορεινού όγκου του Ολύμπου, οι γραμμές ανεφοδιασμού δεν μπορούσαν να έχουν αποτέλεσμα λόγω της εδαφικής διαμόρφωσης και του συνωστισμού στις λίγες αξιόλογες οδικές αρτηρίες. Ο ανεφοδιασμός των τμημάτων γινόταν αναγκαστικά λοιπόν από αέρος και από την θάλασσα κατά μήκος των ακτών.

Κατά την είσοδο στην Λάρισα οι Γερμανοί κυριεύσαν σημαντικές ποσότητες τροφοεφοδίων και καυσίμων. Συνεπώς μπόρεσαν να συνεχίσουν την προέλασή τους χωρίς ιδιαίτερες καθυστερήσεις. Ο Βόλος κυριεύθηκε στις 21 Απριλίου και εκεί επίσης οι Γερμανοί βρήκαν σημαντικές ποσότητες καυσίμων.

Από τις 16 Απριλίου η γερμανική διοίκηση είχε αντιληφθεί ότι οι Βρετανοί οργάνωναν την διαφυγή τους από την Ελλάδα. Η προσπάθειά τους λοιπόν έλαβε την μορφή καταδίωξης και η εξουδετέρωση του Βρετανικού Εκστρατευτικού Σώματος ήταν τώρα ο πρωταρχικός σκοπός τους, αφού ελληνική αντίσταση ουσιαστικά δεν υπήρχε πλέον. Για να διατηρηθεί ικανοποιητικός ρυθμός κινητικότητας την αποστολή αυτή την ανέλαβαν οι δύο τεθωρακισμένες μεραρχίες, οι δύο ορεινές μεραρχίες και η μηχανοκίνητη «Λαϊμπσταντάρτε». Η ταχύτητα ήταν σημαντικότερος παράγων και υπήρχαν περιπτώσεις, κατά τις οποίες τα προπορευόμενα τμήματα δεν είχαν επαφή με τα αρχηγεία τους. Η απόσταση από την Λάρισα μέχρι την Λαμία καλύφθηκε σε λιγότερο από τρεις ημέρες, επίτευγμα σημαντικό, εάν αναλογιστού-

με ότι οι οδικές αρτηρίες ήταν σε πολλές περιπτώσεις αμαξιτές ορεινές οδοί και οι υποχωρούντες Βρετανοί με συνεχείς δολιοφθορές προσπαθούσαν να καταστήσουν τις διαβάσεις μη προσπελάσιμες.

Η ταχεία προέλαση προς στιγμή δημιούργησε προβλήματα ανεφοδιασμού, αλλά αυτά λύθηκαν με την κατάληψη μεγάλων αποθηκών τροφίμων και καυσίμων στην περιοχή της Λαμίας. Έτσι, παρ' όλο που οι κανονικές γραμμές ανεφοδιασμού των Γερμανών δεν λειτουργούσαν επαρκώς λόγω της κυκλοφοριακής συμφόρησης στους ανεπαρκείς ελληνικούς δρόμους και ο λιμένας του Βόλου καθαρίσθηκε από τις νάρκες μόλις στις 27 Απριλίου, τα τμήματα προπορείας ξεκίνησαν από την Λαμία με επαρκείς ποσότητες τροφοεφοδίων και καυσίμων. Η κατανάλωση πυρομαχικών δεν παρουσίαζε πρόβλημα.

Μετά την συνθηκολόγηση του Τσολάκογλου, το βάρος για την ελληνική κυβέρνηση έπεφτε τώρα αποκλειστικά στην εξασφάλιση της αποχώρησης των βρετανικών στρατευμάτων από την χώρα. Έργο, το οποίο γινόταν ακόμη δυσκολότερο, αφού η προέλαση των Ναζί συνεχιζόταν τώρα χωρίς εμπόδια. Ως έσχατο μέτρο συγκροτήθηκε ειδικό απόσπασμα από τους εφέδρους αξιωματικούς της Σχολής Ευελπίδων, από μία μοίρα πυροβολικού, μία πυροβολαρχία μηχανοκινήτων Σκόντα και δύο αντιαρματικούς ουλαμούς. Το απόσπασμα μεταφέρθηκε στην περιοχή Πατρών – Ρίου για να αντιμετωπισθεί ενδεχόμενη εχθρική αποβατική επιχείρηση. Επίσης σχηματίσθηκε και δεύτερο απόσπασμα, το οποίο προωθήθηκε στην περιοχή Ναυπάκτου για να προτάξει αντιαρματική άμυνα ενώ ειδικές ομάδες θα αναλάμβαναν την καταστροφή οδικών αρτηριών και γεφυρών για να καθυστερήσει η γερμανική προέλαση.

Για την αποχώρηση των βρετανικών στρατευμάτων ορίσθηκαν διάφορα σημεία στην Αττική και στην Πελοπόννησο και η συμβολή του άμαχου πληθυσμού στην αποχώρηση των συμμαχικών στρατευμάτων ήταν ανυπολόγιστη.

Για την επίτευξη της διαφυγής του κυρίου όγκου των δυνάμεών του, ο Αντιστράτηγος Γουίλσον διέταξε την οπισθοφυλακή του να οργανώσει γραμμή άμυνας στις Θερμοπύλες. Το απόγευμα της 21ης Απριλίου οι πληροφορίες από γερμανικά αναγνωριστικά αεροσκάφη ανέφεραν ότι η γραμμή αυτή δεν ήταν παρά ελαφρές οχυρώσεις. Επίσης σύμφωνα με τις αναφορές αυτές είχε αρχίσει η επιβίβαση στρατευμάτων από διάφορα σημεία της Αττικής. Τα γερμανικά αεροσκάφη είχαν συναντήσει πυκνό αντιαεροπορικό πυρ.

Στις 22 Απριλίου η εμπροσθοφυλακή της 5ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας επιτέθηκε εναντίον των συμμαχικών θέσεων στις Θερμοπύλες και συνάντησε αντίσταση από ισχυρές θέσεις πυροβολικού και μεμονωμένα άρματα. Οι πρώτες γερμανικές προσπάθειες αποκρούσθηκαν από την γενναία αντίσταση των συμμαχικών

τμημάτων. Στις 23 Απριλίου όμως τμήματα της 6ης Ορεινής Μεραρχίας ενήργησαν επιτυχημένη κυκλωτική κίνηση και κατάφεραν να υπερκεράσουν τις αμυντικές γραμμές των Βρετανών, ενώ ταυτόχρονα από άλλη κατεύθυνση οι Γερμανοί εκδήλωναν και δεύτερη παρόμοια κίνηση με τμήματα της 5ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας. Τα συμμαχικά στρατεύματα προέβαλαν ισχυρή αντίσταση και κατάφεραν να καθυστερήσουν τους επιτιθέμενους τόσο όσο χρειαζόταν για να συμπτυχθούν οργανωμένα από τις Θερμοπύλες την νύχτα 24 προς 25 Απριλίου.

Οι γερμανικές τεθωρακισμένες δυνάμεις, οι οποίες προχωρούσαν μέσω της διάβασης των Θερμοπυλών συναντούσαν μεγάλες δυσκολίες λόγω της εδαφικής διαμόρφωσης και των εκτεταμένων δολιοφθορών, τις οποίες είχαν ενεργήσει οι υποχωρούντες Βρετανοί. Γενικά η κατάσταση των ελληνικών οδικών αρτηριών σε συνδυασμό με τις συνεχείς δολιοφθορές είχαν προκαλέσει σημαντικές φθορές στα μη ερπυστριοφόρα γερμανικά οχήματα. Υπολογίζεται ότι περίπου το 35% των γερμανικών οχημάτων είχε υποστεί βλάβες ύστερα από δύο εβδομάδων εχθροπραξίες.

Παρά την σχεδόν απρόσκοπτη προέλασή τους, οι Γερμανοί μετά και την εξουδετέρωση της αντίπαλης άμυνας στις Θερμοπύλες συνέχιζαν να υπολείπονται ενός βασικού αντικειμενικού σκοπού τους, ο οποίος ήταν η εξόντωση του Βρετανικού Εκστρατευτικού Σώματος. Συνεπώς αποφασίσθηκε η ταχεία κατάληψη του Ισθμού της Κορίνθου, η γέφυρα του οποίου ήταν κομβικό σημείο για την διαφυγή ή όχι των τμημάτων αυτού.

Για την κατάληψη του Ισθμού της Κορίνθου οργανώθηκε εναέρια επιχείρηση από δύο τάγματα του 2ου Συντάγματος Αλεξιπτωτιστών, ενισχυμένα από αερομε-

Γερμανικά οχήματα σε ελληνική επαρχιακή πόλη.

Οι ηγέτες του Βρετανικού Εκστρατευτικού Σώματος: Μπλάμει, Γουίλσον και Φράιμπεργκ.

ταφερόμενα τμήματα σκαπανέων. Στις 25 Απριλίου περισσότερα από 400 μεταγωγικά αεροσκάφη μεταστάθμευσαν από την Φιλιππούπολη της Βουλγαρίας στο αεροδρόμιο της Λάρισας, απ' όπου κατευθύνθηκαν προς τον αντικειμενικό σκοπό τους χωρίς να γίνουν αντιληπτά από τους Βρετανούς λόγω των καιρικών συνθηκών. Αρχικά προσγειώθηκαν γύρω από τον Ισθμό τα ανεμοπλάνα και αμέσως μετά άρχισε η ρίψη των αλεξιπτωτιστών, οι οποίοι κατάφεραν να καταλάβουν άθικτη την γέφυρα, αιφνιδιάζοντας τα συμμαχικά τμήματα. Οι Γερμανοί είχαν ελάχιστες απώλειες σε αεροσκάφη και προσωπικό σε αυτή την επιχείρηση, αφού το αντιαεροπορικό πυρ το οποίο αντιμετώπισαν ήταν αδύναμο.

Ο πρωταρχικός σκοπός κατάληψης της γέφυρας φαινόταν να έχει επιτευχθεί όταν η γέφυρα καταστράφηκε από σφοδρή έκρηξη με σοβαρές απώλειες για τους Γερμανούς. Η αιτία της έκρηξης αποδίδεται σε διάφορα αίτια: α) βόμβα βρετανικού αεροπλάνου, η οποία έπεσε πάνω στα εκρηκτικά, τα οποία είχαν τοποθετηθεί από τους Βρετανούς στην γέφυρα και είχαν εξουδετερωθεί από τους Γερμανούς, β) πυρά βρετανικού πυροβολικού, γ) πυρά ατομικών όπλων από βρετανικά τμήματα προς τα εξουδετερωμένα εκρηκτικά, τα οποία ευρίσκονταν σε απόσταση 200 μέτρων από την γέφυρα υπό την διοίκηση του Λοχαγού Τ. Φίλιπς και του Υπολοχαγού Τ. Τάισον. Όποια και να ήταν η αιτία της ανατίναξης της γέφυρας, το γεγονός αυτό δεν δημιούργησε ιδιαίτερη καθυστέρηση στους εισβολείς. Το εξαίρετο μηχανικό τους κατασκεύασε σε σύντομο χρόνο πρόχειρη γέφυρα, ικανή να χρησιμοποιηθεί από τα άρματα της 5ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας, η οποία προχωρούσε από τα ανατολικά. Έτσι η προέλαση προς την Πελοπόννησο ουσιαστικά δεν καθυστέρησε. Η κατάληψη της περιοχής γύρω από τον Ισθμό ολοκληρώθηκε μέσα σε 24 ώρες αφού η αντίσταση των συμμαχικών δυνάμεων δεν ήταν

ικανή να ανακόψει την γερμανική ορμή. Ουσιαστικά όμως ο απώτερος αντικειμενικός σκοπός των Γερμανών δεν επιτεύχθηκε. Κατά την κατάληψη του Ισθμού ο κύριος όγκος των βρετανικών στρατευμάτων είχε ήδη διαφύγει προς τους λιμένες επιβίβασης στα νότια της Πελοποννήσου, αποφεύγοντας την αιχμαλωσία.

Η επιχείρηση κατάληψης του Ισθμού είχε σχεδιαστεί σε συνδυασμό με προχώρηση δυνάμεων κατά μήκος της Δυτικής Ελλάδας. Η «Λαϊμπσταντάρτε», ξεκινώντας από τα Ιωάννινα, προχώρησε παράλληλα με τις δυτικές πλαγιές της Πίνδου (με το τμήμα του Μέγιερ πάντοτε στην προπορεία), καταλαμβάνοντας στην πορεία την Άρτα και το Μεσολόγγι. Εκεί οι Γερμανοί κινήθηκαν αρχικά παράλληλα προς την ακτή συναντώντας αρκετές δυσκολίες από δράση μεμονωμένων βρετανικών ομάδων. Στις 25 Απριλίου ο Μέγιερ αποφάσισε με δική του πρωτοβουλία να διασχίσει τον Πατραϊκό Κόλπο με σκοπό την συμμετοχή στην κατάληψη της γέφυρας του Ισθμού από τα δυτικά ή την αποκοπή εχθρικών τμημάτων, τα οποία ενδεχομένως θα προσπαθούσαν να διαφύγουν προς αυτή την κατεύθυνση.

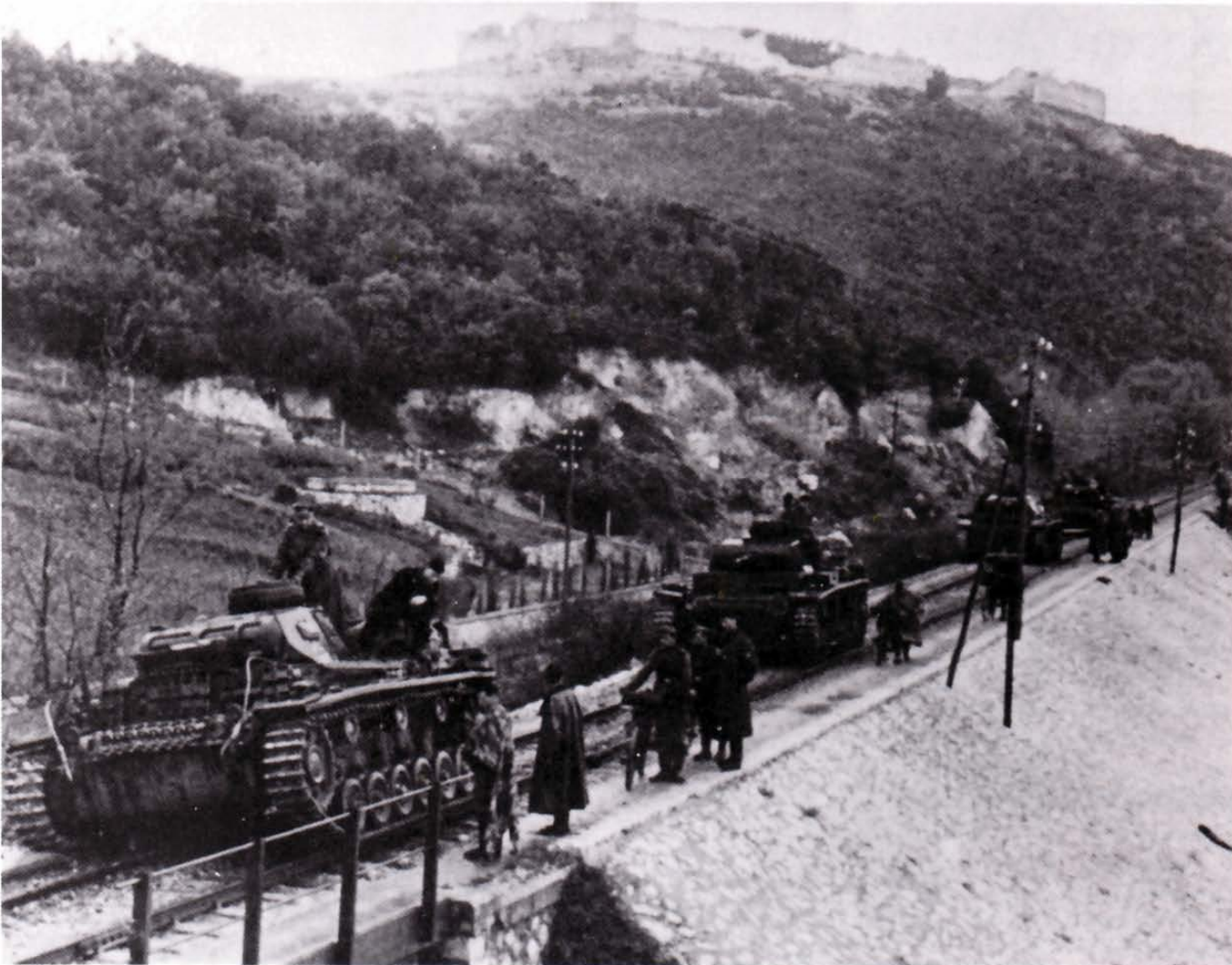
Η επιχείρηση ήταν πράγματι παρακινδυνευμένη, γιατί η κατάσταση στην απέναντι ακτή δεν ήταν γνωστή, κατάλληλα σκάφη δεν υπήρχαν και η απόσταση ήταν περίπου 7 ναυτικά μίλια, ενώ η θάλασσα ήταν αρκετά ταραγμένη. Επίσης τα τμήματα, τα οποία θα διέσχιζαν τον κόλπο δεν είχαν την δυνατότητα μεταφοράς βαρέων όπλων ούτε αεροπορική υποστήριξη, λόγω αδυναμίας επικοινωνίας. Για την επιχείρηση χρησιμοποιήθηκαν αλιευτικά καΐκια και στέφθηκε από πλήρη επιτυχία, αφού τα συμμαχικά τμήματα στην απέναντι ακτή αιφνιδιάσθηκαν και δεν προέβαλαν ουσιαστική αντίσταση. Ο Μέγιερ δέχθηκε την επίπληξη του διοικητή του Ντήτριχ για την σχεδόν παράφρονα ενέργεια, αλλά τα αποτελέσματα τον δικαίωσαν, αφού πολύ σύντομα διεκπεραιώθηκαν στην πελοποννησιακή ακτή και άλλα τμήματα της «Λαϊμπσταντάρτε», τα οποία στην συνέχεια προωθήθηκαν προς Πάτρα, Πύργο (όπου συναντήθηκαν με τμήματα της 5ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας) και Κόρινθο, όπου ήδη είχε ολοκληρωθεί η κατάληψη του Ισθμού.

Τμήματα της 5ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας κατευθύνθηκαν προς το Άργος και στην συνέχεια προς την Καλαμάτα. Οι συγκρούσεις με βρετανικές δυνάμεις κατά την προέλαση αυτή ήταν μικρής έκτασης κυρίως με αποκομμένα τμήματα, τα οποία δεν είχαν καταφέρει να φθάσουν εγκαίρως στους λιμένες επιβίβασης.

Η Διάσωση του Βρετανικού Εκστρατευτικού Σώματος

Μετά την οπισθοχώρηση από τις Θερμοπύλες οι Αυστραλοί και Νεοζηλανδοί του Βρετανικού Εκστρατευτικού Σώματος υποχώρησαν προς Νότο την νύχτα της 24ης Απριλίου και οργάνωσαν μία τελευταία γραμμή

άμυνας νότια των Θηβών. Το Τάγμα Μοτοσυκλετιστών της 2ας Τεθωρακισμένης Μεραρχίας, το οποίο είχε καταλάβει τον λιμένα της Χαλκίδας, υπερκέρασε αυτή την γραμμή συναντώντας αδύναμη αντίσταση μόνο και κατευθύνθηκε προς την Αθήνα, ενώ η συμμαχική οπισθοφυλακή επιδόθηκε σε αγώνα δρόμου, για να αποφύγει την αιχμαλωσία.

Στις 25 Απριλίου οι Γερμανοί ευρίσκονταν έξω από την Θήβα. Ξημερώνοντας η 25η Απριλίου, η επιβίβαση των Συμμάχων σε διάφορα πλοία, τα οποία είχαν αποσταλεί από την Αίγυπτο ήταν υπό εξέλιξη. Ο Βρετανός Ναύαρχος Κάννιγχαμ είχε διαθέσει το μεγαλύτερο μέρος των ελαφρών μονάδων του στόλου του (6 καταδρομικά και 19 αντιτορπιλικά) και επίσης 11 οπλιταγωγά και πολυάρθρα άλλα μικρότερα σκάφη. Ουσιαστικά, ό,τι μέσον επέπλεε είχε διατεθεί για την επιχείρηση διάσωσης, η οποία εκτός από την ουσιαστική πλευρά της (αποφυγή αιχμαλωσίας για 50.000 περίπου αξιωματικούς και άνδρες) είχε και ιδιαίτερη ηθική σημασία. Οι πρώτοι λιμένες επιβίβασης ήταν η Ραφήνα, το Πόρτο

Ράφτη, τα Μέγαρα και οι Άγιοι Θεόδωροι. Στην συνέχεια από την Πελοπόννησο τα σημεία επιβίβασης ήταν το Ναύπλιο, η Μονεμβασιά και η Καλαμάτα.

Οι δύο τολμηρές επιχειρήσεις των Γερμανών, οι οποίες προαναφέρθηκαν (διάπλους του Πατράϊκού και κατάληψη του Ισθμού) εστέρνησαν από την βρετανική πλευρά τον απαραίτητο χρόνο, ο οποίος χρειαζόταν για μία οργανωμένη εκκένωση. Η επιχείρηση βεβαίως γινόταν δυσχερέστερη από τις συνεχείς επιδρομές της Λουφτβάφφε, αλλά οι άοκνες προσπάθειες των ανδρών του Βρετανικού Ναυτικού και η αποφασιστικότητα των ανδρών του εκστρατευτικού σώματος να μη πέσουν στα χέρια του εχθρού, είχαν αποτέλεσμα. Κατάφεραν τελικά να διαφύγουν σχεδόν 50.000 άνδρες από τους περίπου 56.000, οι οποίοι είχαν σταλεί στην Ελλάδα για έναν αγώνα εκ των προτέρων καταδικασμένο σε ήττα.

Από αυτούς που έμειναν πίσω, περίπου 3.000 κατόρθωσαν να αποφύγουν την αιχμαλωσία και να κρυφτούν από Έλληνες πολίτες. Οι περισσότεροι, σταδιακά με κάθε μέσον προωθήθηκαν στην Αίγυπτο.

Γερμανικά τεθωρακισμένα εκμεταλλεύονται την ελληνική σιδηροδρομική γραμμή για να προωθηθούν προς Νότον.

Ανασκόπηση - Συμπεράσματα

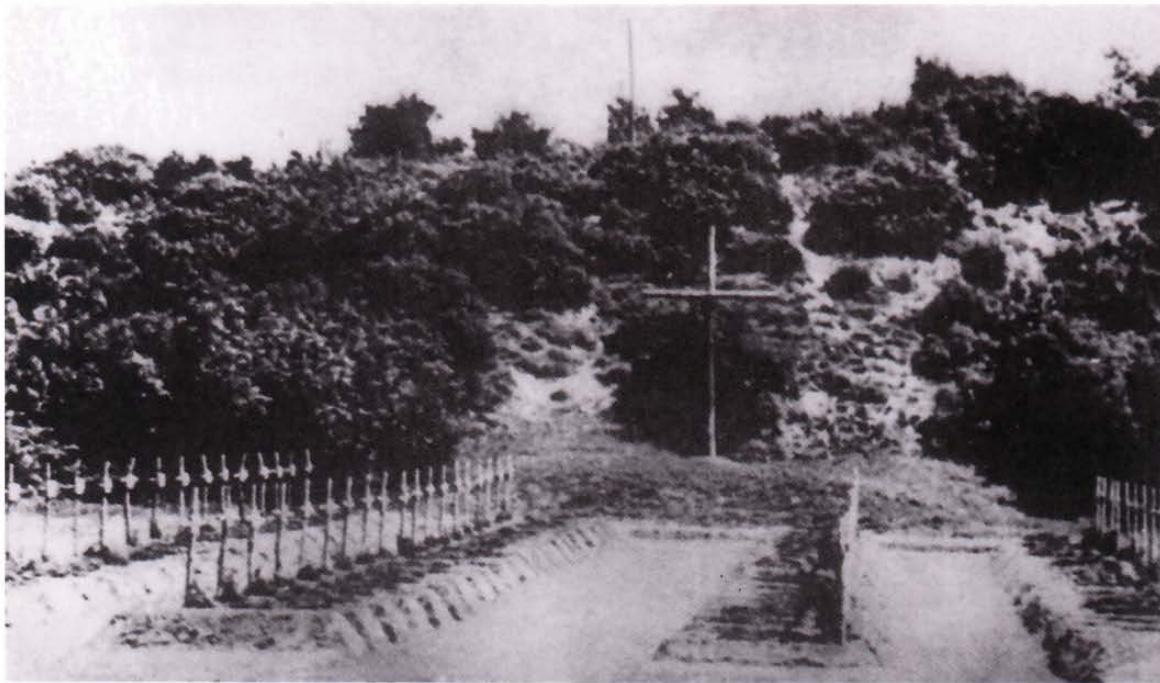
Ένα από τα οχυρωματικά έργα της Γραμμής «Μεταξά» σχεδόν ανέπαφο μετά τις μάχες.

Η ελληνική εποποιία του 1940-41 δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την πολιτική απόφαση, η οποία είχε ληφθεί ήδη από το 1936 και την έγκαιρη προπαρασκευή, που είχε αρχίσει εγκαίρως και ολοκληρώθηκε αποτελεσματικά χωρίς ξένη οικονομική βοήθεια. Την υλική υποδομή συμπλήρωσε η ψυχική προετοιμασία και η ομοψυχία που είχαν επίσης καλλιεργήσει οι πολιτικοί, θρησκευτικοί, πνευματικοί και στρατιωτικοί ταγοί της εποχής εκείνης, τα ονόματα των οποίων έχουν αφεθεί, για λόγους σκοπιμότητας, στην λήθη.

Η έκβαση της γερμανικής εισβολής στην Ελλάδα δύσκολα θα μπορούσε να είναι τελείως διαφορετική, υπολογιζομένου του συσχετισμού δυνάμεων. Όμως τουλάχιστον η χρονική της διάρκεια θα μπορούσε να είναι μεγαλύτερη εάν η Γιουγκοσλαβία είχε καταφέρει να προτάξει ουσιαστική αντίσταση. Όπως προαναφέραμε όμως δεν υπήρξε συντονισμός με τις ελληνικές και βρετανικές δυνάμεις. Το οξύμωρο είναι ότι τελικά η στροφή της Γιουγκοσλαβίας εναντίον του Άξονος ήταν και η βασική αιτία για την ύπαρξη κενού στην ελληνική

αμυντική διάταξη. Αυτό γιατί εάν η ελληνική πλευρά γνώριζε ότι η προς Βορρά χώρα είναι εχθρική θα είχε ενδεχομένως λάβει διαφορετικά μέτρα για την αντιμετώπιση της απειλής. Οι Γιουγκοσλάβοι όχι μόνο δεν μπόρεσαν να εμποδίσουν τους Γερμανούς να εισέλθουν στην κοιλάδα του Αξιού, αλλά δεν κατόρθωσαν καν να φυλάξουν την διάβαση του Μοναστηρίου. Συνεπώς οποιαδήποτε προσπάθεια των Ελλήνων ήταν από την αρχή καταδικασμένη. Τελικά όμως η επιμονή για άμυνα στην Μακεδονία και στην Θράκη και όχι στην γραμμή Ολύμπου – Βερμίου, όπως προτιμούσαν οι Βρετανοί παρ' όλο που δεν είχε ουσιαστικά αποτελέσματα, μάλλον απέδωσε περισσότερα, καθώς δεν άφησε αμαχητί την Μακεδονία στους Βουλγάρους, οι οποίοι διαφορετικά σίγουρα θα κατέκλυζαν την Μακεδονία, σύμφωνα με τις πάγιες βλέψεις τους. Επίσης, όσο και εάν η άμυνα στην γραμμή Ολύμπου – Βερμίου πιθανώς να καθυστέρουσε περισσότερο τους εισβολείς, ουσιαστικά θα είχε χειρότερα αποτελέσματα από πλευράς καταστροφών στην χώρα, εφόσον δεν υπήρχε η προοπτική μακρόχρο-

Γερμανικό νεκροταφείο κοντά στο Ρούπελ, στο ύψωμα Προφήτης Ηλίας.
(Β. Νικόλτσιος, Α. Χαδιά, «Ρούπελ. Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης»)

νης καθήλωσης των εισβολέων ούτε σε αυτή την γραμμή χωρίς την ουσιαστική συνδρομή των Βρετανών.

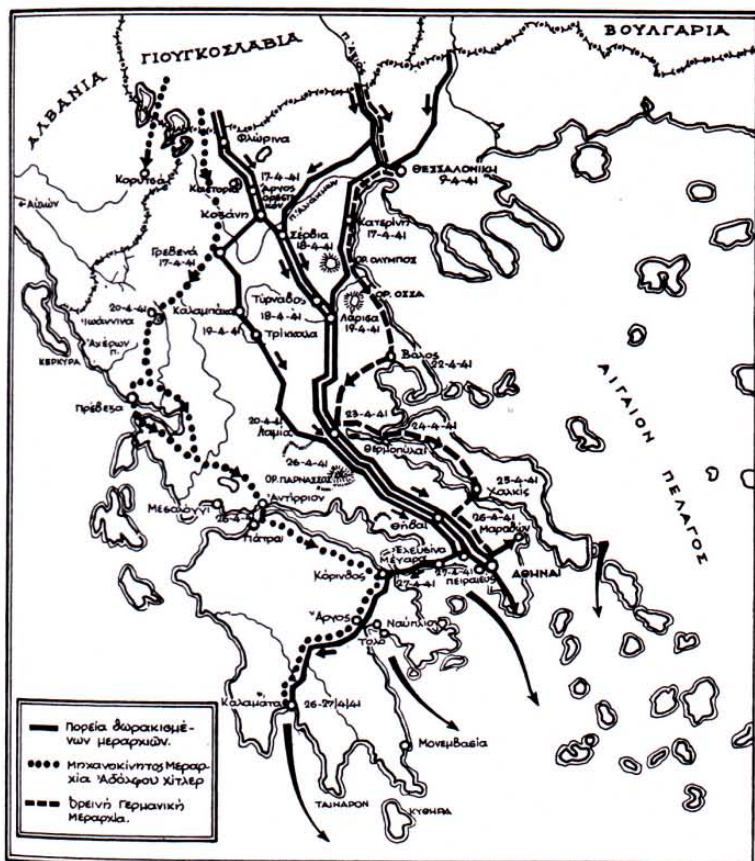
Το ηθικό των Ελλήνων αξιωματικών και οπλιτών κατά την διάρκεια και αυτής της σύγκρουσης παρέμεινε υψηλότατο όσο διαρκούσαν οι μάχες. Μάλιστα οι Έλληνες ήταν οι πρώτοι, οι οποίοι δεν έδειξαν να πανικοβάλλονται από τα Στούκα και τις φοβερές σειρήνες τους, όπως είχε γίνει στην Πολωνία και στην Γαλλία. Οι Έλληνες μαχητές όχι μόνο δεν έτρεχαν αλλόφρονες να κρυφτούν, αλλά πυροβολούσαν τα πολυδιαφημισμένα αυτά αεροπλάνα με τα ατομικά τους τυφέκια, παραμένοντας στις θέσεις τους. Φυσιολογικά βεβαίως μετά την συνθηκολόγηση, με την αίσθηση της αδικίας και της υποχρέωσης παράδοσης των όπλων χωρίς να έχουν ηττηθεί στο πεδίο της μάχης, η κατάσταση άλλαξε και κάθε άνδρας κοιτούσε πως θα ξεφύγει από την αιχμαλωσία και να φτάσει σίπιτι του σώος.

Η εισβολή στα Βαλκάνια ήταν η πρώτη επιχείρηση, κατά την οποία τεθωρακισμένες και μηχανοκίνητες μονάδες αναπτύχθηκαν σε ορεινά εδάφη. Παρά τις δυσκολίες, τις οποίες συνάντησαν οι Γερμανοί στα ελληνικά βουνά, η τοποθέτηση τεθωρακισμένων και μηχανοκινήτων τμημάτων ως προπομπών επιθετικών ενεργειών, αποδείχθηκε έξυπνη τακτική. Οι αρχικές επιτυχίες (η εύκολη κατάληψη των Σκοπίων και η ανεμπόδιστη προέλαση προς Θεσσαλονίκη) υλοποιήθηκαν από τεθωρακισμένες μεραρχίες. Η ελληνική διοίκηση στάθηκε ανίκανη να αντιμετωπίσει τα γερμανικά τεθωρακισμένα, μη διαθέτοντας τις κατάλληλες δυνάμεις, αλλά και μη έχοντας προηγούμενη εμπειρία αντιμετώπισης μηχανοκινήτων δυνάμεων.

Από την απελευθέρωση και μετά ο Τσολάκογλου

ήταν το κέντρο των επικρίσεων για την αυθαίρετη απόφασή του να υπογράψει ανακωχή με έντιμους αρχικά όρους. Οι επικρίσεις φυσικά είναι εύκολες αλλά κρίνοντας ψυχρά μπορούμε να πούμε ότι εφόσον είχε εξα-

Χάρτης της πορείας των γερμανικών στρατευμάτων στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Η ύβρις. Η γερμανική σημαία πλάι στην ελληνική στην Ακρόπολη.

ντληθεί κάθε δυνατότητα αντίστασης περαιτέρω αιματοχυσία από ελληνικής πλευράς σε αυτή την φάση θα ήταν άσκοπη. Συνεπώς ο Τσολάκογλου και οι άλλοι στρατηγοί, οι οποίοι συμφωνούσαν με αυτόν (Μπάκος, Δεμέστιχας) ορθά δεν υπάκουσαν τις διαταγές της ανωτάτης διοίκησης για συνέχιση του αγώνα μέχρις εσχάτων. Το ανάθεμα

Ο διοικητής του οχυρού «Ρούπελ» Ταγματάρχης Γεώργιος Δουράτσος. Γεννήθηκε το 1894 στην Σύρο και πέθανε στις 13 Δεκεμβρίου 1981 στην Αθήνα.

(Β. Νικόλτσιος, Α. Χαδιά, «Ρούπελ. Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης»)

γι' αυτούς τους στρατηγούς (και όσους άλλους εξομώτησαν) επίσης ορθά ρίχνεται για την μετέπειτα συνεργασία τους με τις δυνάμεις κατοχής. Φυσικά, δεν μπορεί να θεωρηθεί απολύτως κατακριτέα και η θέση της ελληνικής ηγεσίας για συνέχιση του αγώνα, όταν μάλιστα στον ελλαδικό χώρο βρίσκονταν και μάχονταν και συμμαχικές δυνάμεις. Φυσικά από πλευράς Βρετανών ασκούσαν ισχυρές πιέσεις για την συνέχιση της αντίστασης από ελληνικής πλευράς ώστε να αποφευχθεί μία νέα «Δουνκέρκη». Ουσιαστικά λοιπόν το ζητούμενο ήταν να κυθεί και άλλο ελληνικό αίμα για να μην συλληφθούν Σύμμαχοι στρατιώτες αιχμάλωτοι. Βεβαίως ακόμη και μετά την επίσημη συνθηκολόγηση του Ελληνικού Στρατού, οι απλοί Έλληνες πολίτες έκαναν τα πάντα για να περιθάλψουν τους στρατιώτες της Κοινοπολιτείας και πολλοί από αυτούς κατάφεραν να διαφύγουν χάρη στην βοήθεια των Ελλήνων. Δυστυχώς η επίσημη ελληνική θέση αλλά και η γενική συνεισφορά της Ελλάδας κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ξεχάστηκαν, όπως είναι γνωστό, από τους «παραδοσιακούς» φίλους Βρετανούς, οι οποίοι περιορίστηκαν σε επαίνους και συγχαρητήρια, χωρίς κανένα ουσιαστικό όφελος για την Ελλάδα.

Η ενέργεια του Τσολάκογλου λοιπόν, μπορεί να θεωρηθεί ότι έσωσε από βέβαιο θάνατο ή μεταφορά σε στρατόπεδο συγκέντρωσης χιλιάδες αξιωματικούς και άνδρες του Ελληνικού Στρατού. Επίσης απέτρεψε εκείνη την περίοδο περισσότερες καταστροφές στην υποδομή της χώρας. Από την άλλη πλευρά η επίσημη ελληνική θέση ότι ο αγώνας συνεχιζόταν όπως εκφράσθηκε από τον βασιλέα Γεώργιο Β', θέση η οποία βεβαίως δεν έμεινε στα λόγια, διέσωσε το εθνικό γόητρο.

Από πλευράς συμπερασμάτων από τις εκθροπράξεις, μπορούμε να πούμε ότι φάνηκε και πάλι πεντακάθαρα ότι η στατική άμυνα δεν μπορούσε να έχει μακρόχρονα αποτελέσματα εναντίον επιτιθεμένων με μεγάλο βαθμό μηχανοκίνησης. Τα οχυρά αντιστάθηκαν με ηρωισμό, κατάφεραν σε μεγάλο ποσοστό να αποκρούσουν τον εισβολέα αλλά τελικά οι ελιγμοί του εχθρού κατέστησαν την άμυνα αυτή μάταιη. Επίσης αξιοσημείωτη είναι η διαφορά στην απόδοση των γερμανικών μονάδων. Οι ορεινές μεραρχίες κατάφεραν να εξουδετερώσουν τις δυσμενείς εδαφικές συνθήκες, διαθέτοντας την κατάλληλη εκπαίδευση και να επιτύχουν καταλήψεις οχυρών, ενώ οι συμβατικές μονάδες πεζικού, παρά τον υψηλό βαθμό εκπαίδευσής τους δεν είχαν παρόμοιες επιτυχίες ενώ υπέστησαν και μεγαλύτερες απώλειες. Επίσης ιδιαίτερη μνεία αξίζει να γίνει στην «Λαϊμπσταντάρτε», η οποία έδειξε την υψηλή ποιότητα μαχητικής αξίας των αξιωματικών και ανδρών της με τις παράτολμες ενέργειές τους. Αξιωματικοί και άνδρες, οι οποίοι στην συνέχεια του πολέμου αναδείχθηκαν σε πρωταγωνιστές των ενόπλων δυνάμεων της Γερμανίας.

Οι ελληνικές απώλειες από πλευράς ΤΣΑΜ ήταν περίπου 1.000 νεκροί και τραυματίες, ενώ οι συνολικές απώ-

**Χωρίς να πτηθεί
αυτός ο Έλληνας
φαντάρος απο-
χωρεί από το
οχυρό του.**
(Β. Νικόλτσιος,
Α. Χαδιά, «Ρού-
πελ. Το οχυρό
της ιστορίας
και της μνήμης»)

λειτουργίες από τις συγκρούσεις με τους Γερμανούς είναι δύσκολο να υπολογισθούν ακριβώς. Από γερμανικής ο αριθμός απωλειών, που ανακοινώθηκε μετά την λήξη της εκστρατείας ήταν περίπου 1.100 νεκροί και περίπου 4.000 τραυματίες και αγνοούμενοι. Ο αριθμός αυτός ήταν αποτέλεσμα της ναζιστικής προπαγάνδας, η οποία εν όψει «Μπαρμπαρόσα» ήθελε να διατηρήσει το ηθικό του γερμανικού λαού υψηλά. Εάν λάβουμε υπ' όψιν ότι η 72α Μεραρχία είχε περίπου 700 νεκρούς και τραυματίες, η 5η Ορεινή Μεραρχία περίπου 525 νεκρούς και τραυματίες και το 125ο Σύνταγμα Πεζικού αποδεκατίσθηκε σε βαθμό που χρειάστηκαν μήνες για να ανασυγκροτηθεί, είναι λογικό να υπολογίζονται οι απώλειες σε 2.559 νεκρούς, 5.820 τραυματίες και 3.169 αγνοούμενους.

Γερμανική αναγνώριση του ηρωισμού των Ελλήνων μαχητών

Ο αγώνας των Ελλήνων στα οχυρά της «Γραμμής Μεταξά» ήταν ανεπανάληπτος. Όταν αναφερόμαστε στα οχυρά, συνήθως, ο νους μας πηγαίνει στο ηρωικό οχυρό Ρούπελ, αλλά δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι υπήρξαν 21 και όχι μόνο ένα οχυρό.

Οι Γερμανοί προσπάθησαν, επιτιθέμενοι λυσσαλέα από το έδαφος της τότε συμμάχου τους Βουλγαρίας, αλλά δεν μπόρεσαν να διασπάσουν την «Γραμμή Μεταξά». Έκαμψαν όμως γρήγορα την γιουγκοσλαβική αντίσταση και μπήκαν στην Ελλάδα από τα Ελληνο-γιουγκο-

**Ο στρατιώτης
Γαβριήλ Παρά-
σχος. Σκοτώθηκε
στις 8 Απριλίου
στο Καρατάς.**
(Γ. Χαρωνίτης,
«Ρούπελ»)

**Έλληνες φαντά-
ροι, μετά την
κατάπαυση του
πυρός.**

(Β. Νικόλτσιος,
Α. Χαδιά, «Ρού-
πελ. Το οχυρό
της ιστορίας
και της μνήμης»)

**Έργο ελληνικού
οχυρού με φανε-
ρά τα σημάδια
της επίθεσης.**

(Β. Νικόλτσιος,
Α. Χαδιά, «Ρού-
πελ. Το οχυρό
της ιστορίας
και της μνήμης»)

σλαβικά σύνορα, σε μία κλασική κίνηση κεραυνοβόλου πολέμου. Η κίνηση αυτή, η οποία είχε ήδη δοκιμασθεί με επιτυχία στις εκστρατείες στην Πολωνία και στην Γαλλία, με απλά λόγια συνίστατο στην παράκαμψη της ισχυρής αμυντικής γραμμής του αντιπάλου και στην συνέχεια στην εκ των πραγμάτων ακρήστευσή του με την κυρίευση θέσεων εκατέρωθεν και πίσω από αυτήν.

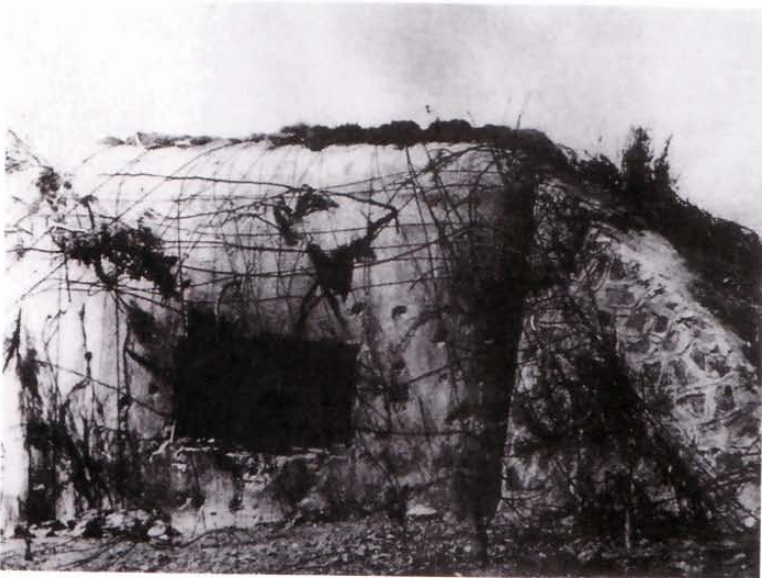
Κατά την παραλαβή των οχυρών, οι Γερμανοί δεν κατέ-
βασαν την ελληνική σημαία από αυτά, άφησαν τα ξίφη

στους Έλληνες αξιωματικούς και δεν επέτρεψαν την είσο-
δο των στρατιωτών τους στα οχυρά, μέχρι την έξοδο των
Ελλήνων μαχητών. Αξίζει να αναφερθούν τα παρακάτω:

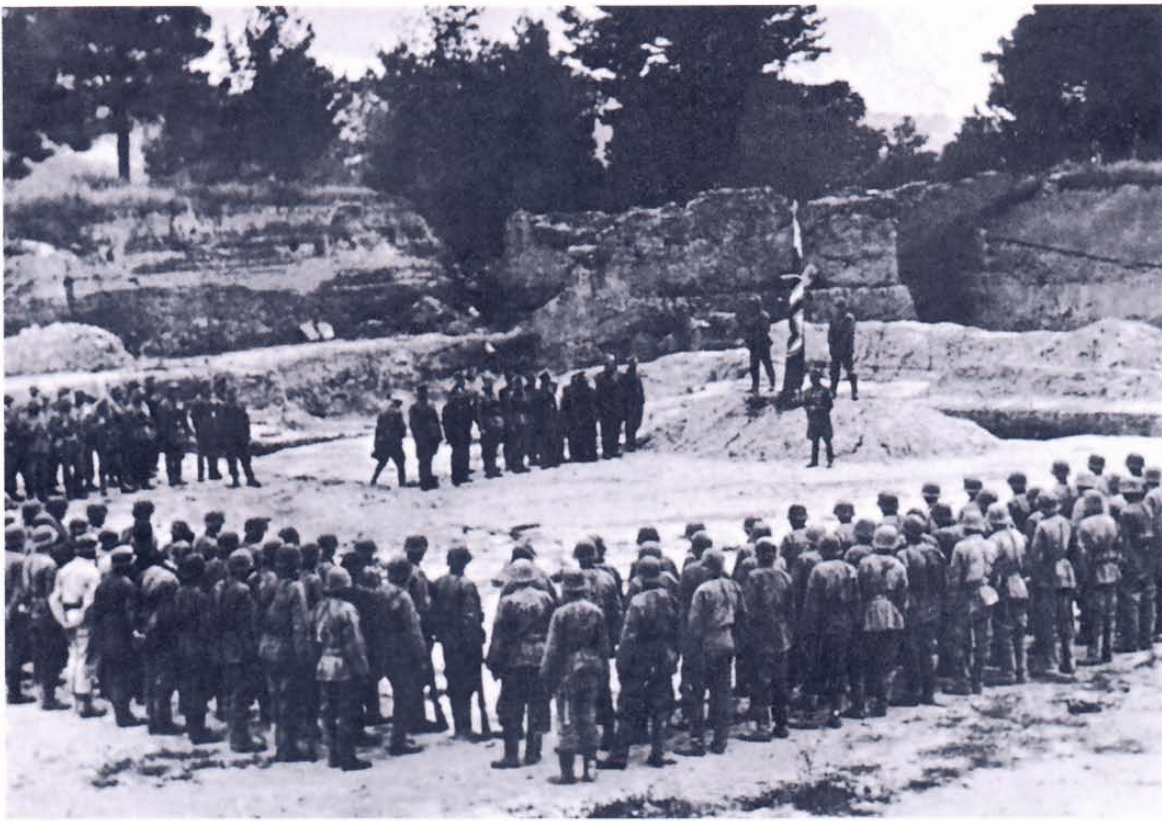
Κατά την παραλαβή του οχυρού Παλιουριώνες (στις
09.00 της 10ης Απριλίου) είχε παραταχθεί προ αυτού γερ-
μανικό τάγμα. Ο Γερμανός συνταγματάρχης, ο οποίος
προσήλθε για να παραλάβει το οχυρό, προσφώνησε μέσω
διερμνέα τον διοικητή του και συνεχάρη την φρουρά
του, εκφράζοντας τον θαυμασμό του για την αντίσταση,
την οποία πρόεβαν. Πρόσθεσε επίσης ότι τα γερμανικά
στρατεύματα είναι υπερήφανα έχοντας τέτοιους αντιπά-
λους. Στην συνέχεια, οδήγησε τον διοικητή του οχυρού
προ του γερμανικού τάγματος για να το επιθεωρήσει. Επί-
σης, διέταξε όπως η γερμανική σημαία ανυψωθεί στο
οχυρό μόνο μετά την αναχώρηση της φρουράς του.

Κατά την παραλαβή του Ρούπελ (10 Απριλίου) ο Γερ-
μανός αξιωματικός που ήταν εντεταλμένος γι' αυτήν,
αφού συνεχάρη τον διοικητή του οχυρού, του μετέφερε
και τα συγχαρητήρια της διοίκησής του και τον θαυμα-
σμό για την ηρωική αντίσταση του οχυρού και τόνισε ότι
για τους Γερμανούς αποτελεί τιμή και υπερηφάνεια το
ότι είχαν ως αντίπαλο έναν τόσο ηρωικό στρατό. Όσον
αφορά την οχύρωση, ανέφερε ότι αυτή κρίνεται ως
ανώτερη της «Γραμμής Μαζινό» και εφάμιλλη με την
γερμανική «Γραμμή Ζίγκφριντ».

Ο διοικητής της 72ας Μεραρχίας, μιλώντας με τον
διοικητή της Ομάδας Μεραρχιών Αντιστράτηγο Δέδε,
εξέφρασε ανεπιφύλακτο θαυμασμό για την μαχητικό-

Τελετή της «Λαϊμψταντάρτε» στον χώρο της αρχαίας Ολυμπίας. Οι Γερμανοί ήταν γενικά αρχαιοελληνολάτρες αλλά αυτό δεν επηρέασε καθόλου την απάνθρωπη συμπεριφορά τους ως κατακτητές.

τητα των ελληνικών στρατευμάτων και την αξία της οχύρωσης. Πρόσθεσε επίσης ότι είχε πολεμήσει στην Πολωνία και στην Γαλλία, αλλ' ότι πουθενά δεν είχε συναντήσει τόσο αποτελεσματική και φθοροποιό αντίσταση όπως στην Ελλάδα.

Προς τον Αντιστράτηγο Δέδε αναφέρθηκε επίσης ότι το ελληνικό πυροβολικό ήταν υπέροχο και οι πλαγιοφυλάξεις αποτελεσματικότερες. Μόλις μετακινείτο έστω και μια ομάδα μάχης, δεχόταν επιτυχημένη βολή. Εάν τα ελληνικά βλήματα δεν είχαν κατά τα 3/5 αφλογιστίες, κανένα από τα γερμανικά τμήματά, τα οποία συμμετείχαν στις επιθέσεις εναντίον των οχυρών δεν θα σωζόταν. Πράγματι η δράση του ελληνικού πυροβολικού μέσα και έξω από τα οχυρά, παρά τα πεπαλαιωμένα μέσα τα οποία διέθετε, την ανενόχλητη δράση της εχθρικής αεροπορίας, την έλλειψη σοβαρής αντιαεροπορικής άμυνας και την συνεχή καταστροφή των τηλεφωνικών γραμμών του, ήταν τόσο επιτυχημένη που οι Γερμανοί πίστευαν ότι βάλονταν από πολύ ισχυρότερες δυνάμεις. Αυτό οφειλόταν στην άρτια προετοιμασία, στις εξαιρετικές παρατηρήσεις αλλά κυρίως στις προσπάθειες του προσωπικού, οι οποίες χαρακτηρίζονταν από γενναιότητα και αυταπάρνηση. Επίσης η άρτια απόκρυψη των θέσεων πυροβολικού εκτός των οχυρών, επέτρεψε την δράση του χωρίς σοβαρή ενόχληση από τον εχθρό (τηρουμένων φυσικά των αναλογιών). Επιτυχημένη μπορεί να θεωρηθεί και η δράση του αντιαρματικού πυροβολικού, εάν αναλογισθούμε τα ελάχιστα

διαθέσιμα μέσα από ελληνικής πλευράς. Το ίδιο δεν μπορούμε να πούμε για την σχεδόν ανύπαρκτη αντιαεροπορική άμυνα. Τα λίγα ελληνικά αντιαεροπορικά πυροβόλα ούτε καν υποτυπώδη άμυνα δεν μπόρεσαν να αντιτάξουν εναντίον των κατά κύματα επιτιθέμενων γερμανικών αεροσκαφών.

Η Σημαία του οχυρού «Ρούπελ».

Καλλιτεχνική απεικόνιση γερμανικής εφόδου εναντίον ενεργητικού σκεπάστρου οχυρού.

Μετά και την κατάληψη της Κρήτης, η Ελλάδα δεν έπαψε να μάχεται. Το Ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό, μόνο αυτό από όλα τα ναυτικά των ευρωπαϊκών κρατών που κατελήφθησαν από τον Άξονα, δεν παραδόθηκε αλλά όλες οι αξιόμαχες μονάδες του διέφυγαν στην Αλεξάνδρεια. Εκεί, μαζί με διαφυγόντες από την κατεχόμενη Ελλάδα, άνδρες του Στρατού Ξηράς και της Πολεμικής Αεροπορίας, ο πόλεμος στο πλευρό των Συμμάχων συνεχίσθηκε όχι μόνο μέχρι την απελευθέρωση της Πατρίδας τον Οκτώβριο του 1944, αλλά μέχρι την τελική νίκη των Συμμάχων στην Ευρώπη, που πραγματοποιήθηκε με την πλήρη κατάρρευση της Γερμανίας τον Μάιο του 1945. Αλλά και στην σκλαβωμένη Ελλάδα δεν άργησε να φουντώσει η αντίσταση στα βουνά και στις πόλεις, που ποτέ δεν άφησε τους κατακτητές να αισθάνονται ασφαλείς.

Κατά την παράδοση των ελληνικών τμημάτων στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη υπήρξε και ένα περιστατικό, διαφορετικό από τα προαναφερόμενα. Στην θέση Δεμίρ Καπού, ο Έλληνας Λοχίας Χρήστος Ίντζος

μετά την παράδοση του τμήματος του εκτελέσθηκε από τον επικεφαλής Γερμανό αξιωματικό, ο οποίος προφανώς δεν μπορούσε να δεχθεί ότι είχε δυσκολευθεί από τον Έλληνα ήρωα. Περιστατικό, το οποίο δεν ήταν βέβαια παράξενο για τους Γερμανούς, αλλά και για πολλούς από τους άλλους εμπολέμους σε όλα τα μέτωπα της παγκόσμιας σύρραξης.

Η σημασία της Επιχείρησης «Μαρίτα» για την έκβαση του Β' Παγκοσμίου Πολέμου

Οι εκθροπραξίες στα Βαλκάνια την άνοιξη του 1941 ήταν σίγουρα ένα μικρό επεισόδιο στο σύνολο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η σημασία τους όμως και η συμβολή τους στην τελική έκβαση του πολέμου ήταν μάλλον πολύ μεγαλύτερες. Κοινή είναι η πεποίθηση στην Ελλάδα ότι η Επιχείρηση «Μαρίτα» στοίχισε στον Χίτλερ την επιτυχία στην Επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα». Αυτή την άποψη όμως δεν φαίνεται να την συμμερίζονταν και οι Σύμμαχοι μετά την λήξη του πολέμου. Το οξύμωρο είναι ότι σημαντικοί Γερμανοί στρατιωτικοί ηγέτες είχαν αντίθετη άποψη. Μετά τον πόλεμο πάντως από πλευράς συγγραφέων και ιστορικών/στρατιωτικών αναλυτών, η σημασία της Επιχείρησης «Μαρίτα» ως προς την εξέλιξη της επίθεσης εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης, σαφώς υποβιβάσθηκε.

Μερικοί από τους επιφανείς εκθρούς και φίλους έχουν, κατά καιρούς, υποτιμήσει και αμφισβητήσει την ελληνική καθοριστική συμβολή στην συμμαχική νίκη στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ενδεικτικά σημειώνεται η αρνητική άποψη που εκφράζει ο περίφημος Βρετανός ιστορικός σερ Μπαζίλ Λίντελλ Χαρτ, ως προς την καθυστέρηση της γερμανικής εισβολής στην Ρωσία: «Οπωσδήποτε, όμως, η εκστρατεία κατά της Ελλάδας δεν ήταν αιτία της αναβολής». Αντιθέτως υπάρχουν απόψεις, οι οποίες αναγνωρίζουν και αποδεικνύουν την ουσιαστική ελληνική επίδραση στη νικηφόρα για τους Συμμάχους έκβαση του πολέμου και οι οποίες προέρχονται από άμεσα αναμειγνύμενους ανθρώπους στις πολεμικές επιχειρήσεις της εποχής.

Ο Γερμανός Στρατάρχης φον Πάουλους κατέθεσε στην Δίκη της Νυρεμβέργης το 1945-46 ότι η εκστρατεία στα Βαλκάνια καθυστέρησε τη γερμανική επίθεση κατά της Ρωσίας περί τις πέντε εβδομάδες. Στο Πολεμικό Ημερολόγιο του Γερμανικού Ναυτικού σημειώνεται ότι, πράγματι, επήλθε αυτή η καθυστέρηση.

Ο διοικητής της Ομάδας Στρατιών Νότου, κατά την Επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα» Στρατάρχης φον Ρούντνιτς, δήλωσε επίσης μετά τον πόλεμο ότι «λόγω της βαλκανικής εκστρατείας αρχίσαμε τουλάχιστον τέσσερις εβδομάδες αργότερα. Η αναβολή αυτή μας στοίχισε πάρα πολύ».

Ο Χίτλερ είπε την 30ή Μαρτίου 1944 στην περίφη-

Ύψωση της γερμανικής σημαίας σε κάποιο οχυρό. (Β. Νικόλτσιος, Α. Χαδιά, «Ρούπελ. Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης»)

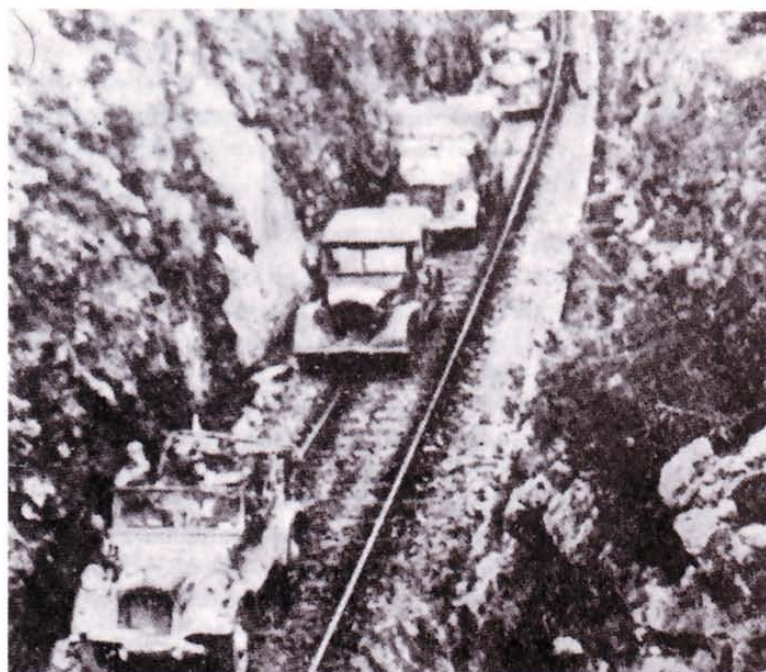
μη Γερμανίδα φωτογράφο και κινηματογραφίστρια Λένι Ρίφενσταλ, όπως γράφει η ίδια στα απομνημονεύματά της: «Η είσοδος της Ιταλίας στον πόλεμο αποδείχθηκε καταστροφική για 'μας. Αν οι Ιταλοί δεν είχαν επιτεθεί στην Ελλάδα και δεν χρειάζονταν την βοήθειά μας, ο πόλεμος θα είχε πάρει διαφορετική τροπή. Θα είχαμε προλάβει να κατακτήσουμε το Λένινγκραντ και την Μόσχα, πριν μας πιάσει το ρωσικό ψύχος».

Τα απομνημονεύματα του Ρώσου Στρατάρχη Ζούκωφ: «Αν ο ρωσικός λαός κατόρθωσε να ανορθώσει το κουρασμένο κορμί του μπροστά στις πόρτες της Μόσχας, να συγκρατήσει και ν' ανατρέψει τον γερμανικό χείμαρρο, το οφείλει στον ελληνικό λαό, που καθυστέρησε τις γερμανικές μεραρχίες όλο τον καιρό που θα τους επέτρεπε να μας γονατίσουν. Η γιγαντομαχία της Κρήτης υπήρξε το κορύφωμα της ελληνικής προσφοράς».

Στα πρακτικά της σύσκεψης της ανώτατης ηγεσίας της Βέρμαχτ που συγκάλεσε ο Χίτλερ την 27η Μαρτίου 1941 και κατά την οποία αποφάσισε την ταυτόχρονη επίθεση κατά Ελλάδας και Γιουγκοσλαβίας, σημειώνεται ότι η έναρξη της επίθεσης κατά της Σοβιετικής Ένωσης αναβάλλεται για τέσσερις εβδομάδες. Αυτή η εκτίμηση βασιζόταν μόνο στην ανάγκη συγκέντρωσης σημαντικών δυνάμεων, οι οποίες κατευθύνονταν προς την Πολωνία, στα Βαλκάνια και στον απαιτούμενο αντικειμενικά χρόνο αντικατάστασης αυτών μετά την ολο-

κλήρωση της εκστρατείας. Σημαντικός επίσης ήταν και ο παράγων «ανασυγκρότηση των τεθωρακισμένων και μηχανοκίνητων μονάδων». Αυτό αναγκαστικά θα γινόταν στην Γερμανία, όπου υπήρχαν διαθέσιμες εκτετα-

Γερμανική φάλαγγα προωρώντας μέσω σιδηροδρομικής γραμμής.

Το ορεινό έδαφος, το φτωχό οδικό δίκτυο και οι καταστροφές του βρετανικού Μηχανικού, ανέδειξαν την αξία των εξειδικευμένων ορεινών στρατευμάτων κατά την γερμανική εκστρατεία στην Ελλάδα.

μένες εγκαταστάσεις συντήρησης και επισκευών και η καθυστέρηση από την ανασυγκρότηση εκτιμάτο τουλάχιστον στις τρεις εβδομάδες.

Σύμφωνα λοιπόν με την νέα πραγματικότητα η νέα ημερομνία για την εκδήλωση της Επιχείρησης «Μπαρμπαρόσα» ορίσθηκε ως η 22α Ιουνίου 1941. Υπάρχει λοιπόν αντικειμενικά μία καθυστέρηση πέντε εβδομάδων αφού αρχικά ο Χίτλερ είχε διατάξει τα πάντα να είναι έτοιμα για την επιχείρηση στις 15 Μαΐου. Εδώ υπεισέρχεται ο παράγων «καιρός».

Οι απόψεις πολλών ειδικών είναι αλληλοσυγκρουόμενες ως προς την επίδραση των καιρικών συνθηκών στην κατάσταση του εδάφους κατά μήκος των πολωνο-σοβιετικών συνόρων στα τέλη της άνοιξης του 1941. Υποστηρίζεται ότι η επίθεση εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης δεν θα μπορούσε να ξεκινήσει στις 15 Μαΐου, γιατί λόγω βροχοπτώσεων οι ποταμοί ήταν ακόμη φουσκωμένοι και πολλές κοιλάδες πλημμυρισμένες. Σύμφωνα όμως με στοιχεία της Μετεωρολογικής Υπηρεσίας του Γερμανικού Στρατού μπορούμε να δούμε τα εξής: Η μέση θερμοκρασία στο Βίλνιους τον Μάιο ανήλθε σε 9,4 βαθμούς Κελσί-

ου και τον Ιούλιο σε 15,2. Η ολική βροχόπτωση στην ίδια πόλη τον Μάιο 1941 ήταν 50 μονάδες, δηλαδή χαμηλότερη από την μέση βροχόπτωση (69,1) για τα έτη 1918-1950 και τον Ιούνιο 31 μονάδες, πολύ πιο χαμηλά από την μέση βροχόπτωση (78,1) για τον ίδιο μήνα στα έτη αυτά. Η ολική ημερήσια βροχόπτωση στην Βαρσοβία τον Μάιο και Ιούνιο του 1941 ήταν, κατά κανόνα, λίγη, κυμαινόμενη μεταξύ 0 και 9 χλστ. εκτός από τρεις ημέρες (19 και 29 Μαΐου, 11 Ιουνίου) που έφθασε τα 23, 34 και 17 χλστ. αντιστοίχως. Για 43 μέρες η ολική ημερήσια βροχόπτωση στην Βαρσοβία ήταν μόνο μεταξύ 0 και 1 χλστ. Κατά τις πρώτες εννέα ημέρες του Ιουνίου δεν υπήρχε καμμία απολύτως βροχόπτωση στην Βαρσοβία.

Η καθημερινή μέση θερμοκρασία αέρος στην Βαρσοβία το πρώτο πενήντημερο του Μαΐου ήταν από 2 ως 11 βαθμούς Κελσίου. Και από 15 Μαΐου έως 15 Ιουνίου από 11 ως 20 βαθμούς Κελσίου. Ομοίως, κατά την ίδια περίοδο, το έδαφος του Ζάμος-Μόκρε (45 μόνο χιλιόμετρα περίπου από τον δυτικό Μπουγκ, στα πολωνο-σοβιετικά σύνορα) δεν ήταν ούτε για μία μέρα παγωμένο ή σκεπασμένο με πάγο ή με χιόνι ή με λασπόχιονο. Από 1

Μαΐου έως 15 Ιουνίου το έδαφος της περιοχής αυτής ήταν στεγνό ή για ένα τμήμα της ημέρας στεγνό για 39 ημέρες. Μόνο επτά ημέρες ήταν υγρό και το πρωί και το βράδυ. Πρέπει να σημειωθεί ότι κατά τις δέκα πρώτες ημέρες του Ιουνίου ήταν στεγνό. Επίσης ελάχιστη ήταν η βροχόπτωση κατά την ίδια περίοδο, ενώ η μέση θερμοκρασία από 15 Απριλίου μέχρι 15 Μαΐου κυμάνθηκε από 3-12 βαθμούς Κελσίου και από 15 Μαΐου μέχρι 15 Ιουνίου ήταν μεταξύ 12 και 20 βαθμών Κελσίου. Και από άλλα μετεωρολογικά στοιχεία, προκύπτει, ότι οι καιρικές συνθήκες κάθε άλλο παρά αρνητικές ήταν για διεξαγωγή επιχειρήσεων κατά το διάστημα αυτό. Τέλος, όπως και ο ίδιος ο Γερμανός Στρατηγός Χάλντερ δήλωσε προς τον Παπάγο, όταν το 1944 βρέθηκαν και οι δύο κρατούμενοι στο Νταχάου, η αντίσταση της Ελλάδος υποχρέωσε το Γερμανικό Γενικό Επιτελείο ν' αλλάξει τα σχέδιά του και τελικά να μεταθέσει την ημερομηνία ενάρξεως της εκστρατείας εναντίον της Ρωσίας αν και είχε υπ' όψιν του ότι η αναβολή αυτή μπορούσε να είναι καταστροφική για τον γερμανικό στρατό.

Κατ' άλλη εκδοχή, που υποστηρίζει ο Λίντελλ Χαρτ, «Ο αποφασιστικός παράγων στη μεταβολή των χρονι-

κών υπολογισμών ήταν το απροσδόκητο πραξικόπημα στην Γιουγκοσλαβία που έγινε στις 27 Μαρτίου, όταν ο στρατηγός Σίμοβιτς και οι συνεργάτες του ανέτρεψαν την κυβέρνηση, η οποία μόλις είχε δεσμεύσει την Γιουγκοσλαβία σε ένα σύμφωνο με τον Άξονα. Η ανάφλεξη στα Βαλκάνια κατέστησε υποχρεωτική την αναβολή της ρωσικής εκστρατείας, από τον Μάιο στον Ιούνιο. Σ' αυτή την έκταση, επομένως, το πραξικόπημα του Βελιγραδίου επηρέασε ουσιαστικά την έναρξη της επιθέσεως του Χίτλερ κατά της Ρωσίας».

Η άποψη αυτή δύσκολα μπορεί να γίνει δεκτή. Το γιουγκοσλαβικό αντιναζιστικό πραξικόπημα δεν θα γινόταν ποτέ αν δεν υπήρχε η ελληνική αντίσταση κατά των Ιταλών και η αποφασιστικότητα των Ελλήνων ν' αντισταθούν και κατά των Γερμανών, υπό οποιεσδήποτε συνθήκες. Επίσης αυτό το οποίο καθυστέρησε την Επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα» δεν ήταν η ανάγκη κατάληψης της Γιουγκοσλαβίας, η οποία κατέρρευσε σε πέντε ημέρες, ούτε η μεταφορά στο Ανατολικό Μέτωπο των δυνάμεων, που επετέθησαν κατ' αυτής, αλλά η ανάγκη κατάληψης της ηπειρωτικής Ελλάδος και της Κρήτης, για την προστασία των πετρελαίων της Ρουμανίας από

Η ολοκλήρωση της κατάληψης της ηπειρωτικής Ελλάδας είχε διαρκέσει λιγότερο από τέσσερις εβδομάδες αλλά τα στρατεύματα, τα οποία θα συμμετείχαν στην Επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα» έπρεπε να ανασταχθούν.

Ο Δεκανέας Χανς Ζάντνερ που παρασημοφορήθηκε με τον Σταυρό των Ιπποτών επειδή επικεφαλής 3 ανδρών εξουδετέρωσε με εκρηκτικά ένα σημαντικό, για την άμυνα του Κελγκαϊν, οχύρωμα.

βρετανικές αεροπορικές επιδρομές και η μεταφορά των τεθωρακισμένων μεραρχιών και του VIII Αεροπορικού Σώματος, που είχαν εμπλακεί στην Ελλάδα. Το πραξικόπημα της Γιουγκοσλαβίας, να μην ενέπλεξε μεγαλύτερες γερμανικές δυνάμεις στη βαλκανική εκστρατεία, αλλά οι δυνάμεις αυτές γρήγορα μεταφέρθηκαν προς Ανατολάς και ήταν εκεί πριν από τις 15 Μαΐου.

Η άποψη, η οποία υποστηρίζει ότι η αιτία καθυστέρησης της Επιχείρησης «Μπαρμπαρόσα» ήταν η ανάγκη να εκκαθαρισθεί ο ελληνικός ηπειρωτικός και νησιωτικός χώρος από την βρετανική παρουσία φαίνεται να είναι ορθότερη.

Μία συμβολική απεικόνιση της πρόσκαιρης υπερίσχυσης της ωμής βίας έναντι του πνεύματος. Αεροσκάφη της Λουφτβάφφε πάνω από την Ακρόπολη.

Με την τεχνολογία των αεροπλάνων της εποχής, η Κρήτη ήταν το απώτατο σημείο, από όπου εξορμώντας τα βρετανικά αεροπλάνα, μπορούσαν να βομβαρδίσουν τις πετρελαιοπηγές της Ρουμανίας. Συνεπώς, η κατάληψη του νησιού αποτελούσε προϋπόθεση για την εκδήλωση της επίθεσης κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Εξάλλου, όπως είπε ο Στρατηγός Στουντέντ επικεφαλής των γερμανικών δυνάμεων στην εκστρατεία της Κρήτης: «Το πρόβλημα του ανεφοδιασμού και των επικοινωνιών ερχόταν πρώτο για τον Χίτλερ και κυβερνούσε όλες τις σκέψεις του». Χαρακτηριστικό, στο σημείο αυτό, είναι και το αναφερόμενο, επίσης από τον Στουντέντ, ότι «η 22α Αερομεταφερόμενη Μεραρχία, η οποία είχε την πείρα της εκστρατείας στην Ολλανδία, είχε αποσταλεί στο Πλοέστι για να προστατεύσει τις ρουμανικές πετρελαιοπηγές, γιατί ο φύρερ φοβόταν δολιοφθορές εκεί. Ο κίνδυνος αυτός τον απασχολούσε τόσο πολύ, ώστε αρνήθηκε να διαθέσει την μεραρχία για την εκστρατεία της Κρήτης». Από όλα αυτά προκύπτει το σημαντικό συμπέρασμα ότι ο Χίτλερ ουδέποτε θα τολμούσε την επίθεση κατά της Ρωσίας, αν δεν είχε εξασφαλισμένα τα πετρέλαια της Ρουμανίας. Γι' αυτό αναγκάστηκε να περιμένει, μέχρις ότου καταληφθεί η Κρήτη.

Την άνοιξη του 1941, ο γερμανικός στρατός διέθετε 19 τεθωρακισμένες μεραρχίες. Από αυτές 6, δηλαδή το 1/3 περίπου, χρησιμοποιήθηκαν κατά της Ελλάδας. Σε αριθμούς, στην βαλκανική εκστρατεία χρησιμοποιήθηκαν 1.200 άρματα, δηλαδή το 37,5% των 3.200 αρμάτων, που παρατάχθηκαν στις 22 Ιουνίου 1941 κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Συνεπώς, τα τεθωρακισμένα που απασχολήθηκαν στην Επιχείρηση «Μαρίτα», αποτελούσαν μεγάλο μέρος των συνολικών τεθωρακισμένων δυνάμεων του γερμανικού στρατού και χωρίς αυτά δεν μπορούσε να υλοποιηθεί η Επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα». Ο Στρατάρχης φον Κλάιστ που διοικούσε μεγάλο μέρος των τεθωρακισμένων στη βαλκανική εκστρατεία, είπε μετά τον πόλεμο: «Είναι αλήθεια ότι οι δυνάμεις που χρησιμοποιήθηκαν στα Βαλκάνια δεν ήταν μεγάλες, συγκρινόμενες με την συνολική μας δύναμη, αλλά η αναλογία των χρησιμοποιηθέντων εκεί αρμάτων υπήρξε μεγάλη. Ο όγκος των αρμάτων, που ετέθησαν υπό τις διαταγές μου για την επίθεση εναντίον του ρωσικού μετώπου στη νότια Πολωνία, είχαν λάβει μέρος στην επίθεση των Βαλκανίων και είχαν ανάγκη επισκευής των μηχανών, ενώ τα πληρώματα είχαν ανάγκη ανάπαυσης. Μεγάλος αριθμός από τα άρματα αυτά είχε κινηθεί μέχρι την Πελοπόννησο και αναγκάστηκαν να επανέλθουν από την ίδια οδό».

Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει ότι χωρίς την συμμετοχή των τεθωρακισμένων δυνάμεων, οι οποίες είχαν συμμετάσχει στην κατάληψη της Ελλάδας, δεν μπορούσε να εκδηλωθεί η επίθεση κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Ένα επίσης σημαντικό στοιχείο στο οποίο δεν έχει αποδοθεί ιδιαίτερη σημασία, είναι η συμμετοχή

(κυρίως στην Μάχη της Κρήτης) του VIII Αεροπορικού Σώματος της Λουφτβάφφε, υπό τον Πτέραρχο Βόλφραμ φον Ριχτόφεν. Το Σώμα αυτό ήταν ζωτικής σημασίας για την Επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα» γιατί προοριζόταν να υποστηρίξει τις προσπάθειες της Ομάδας Στρατιών του Κέντρου. Η κατάληψη της Κρήτης κατέστησε δυνατή την μεταφορά του VIII Αεροπορικού Σώματος στο Σουβάλκι της Πολωνίας μόλις από τις 7 έως τις 20 Ιουνίου. Η σπουδαιότητα του VIII Αεροπορικού Σώματος φαίνεται από τα παρακάτω:

Στις 22 Ιουνίου 1941 η Λουφτβάφφε παρέταξε συνολικά 1.945 βομβαρδιστικά, καταδιωκτικά και αναγνωριστικά αεροπλάνα στο Ανατολικό Μέτωπο. Και το VIII Αεροπορικό Σώμα διέθετε: 280 Ju-88, He-111, Do 17 (βομβαρδιστικά), 150 Ju-87 (Στούκα), 100 Me-109 (καταδιωκτικά), 100 Me-110 (καταδιωκτικά/ βομβαρδιστικά) και 50 αναγνωριστικά. Αντιπροσώπευε, δηλαδή, το 35% του συνόλου της αεροπορικής δύναμης, η οποία θα συμμετείχε στην επιχείρηση και, μάλιστα, είχε την ευθύνη του κρίσιμότερου τομέα, του κεντρικού, εκεί όπου εκδηλώθηκε η κύρια επιθετική προσπάθεια των Γερμανών. Μια τέτοια δύναμη δεν μπορούσε να λείπει από την έναρξη της επιθέσεως. Και η εμπλοκή της στην Κρήτη, μοιραία καθυστέρησε τον «Μπαρμπαρόσα».

Ως προς τα αίτια της καθυστέρησης της έναρξης της Επιχείρησης «Μπαρμπαρόσα», έχει εκφραστεί επίσης η άποψη ότι αυτή καθυστέρησε λόγω ελλείψεων στον εφοδιασμό του Γερμανικού Στρατού. Αυτό κατά την άποψή μας μπορεί να ευσταθεί μόνο σε συνδυασμό με την επίθεση στα Βαλκάνια, εφόσον γι' αυτές τις επιχειρήσεις υπήρξε κατανάλωση πολεμοφοδίων, τα οποία διαφορετικά δεν θα είχαν χρησιμοποιηθεί και θα ήταν διαθέσιμα για την επίθεση εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης. Εξ άλλου όπως φάνηκε και από την εξέλιξη του πολέμου, η ηγεσία του Γερμανικού Στρατού δεν πρόέβλεπε μακρόχρονες επιχειρήσεις και συνεπώς δεν είχε φροντίσει για την εξασφάλιση χειμερινού ιματισμού.

Από πολλές πλευρές εκφράσθηκε επίσης η άποψη ότι για την γερμανική αποτυχία στην Σοβιετική Ένωση ευθυνόταν ο ίδιος ο Χίτλερ, όταν διέταξε να κατευθυνθεί ο κύριος όγκος της γερμανικής επίθεσης προς την Ουκρανία αντί για την Μόσχα. Και αυτή η εξέλιξη όμως ήταν σχετική με την Επιχείρηση «Μαρίτα».

Η απόφαση του Χίτλερ για πλήρη κατάληψη της Ελλάδας είχε αρνητικές συνέπειες στον συντονισμό των Επιχειρήσεων «Μαρίτα» και «Μπαρμπαρόσα». Η συνεχής αύξηση των εμπλεκομένων στην πρώτη στρατευμάτων, από 10 μεραρχίες στην αρχή, σε 24 μεραρχίες κατόπιν, είχε προκαλέσει σοβαρά προβλήματα στην ανωτάτη ηγεσία της Βέρμαχτ. Η διάρκεια τόσο της επιχείρησης αυτής καθ' εαυτής, όσον και του χρόνου ο οποίος χρειαζόταν για να επανέλθουν τα στρατεύματα στις προς Βορρά βάσεις τους, επιμκύνθηκε σημαντικά. Και ως αποτέλεσμα αυτού, ο αρχηγός του επιτελείου της

12ης Στρατιάς, στην οποία είχε ανατεθεί η εκτέλεση της επιχείρησης, ανακοίνωσε στην ανωτάτη ηγεσία της Βέρμαχτ ότι οι μονάδες του δεν θα μπορούσαν να υπολογίζονται για την εισβολή εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης. Εκφράσθηκε πάντως η ελπίδα ότι οι τεθωρακισμένες και οι μηχανοκίνητες μεραρχίες της 12ης Στρατιάς θα ήταν έτοιμες εγκαίρως, ώστε να μετάσχουν στην επίθεση της Ομάδος Στρατιών του Νότου, που προβλεπόταν να επιτεθεί, υπό τον Στρατάρχη Φον Ρούντστεντ κατά της Ουκρανίας. Για τις μεραρχίες πεζικού όμως δεν μπορούσε να ισχύσει κάτι τέτοιο. Συνεπώς η 12η Στρατιά κατά την Επιχείρηση «Μπαρμπαρόσα» δεν διέθετε την προβλεπόμενη αρχικά δύναμη και επομένως ούτε και η Ομάδα Στρατιών Νότου, τμήμα της οποίας θα αποτελούσε. Έτσι η Ομάδα Στρατιών Νότου έμεινε πίσω στην προέλαση σε σχέση με τις δύο άλλες Ομάδες Στρατιών, Κέντρου και Βορρά. Αποτέλεσμα αυτού υπήρξε ιστορική απόφαση του Χίτλερ: Στις 23 Αυγούστου 1941, δυσανεστήμενος από την καθυστέρηση της Ομάδος Στρατιών Νότου, διέταξε το Τεθωρακισμένο Συγκρότημα του Στρατηγού Χάιντς Γκουντέριαν, να εγκαταλείψει την προώθηση εναντίον της Μόσχας και να στραφεί προς τα νοτιοδυτικά, για να βοηθήσει την προσπάθεια της Ομάδος Στρατιών Νότου για την κατάληψη του Κιέβου και την συντριβή των εκεί σοβιετικών δυνάμεων. Έτσι, οι δυνάμεις που αποτελούσαν την αιχμή του δόρατος του Γερμανικού Στρατού για την κατάληψη της Μόσχας άλλαξαν προορισμό, με αποτέλεσμα η επίθεση κατά της σοβιετικής πρωτεύουσας να χάσει την ορμή της και, όταν αργότερα επαναλήφθηκε, να είναι πλέον αργά και ο μεγάλος αυτός στόχος να μην επιτευχθεί ποτέ. Η συσχέτιση αυτή μπορεί να φαίνεται αυθαίρετη καθώς πολλοί αναλυτές θεωρούν ως αιτία για τα λάθη στρατηγικής του Χίτλερ, την συνεχώς υποβόσκουσα διαμάχη μεταξύ αυτού και της ηγεσίας της Βέρμαχτ, αλλά δεν νομίζουμε ότι μπορεί να απορριφθεί αβασάνιστα.

Με βάση τα γεγονότα λοιπόν, μπορούμε να πούμε ότι η εκστρατεία στα Βαλκάνια είχε σημαντικό κόστος για την Γερμανία. Ο Χίτλερ είχε αναγκασθεί να διαθέσει

Τα τεθωρακισμένα του Στρατηγού φον Κλάιστ (δεξιά) έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο στην επιτυχία της Επιχείρησης «Μαρίτα».

Γερμανοί αξιωματικοί στην περιοχή του Συγκροτήματος Σιδηροκάστρου. Ο εικονιζόμενος αριστερά Αντισυνταγματάρχης Έμπελινγκ σκοτώθηκε μία ημέρα μετά την λήψη αυτής της φωτογραφίας.

(Β. Νικόλτσιος, Α. Χαδιά, «Ρούπελ. Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης»)

το 1/3 περίπου των δυνάμεων, οι οποίες προορίζονταν για την επίθεση κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Μέρος αυτών των δυνάμεων (2α και 5η Τεθωρακισμένες Μεραρχίες) τελικά δεν ήταν απολύτως έτοιμο για να συμμετάσχει στην εκδήλωση της Επιχείρησης «Μπαρμπαρόσα», ενώ λόγω απωλειών και κόπωσης είχε απαιτηθεί και χρόνος για την ανασύνταξη αυτών. Επίσης η παραμονή τριών μεραρχιών στην Ελλάδα μέχρι την άναπτυξη των δυνάμεων κατοχής είχε εξασθενήσει την 12η Στρατιά. Τέλος η καθυστέρηση κατά πέντε εβδομάδες από την αρχικά προγραμματισμένη ημερομηνία έναρξης της επιχείρησης, είχε ως αποτέλεσμα να προλάβει τους Γερμανούς ο βαρύτατος ρωσικός χειμώνας.

Για την ολοκληρωτική κατάληψη της εξαντλημένης από την ήδη πεντάμηνη σθεναρή της αντίσταση εναντίον των Ιταλών Ελλάδας (συμπεριλαμβανομένης και της Κρήτης), ο Χίτλερ χρειάστηκε δύο μήνες, παρά το ότι χρησιμοποίησε μονάδες πρώτης διαλογής. Σ' αυτές περιλαμβάνονταν το Σύνταγμα Ες Ες «Λαϊμπταντάρτε», το οποίο είχε ήδη δείξει την αξία του και θα την έδειχνε πολύ περισσότερο στο μέλλον, η επίλεκτη μονάδα του στρατού «Γκρος Ντούτλαντ» και οι περίφημες μονάδες αλεξιπτωτιστών, οι οποίες εγνώρισαν καλά την κριτική φιλοξενία και δεν ξαναχρησιμοποιήθηκαν ποτέ ξανά ως αερομεταφερόμενες δυνάμεις.

Η Μάχη της Ελλάδας κατά της απρόκλητης ιταλικής αρχικά επίθεσης, η οποία εκδηλώθηκε την 28η Οκτωβρίου 1940, αργότερα δε και της γερμανικής, η οποία

προστέθηκε από την 6η Απριλίου 1941, διήρκεσε συνολικά 216 ημέρες. Αυτό προκάλεσε παγκόσμια κατάπληξη και αιτία πολλαπλού γενικευμένου θαυμασμού και εγκωμίων. Ήταν κάτι το μεγαλειώδες, το οποίο δικαίως θεωρήθηκε ως ελληνικό θαύμα. Ήταν όμως μία πραγματικότητα, η οποία στηρίχθηκε κυρίως στο απίστευτο θάρρος, στον χωρίς προηγούμενο ηρωισμό του Έλληνα στρατιώτη. Ηρωισμό, τον οποίο πρώτος εγκωμίασε ο άνθρωπος που περισσότερο από κάθε άλλον, ήταν αρμόδιος να τον κρίνει. Ο Αδόλφος Χίτλερ, στον λόγο του της 4ης Μαΐου 1941, μετά την λήξη της Επιχείρησης «Μαρίτα», είπε, εκφωνώντας λόγο προς το Ράιχσταγκ: «Για τον Γερμανό στρατιώτη τίποτε δεν είναι αδύνατο... Η ιστορική δικαιοσύνη, όμως, με υποχρεώνει να διαπιστώσω ότι από τους αντιπάλους που έλαβαν τα όπλα εναντίον μας, ιδιαίτερα ο Έλλην στρατιώτης πολέμησε, επίσης με ύψιστο ηρωισμό και αυτοθυσία. Συνθηκολόγησε μόνο όταν η περαιτέρω αντίσταση ήταν αδύνατη και, επομένως, μάταιη. Ο ελληνικός λαός αγωνίστηκε τόσο γενναία, ώστε κι αυτοί οι εχθροί του δεν μπορούν να αρνηθούν την προς αυτόν εκτίμηση. Εξ όλων των αντιπάλων που μας αντιμετώπισαν, μόνο ο Έλληνας στρατιώτης πολέμησε με παράτολμο θάρρος και ύψιστη περιφρόνηση προς τον θάνατο».

Κατ' αντιδιαστολή, για την κατάληψη της πανίσχυρης Γαλλίας ο Άξονας χρειάστηκαν μόνο 45 ημέρες, παρά την στρατιωτική βοήθεια που της δόθηκε με την εκεί παρουσία ισχυρών αγγλικών δυνάμεων, του Βελγίου 18 ημέρες, της Ολλανδίας 5 ημέρες, ενώ η Δανία υπέκυψε σε 12 ώρες. Έτσι αποδεικνύεται περίτρανα ότι η μικρή και φτωχή Ελλάδα, με επαρκή υλική και ηθική προπαρασκευή, σύμπνοια, αυτοθυσία αλλά και ικανή πολιτική, πνευματική, θρησκευτική και στρατιωτική ηγεσία, κατένικσε την ασύγκριτα ισχυρότερη Ιταλία, αγωνιζόμενη μόνη επί 160 ημέρες. Ακολούθως, όταν της επιτέθηκε και η Γερμανία, συνέχισε μαχόμενη με την βοήθεια μικρών δυνάμεων της Βρετανικής Κοινοπολιτείας.

Ας θυμηθούμε επίσης μερικά από εκείνα που διακήρυξαν τότε οι ξένοι για τους Έλληνες: Ο Λόρδος Χάλιφαξ, κατά ομιλία του στη Βουλή των Λόρδων μετά την κατάληψη της Κορυτσάς: «Μεγάλο θαύμασμο εμπνέει σε όλους μας το κατόρθωμα τούτου της ελληνικής ανδρείας εναντίον εχθρού τόσο υπέρτερου σε αριθμό και εξοπλισμό. Το κατόρθωμα αυτό υπενθυμίζει τα ελληνικά τρόπαια της κλασικής εποχής. Ζήτω η Ελλάς».

Τηλεγράφημα του Τσώρτσιλ προς τον Έλληνα πρωθυπουργό, μετά την συντριβή της τελικής ιταλικής εαρινής επιθέσεως περί το τέλος Μαρτίου 1941 και την οριστική αποτυχία της Ιταλίας στην συνεχιζόμενη πολεμική προσπάθεια, που επί πεντέμισι μήνες κατέβαλε κατά της Ελλάδας: «Η γενναιότητα και αποφασιστικότητα των ελληνικών στρατευμάτων που πήραν μέρος σ' αυτές τις επιχειρήσεις, κέρδισαν το θαυμασμό όλων των ελευθέρων λαών του κόσμου».

Βιβλιογραφία

- ΕΠΙΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ 1940-1941, ΔΙΣ/ΓΕΣ 1984.
- ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ, ΔΙΣ/ΓΕΣ 1989.
- ΕΛΛΑΔΑ 20ός ΑΙΩΝΑΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΑΕ.
- ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, Εκδοτική Ελλάδος ΑΕ.
- ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ - ΤΟΜΟΣ ΙΕ, Εκδοτική Αθηνών 1979.
- ΠΟΛΕΜΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ (ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ 2002).
- Βασίλειος Νικόλτσιος – Αναστασία Χαδιά: Ρούπελ. Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης, Eurobooks Αθήνα 2002.
- Γιώργος Χαρωνίτης: Ρούπελ, Απρίλιος 1941, ΕΛΙΑ Αθήνα 2002.
- Λευτέρης Γιαννουλόπουλος: Ρούπελ το οχυρό θρύλος, Πόλεμος & Ιστορία 51, Απρίλιος 2002.
- Μάνος Μαστοράκος: Η διάσπαση της γραμμής Μεταξά από την 5η Ορεινή Μεραρχία, Πόλεμος & Ιστορία 51, Απρίλιος 2002.
- Δημήτρης Πατσουλές: Η Ελλάδα ως πεδίο μάχης. Διδάγματα και συμπεράσματα από την γερμανική εκστρατεία Απρίλιος – Μάιος 1941, Πόλεμος & Ιστορία 51, Απρίλιος 2002.
- Υποναύαρχος ε.α. Σωτήριος Γεωργιάδης. 6η Απριλίου 1941. Η Επέτειος του δεύτερου Ελληνικού ΟΧΙ στις δυνάμεις του 'Αξονα. Δικτυακός τόπος www.eaan.gr
- Σόλων Γρηγοριάδης: Εποποιία και Κατάρρευση, Φυτράκης 1976.
- Γ.Ν. Θεοφάνους: Πώς η «Μαρίτα» έπληξε τον «Μπαρμπάρσσο», Ιστορία Εικονογραφημένη 384, Ιούνιος 2000.
- Γεώργιος Καστάνης: Η Εποποιία της Ελλάδος 1940 – 1944, Αθήναι 1948.
- Διονύσιος Α. Κόκκινος: Οι Δύο Πόλεμοι 1940-1941, Αθήναι 1948 - Αναστατική Έκδοση 2001.
- Αντιστράτηγος Γ. Κουρούκλης: Το Πολεμικόν Ημερολόγιον της Δ' Μοίρας Πυροβολικού, Αθήναι 1973.
- Αχιλλεύς Κύρου - Αδωνις Κύρου: Εμπρός της Ελλάδος Παιδιά, Ι. Σιδέρης 1983.
- Γ. Μακαρόνας: Η καθυστέρηση της «Μαρίτας» καθή-

λωσε τον «Μπαρμπάρσσο». Ιστορία Εικονογραφημένη 371, Μάιος 1999.

- Άγγελος Τερζάκης: Ελληνική Εποποιία 1940-1941, Εστία 1980.
- Δημήτριος Γ. Τζαμκιρέτης: GLORIA VICTIS (Πενήντα Χρόνια Μετά). Ελεύθερη Σκέψις 1991.
- Christopher Ailsby: Waffen-SS. The Illustrated History 1923-1945, MBI 1998.
- Rupert Butler: SS-Leibstandarte. The History of the First SS Division 1933-45, MBI 2001.
- Sir Basil Liddell Hart: History of the Second World War, Papermac 1997.
- J. Lee Ready: World War Two – Nation by Nation, Arms and Armour Press 1995.
- William L. Shirer: Η Άνοδος και η Πτώσις του Γ' Ράιχ, Εκδόσεις Αρσενίδη.
- Gordon Williamson: SS The Blood - Soaked Soil, Brown Books 1995.

Δικτυακοί Τόποι

- www.achtungspanzer.com
- www.feldgrau.com
- www.wwii1939-1941.com
- <http://riv.co.nz/rnza/rf/ww2>
- www.ucc.ie/staff/jprodr/macedonia/helmodww21.html
- www.feldgrau.com
- www.army.mil/cmhp/books/wwii/balkan/intro.htm
- www.fordham.edu/halsall/mod/modsbook.html
- www.diggerhistory.info/pages-battles/ww2/greece.htm
- www.gogreece.com/learn/history/German_Invasion.html
- www.sclab.ntua.gr/~phib
- www.dsclab.ntua.gr/~phib/hellas/1940.htm

Σημαντικό φωτογραφικό υλικό έχει προέλθει από τα έργα «**Ρούπελ, Απρίλιος 1941**» του Γεωργίου Χαρωνίτη και «**Ρούπελ. Το οχυρό της ιστορίας και της μνήμης**» των Βασιλείου Νικόλτσιου – Αναστασίας Χαδιά.